లోకోభిన్నరుచిః

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

పబ్లిషర్సు
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

వెల
రూపాయి

మొదటి ముద్రణం 1948
రెండవ ముద్రణం 1952

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాల
రాజమండ్రి

వి ష య ము లు

ఐస్త్రీ రోడ్డు

"రోడ్డు" అనేది తెలుగువాళ్లు అప్రయత్నంగా వాడే ఇంగ్లీషుమాటల్లో ఒకటి. ఇంగ్లీషువాళ్లు మనకి ఇక్కడికి తెచ్చి పడేసిన పదాల్లో రోడ్డుకూడా ఉంది. సాధారణంగా శకటాలు కూడా వెళ్ళడానికి వీలుండి, రంగుబాటి ఉన్న పొడుగు మార్గమే, ఏదైనా మార్గాన్ని రోడ్డు అంటారు. రోడ్డును గురించిన పుస్తకాలు తెలుగులో లేవు. ('నాకు తెలియదు' అనేకన్న చల్లగా చెప్పడానికి 'లేవు' అనేది ఆలంకారికం.) రోడ్డులాంటి అల్పమైన విషయంగురించి రాస్తే కావ్యంకూడా నీచం అయిపోవచ్చుగదా అనే భీతిచొప్పున సమర్థులు దాన్ని వొదిలేసి ఉంటారు. కాని, ఆసంగతి తెలియకపోడంవల్లగావును, అన్యభాషల్లో వాళ్ళు రోడ్డుని గురించి వందలాదిగా పుస్తకాలు ప్రచురించారు. మానవోపయోగకరంగా ఉండే వృత్తాంతాలు ఎవరైనా రాసరే గ్రంథస్థం అయినప్పుడు పండితులు దుర్ముహూర్తం లేకుండా చూసుకుని క్షమించి పారెయ్యడం మంచిది. నేలబారురచన మాత్రం చెయ్యగల అస్మదాదులకి 'రోడ్డు' సరిపడ్డ విషయం. ఏమంటే, ఇందులో నేల విడిచి సాం అవసరం లేదు. చాలా పూర్వకాలంలోనే మనుష్యులు నడవడానికీ, గుర్రపుబళ్లు వెళ్ళడానికీకూడా, అనేక దేశాల్లో శాశ్వత మార్గాలు ఉండి ఉన్నట్టు తెలిసినా, రోడ్డు అనేమాట పుట్టి అట్టేకాలం

కాలేదు. ౧౭౩౬ లో పార్లమెంటుసభకి ఓ ప్రభువు తనబండి మీద వెడుతూండగా, అప్పటి లండన్ బురదవీథుల్లో ఒక చోట ఉన్న ఊబిలో ఆయన బండీయావత్తూ దిగబడి ఊరు కుందట. ఈ రెండువందల ఏళ్ళలోనూ, ఇతర దేశాల్లో జనం రోడ్లనిగురించి చేసిన ఆలోచనా, చూపెట్టిన ఆచరణా, సాధించిన అభివృద్ధీ మనకి తెలుస్తూన్నప్పుడు, అందరూ రోడ్డుని గురించి దుమ్మురేగేటట్టు ప్రచారంచేసుగుని కాంగ్రెసులు కూడా జరుపుతూన్నప్పుడు, రోడ్డు అనేవిషయాన్ని మనం కొట్టి పారెయ్యడానికి వీల్లేదు - అసలు అనుక్షణం వాళ్ళకి చుట్టుగుని ఉండే విషయాన్ని పారెయ్యడం శక్యమూ కాదు, శౌర్యమూ కాదు. మరొకసంగతి: మానవులు కలిసి గాని జీవించలేరు. ఒంటరిగా జీవించగలవాళ్ళు ఉండవచ్చు, ఉన్నారు; వాళ్ళు మానవాతీతులు. పెద్దస్థలంలో కొద్దిమంది మాత్రంకలిసి పల్చపల్చగా ఉండేలాగు నివాసం అయిఉంటే దాన్ని గ్రామం అనిన్నీ, కొద్దిస్థలంలో చాలామంది కలిసి ఒత్తిడిగా నివసిస్తే దాన్ని బస్తీఅనిన్నీ అంటారు.

ఒకదేశంలో ఈచివరనుంచి ఆచివరకి ఉండే ప్రతి చిన్నస్థలంకూడా కామధేనువులాంటిదైతే, ఆదేశంలో ఉండుకున్న గ్రామాలసంఖ్యే ఎక్కువగాఉంటుంది, ఇంకా గ్రామాలు పుడుతూంటాయి. కాని, ఏదేనా దేశంలో చవిటి పర్రలూ, ఉప్పుచెరువులూ, ఇసకఎడార్లూ, బోడికొండలూ, గనక విస్తారంగా ఉంటే, జనం ఎక్కడబడితే అక్కడ నివ

సించడం అసంభవం అయి, కొత్తగ్రామాలు పుట్టడానికి ఆస్కారం లేక, ఉన్నగ్రామాలే బస్తీలుగా మారడానికి యత్నిస్తాయి. ఈ దేశం, వైశాల్యం ధర్మమా అని, ఏరకంలో నైనా సరే చేరుతుంది. ఇక్కడ లేని రకం ఉండదు. విస్తారం గ్రామాలూ ఉన్నాయి, కొత్తవి పుడుతూనూ ఉన్నాయి. కొన్ని బస్తీలుగానూ మారుతూన్నాయి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే, జనాభా ఒక పాతిక వేలకి దగ్గిరపడినా, లేక ఎంత వంకరటింకరదైనాసరే ఒక కంకర రోడ్డు దాంట్లోకి చొరబడినా, గ్రామంఅనేది బస్తీగా ముదురుతుంది. ఒక బస్తీనించి ఇంకో బస్తీ చేరుకోడానికికూడా ఘంటాపథాలు ఉంటాయి. ప్రస్తుతం వాటిసంగతి కాదు. ఒకేబస్తీలో ఉండేజనం, తమతమ వ్యవహారం సందర్భాలు చూసుకోవలసిన అవసరం వచ్చినప్పుడు ఒకగృహాందగ్గిర్నించి మరో గృహానికి వెళ్ళాలి. ఈరీతిగా ఘోషాజనం తప్ప కడం అందరూ వెళుతూంటారు. అందుచేత, ఇళ్ళమధ్య వీథైనంత ఖాళీస్థలం అశేషజనం ఉమ్మడిగా వాడుకోడానికి కేటాయించి ఉంటుంది. అటువంటి బస్తీవీధిరోడ్ల సంగతి కొంచెం ముచ్చటించడమే ఇప్పుడు సంకల్పం.

రోడ్డు అనేపదార్థం మాయమంత్రంవల్ల చిటికెలో తయారయే బాపతు కాదు. దానికి కప్పకున్నన్ని రూపాంతరాలున్నాయి. వాటిని జన్మాంతరాలన్నా ప్రత్యవాయువు లేదు. అసలు దుర్గమస్థలంలో మొట్టమొదట కాలు పెట్టేవాడు

సాహసుడయి ఉంటాడు. వాడి ఉద్దేశం వాడికే తెలిసి ఉం
టుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు వాడికే మొదట తెలియదు. వాడు
ఎక్కడికో పోతాడు, ఏదోవొకటి చూస్తాడు, గాని వాడి
ఛాయమాత్రం మిగిలి ఉంటుంది. వాడి ఉద్దేశం ఏమిటో,
వాడి వెనకాలే ఒక్కొక్కనికి వాడి అడుగుజాడల్లో వెళ్ళ
వాళ్ళు ఉంటారు. లేకపోతే క్రమేపీ పుడతారు. వాళ్లు
మొదటివాడి దారివల్ల ప్రపంచానికి అవసరం ఉంటే ఆదారి
ఖాయపరుస్తారు. సమ్యం ఫలాలు అని ప్రత్యక్షసాక్ష్యం
వొచ్చినమీదట జనసామాన్యం ఆదారి పడతారు. మరి
కొంతకాలానికి ఆదారి రహదారి అవుతుంది. దాన్ని ఎత్తు
చేస్తారు. దానిపక్కల్ని స్థిరంచేస్తారు. దాన్ని అడ్డేవస్తువుల్ని
తీసేస్తారు, వళ్ళు దాటిస్తారు. ఆదారినిగట్టిపరిచి నునుపు
చేస్తారు. రంగుగా ఉండి ఆదారి మానవుల్నీ జంతువుల్నీ
యంత్రాల్నీ కూడా ఆకర్షిస్తుంది. ఆహ్వానించడాన్నిబట్టి దాన్ని "రాజ"
ద్దంటారు. పల్లెటూరికివెళ్ళే ఉండేదార్లు కొన్ని రూపవికా
రాలూ దార్శనికి ప్రవర్తనాలు ఎగిరిపోతాయి. బస్తీలో
అయితే ఒకప్పుడు సంవత్సరాలుమాత్రం జరిగిపోతాయి.
బస్తీలోకూడా ఇళ్ళవరసల మధ్య ఉండేస్థలం ప్రథమంలో
బాగా పత్తి వచ్చినట్టే ఉంటుంది. ఎటొచ్చి వేసకాలంలో
మోకాళ్ళాగి మొనలుతేలిన బస్తీలో ఉంటుంది, వానాకాలం
చిన్నకుంటకాలువలా ఉంటుంది పిల్లలూ పెద్దలూ ఊట
లూరగా ఉండగా, అది చదునై, నాట్టిపడి, ఏస్తుంది, అదే

కంకరవీధిఅయి, దాని రేఖ బయటపడాలీ అంటే, అది ఇంతో అంతో పెట్టిపుట్టింది అయిఉండాలి; అనగా, ఆవీధులో కాపరం ఉండే ప్రతీద్విపదుడూ మామూలు మనిషై ఊరుకోక, చివరకి ఏఒకడేనా బస్తీపాలకసంఘంలో ఒకసభ్యుడై ఉండాలి. రోడ్డు లేనప్పుడు అతనికి ఉండే చికాకు మర్త్యుల్లో ఎవరికీ ఉండకూడదుట. లేకపోతే, అక్కడ కాపరంఉన్న వాళ్లల్లో ఒకడైనా ప్రభుత్వంవారి పరిచయుడైనా కావాలి, నిలువుగా చీరేవాడో, అడ్డంగా బాదేవాడో, లేక తెగ తిట్టేవాడో, తెగ ఆశ్రయించేవాడో కావాలి. అదీకాక పోతే, ఒక గవర్నరుగాని అతనిలాంటి గొప్ప మనిషి గాని ఆవీధివెంట వెడతాడని తెలియాలి! ఆయన ఇక రేపో మెల్లుండో ఆదార్ని వెడతాట్ట అని తెలియడంతోటే, అతని మహిమవల్ల, రామపాదధూళి తగిలింతరవాత రాయి మనిషైనట్టు ఆయన పాదం చెప్పులో ఉండడంనించి తేల్పడ ధూళికైనా నోచుకోనైతినిగదా అని చెప్పేసి ఆదారి రాయిలా అయిపోతుంది. అది అట్లా అయిపోయేటప్పుడు ఇంతోటి విడ్డూర్యానికేసి ఇస్త్రీ బట్టలు కట్టిన కుల్లీజనం లాగ వెల్లవేసుకున్న మురుగుతూములు తెలతెల్లపోతూ చూస్తూంటాయి. అదే అదను, మళ్లీదొరకదు, అని కొన్ని దార్లు అప్పుడు కంకరకూడా అవుతాయి. పురపాలక సంఘంలో అందరూ కంకరవకపోవడంవల్ల, కొన్నిదార్లు ఎన్న

టికీ కంకరవనే అవవు. ఒక్కొక్కప్పుడు కంకరవగైరా తెచ్చి, నడవడానికికూడా వీలులేకుండా ఎడాపెడా పొయ్యడం సమేతూ జరిగిపోతోంది. అప్పుడొస్తుంది ఎగేసుగుని! ఆవీధులో ఉన్నస్థలం స్థలంలా పడి ఉండచ్చా, పైవాణ్ని ఏదో పీచీపెడుతుందిగావును. దాంతోటి వారికి తలోమోస్తరుగానూ ఆనేలమీాద కోపంవచ్చి, ఆకంకర్ని ఉన్న పళంగా ఏదీ ఉండదు, కంకరా ఉండదు. కోతుల్ని కొట్టడానికీ, కాయలూ, పళ్లూ రాలగొట్టుకోడానికీ, పిల్లలు వాట్ని వాడేస్తారు. ఒక్కొక్కప్పుడు అవెట్టి వీధిదీపాలు అద్దాలు బద్దలు కొట్టి మునిసిపల్ వారపనే చూస్తారు. పెద్దలుకూడా కాస్త చీకటడీ, మాటు మణిగింతరవాత, కాసినికాసిని చొప్పునే ఆరాళ్ళని సెనగపప్పులా లగాయించేసి, అవీనూ, డబ్బెట్టి కొనుక్కున్న యజమానియింటికి ఇటికెలు తోలుకెడుతూన్న బండీవాడు దయతో దానం చేసినయిటికెలూ పెట్టి నిర్మాణ కార్యక్రమం సాగిస్తారు. అల్లా ఆరాళ్ళన్నీ మాయం అయినా నరే ఒకొక్క వీధిలో నేలకి పాలకసంఘం అంటే భయం లేదు, జనం అంటే జాలిలేదు. ఇంకోసంగతి. ఈ కాలంలో జనం తిన్నగా తిండేనా తిన్లేరసిన్నీ, వెనకటివాళ్లు రాళ్లు కూడా తిని హరాయించుగునే వారనిన్నీ కొందరు ముసిలాళ్లు కోస్తూంటారు. కాని, ఇప్పుడుకూడా కంకరరాళ్ళయొక్క విలవ తినేసే రోడ్డునిర్మాత లున్నారని వాళ్ళతో వాదించిచెప్పి, ముసిలాళ్లని పిన్నలు నెగ్గచ్చు. ఏమైతేం, కొన్ని అవస్థా

భేదాలు పొంది దెబ్బలు, పోట్లు, నరుకులు, అణువులు, నొక్కులు, తిట్లువగైరా తినితిని, చివరికి బస్తీరోడ్డు అవతరిస్తుంది. సాధారణంగా ముందుతవ్వి, మరీ పెద్దగోతు లుంటే వాటిల్లో పెద్ద రాయిమొట్టి, చిన్నసైజు కోసురాయిసర్ది, ఎఱ్ఱకంకరో తెల్లకంకరో చిమ్మి, ఇసుకపోసి, నీళ్ళుచల్లి చేసే పద్ధతి అవలంబిస్తారు. (మహాబస్తీల విషయంలో, వాటి హోదానిబట్టి పలకరాతివీ, సిమెంటువీ, తారువీ, కర్రవీ రోడ్లు వెలుస్తాయి. వాటి ప్రమేయంకా దిప్పుడు.) రోజు గడవనివాళ్ళూ, జీవితం నడవనివాళ్ళూ వచ్చి, తక్కినప్రపంచం నడిచిపోయే నిమిత్తం చెమటతో రోడ్లు వేస్తారు. కాని, ఎంతెంతటి శ్రమలుపడి వీటిని సృష్టిచేసినా, వీటిల్లోవీటికి బొత్తిగా జాత్యభిమానంలేదు, సోదరభావంలేదు.

వీట్లయొక్క రకాలకి హద్దులేదు. చాలా రకాలు మాఊళ్ళోనే దొరుకుతాయని ప్రతీఊరి ప్రతీవాడూ విఱ్ఱవీగడమే, ఎవడిమాట నిజమో తేలకుండా. కొన్ని కేవలం గజం పన్నా రోడ్లు. తెలుగు లిపిలో తలకట్టు మూలబడడంచేత గజం అంటే ఏనుగు అనుకోగల్రు. కాని ఇక్కడి అభిప్రాయం "గజం" అనగా మూడడుగులు నేల - అయినా మళ్ళీ వామనుడు కోరినంత సైజది కాదు! కొన్నిరోడ్లు మనిషి పన్నా - ఆ మనిషేనా భారీరకం అయితే పీతనడక నడిస్తేగాని అతనికి జరుగుబాటుండదు. కొన్నింటికి వక్రప్రభావమే కాని ముక్కుకిసూటిగా పోదామని లేనేలేదు. ఈ సం

గతే దొరకపుచ్చుకుని, చుట్టుప్రక్కల దొరకగల వక్రత్వం యావత్తూ తమ ఊరిరోడ్లే గుత్తకి తీసుకున్నాయనిన్నీ, అందులో మరేమీ వాటా మిగలక పోడాన్నించి తమ ఊరిజనం అశేషం ఋజుమార్గవర్తులయి తీరవలి సొచ్చిందనిన్నీ, ఒకొక్క బస్తీ కవి బడాయి కొడుతూంటాడు. నాగరికిత ఎరగని రోజులు గనక పూర్వం 'సూత్రపట్టినట్లు' ఒక బస్తీ వీధులు ఉండేవిట! ఇతర బస్తీలల్లో రోడ్లు దిక్కుమాలిన రోడ్లనిన్నీ తనఊళ్ళోవి దిక్కున్నవనిన్నీ ఒక నగరప్రియుడు ఒకచోట ఒకపేచీ లేవదీశాడు. ఎంచేత అని అడిగేసరికి, 'దక్షిణాయనుసూత్రము బండ్లుపోవాలి. పడమరకు సూత్రము జంతువులు కదలాలి' అని దిక్కు తెలుపుతూండే రోడ్లు తన ఊళ్ళోగాని లేవని అతడుసమర్థించి నగ్గుకు పోయాడు. కొందరు మనుష్యులకిమల్లే కాకుండా, కొన్నిరోడ్లు ఉచ్చనీచాలు గల ఘటాలు, అందుకని వాట్లమీదికి ఏదేనా బండీ వచ్చినప్పుడు, ఆరోడ్లు ఆంబోతుల్లాగ కోరచూపులు చూసి ఒడుపు కనిపెట్టి, ఆబండీని బోల్తాకొట్టిస్తాయి. ఒక వేళ ఏమరుపాటుగా నడుస్తూండే మనుష్యులు గనక వచ్చారా, వాళ్ళ కాళ్ళూ చేతులూ అధమం నడుమూ విరిచేస్తాయి. కొన్ని మరీ నిర్మొహమాటపు రోడ్లు మరీ హెచ్చుతగ్గుగా వ్యవహరించడంవల్ల బళ్ళల్లో జనం కొయ్యాయిపోతూంటారు. 'అచేతనంబులుచేతనరీతి దనర, చేతనంబులచేతనభాతి నొనర' వీణ వాయింపు ఉన్నదని, ఒకకవి అన్నాడు. నేనుకూడా చాలా

పాటకచేరీలూ, కొన్ని రోడ్లమీద ప్రమాణాలూ అంతటివీ ఉన్నాయని మనం గర్వపడవచ్చును. కొన్ని రోడ్లుగలవీథుల్లో కాపరంచేస్తే, ఎండాకాల వానకాలాల తేడాలు తెలియకుండా పోతాయనిన్నీ, రోడ్లే కాలవలుగా మారడంచేత, 'ఓడలు బండ్లవచ్చు బండ్లోడలవచ్చు' అనే మాటల్లో ఉండే సంశయత్వం పోతుందనిన్నీ కొందరన్నారు. కొన్ని రోడ్ల మీద, మధ్యగా, మురుగు పోయే నిమిత్తం, ఒక్కగాడి ఉంటుంది. రోడ్డు దేవిగారి పాపిడికాదుగదా అన్నట్టుగా. మండు వేసవిలోకూడా రోడ్డు మధ్యగా ప్రవహించే శక్తిగల మురుగు కాలవల్ని ధరించిన రోడ్లున్నాయి. వీటిని చూచినప్పుడు, పర్వతాల్లో పుట్టి మంచుకరగడంవల్ల వేసవిలో ఎక్కువ నీటితో ప్రవహించే నదులు జ్ఞాపకం వస్తాయి. ఎటొచ్చీ, నీటిలో నీరు ఘనీభవించిన కుళ్ళుతో సమపాళంగా మిళితమై నల్లగా ఉండి 'కృష్ణ' స్మరణ చెయిస్తుంది. ఒకొక్క బస్తీలో అధికార్లు ఈ నలుపురంగులోనే కాకుండా అసలైన కంపులో కూడా అద్వితీయమై ఒప్పేటటువంటి కొన్నికొన్ని సైడుకాలవలకి విహారాది విషయాల్లో సక్రమమైన ట్రైనింగు ఇచ్చి, వాటిల్లోఉండే నీటిమహాత్మ్యం అనుభవించక పోడంచేత పౌరులు చెడిపోతారేమో అనే బెంగ చొప్పున, అవి మరోచోటికీ మరోచోటికీ తమ యిష్టంవచ్చినట్లు లేచిపోకుండా, తమ ఆజ్ఞానుసారం, చేరువనున్న మంచినీటికాలవల్లో కలిసేలాగ చేసి, జనం శ్రమించి అట్టే దూరాభారం వెళ్ళక్కర్లేకుం

డానే ఆ 'గంగాజమునా సంగమపుణ్యావన్నవఫలం' జనానికి పన్ను లేకుండానే మంజూరు చేసి, ఆజనం అల్లాంటి పుణ్యాన్నిపొంది జీవన్ముక్తులవడానికి నానాతిప్పలూ పడుతూంటారు. కొన్నిరోడ్లు తమాషాగా కనిపించి, కొత్తవాణ్ణి బెదిరిస్తాయి. దాంతోటి ఆకొత్తవాడు అనుమానిస్తూ నడుస్తాడు. అవి వాణ్ణి తిప్పి తిప్పి చివరకి ఎవరియింట్లోకేనా లాక్కుపోతాయో, లేక గోతులో పడేస్తాయో వాడికి తెలియదు.

బస్తీరోడ్డుయొక్క ప్రత్యేక విశేషం అయిన దుమ్ము గురించినది పెద్దఘట్టం. దుమ్ము నిరంతరగా బస్తీలో విజృంభిస్తూ ఉంటుంది. బస్తీపాలకులు దాంతో యుద్ధం చేస్తూంటారు. వారు ఇతర విషయం ఏదేనాసరే దుమ్ము లేగకొట్టగల్రుగాని విషయమే దుమ్ము అదే లేగిపోయే దయినప్పుడు, ఏమీ చెయ్యలేక పోతూంటారు. అసలు దుమ్ము లేకుండా చేస్తే సరి, ఇహ నిల్లా రేగుతుంది దాని మొహం! అని, కొందరు సలహా ఇస్తారు. అందుకని, కొన్నిచోట్ల బస్తీరోడ్లు ఇళ్లూ వాకళ్లూ తుడిచినట్లుగానే చీపుళ్ళతో గంటలో తుడిచేస్తారు. దానిఫలితం ఏమీ అంటే ఇరవైనాలుగు గంటల్లో చుట్టుప్రక్కల గృహావృతాదులమీద మలామా చెయించినట్టు సర్దుకునేదుమ్ము ఒకగంటలోనే గబగబా సర్దుకుంటుంది. ఈపద్ధతిలో పథికులకికంటె సమీప గృహస్థులకే ఎక్కువవాటాదుమ్ము కిట్టుతుంది. కొన్నిచోట్ల రోడ్లు కూలీల చేతా, కొన్నిచోట్ల కార్లచేతా, తడిపిస్తారు, మొదటి పద్ధతి

చాలమంది బీదవాళ్ళకి పని చెబుతుంది గనక, అంతమందికి జలక్రీడోద్యోగం ఇవ్వడం ఏమిటని చాలా బస్తీల్లో అది మానే శారు. ఒక్క యంత్రప్రభావంవల్ల వెయ్యిమంది పనివాళ్ళు మూలపడతారు. అంచేత గావ్రను బస్తీలో నీళ్ళు కారు! దానికి చెయ్యబడిఉండే ఏర్పాటు మూలాన్న ఔతుఖానాలోంచిలాగ నీరు ఇటూ అటూ చటుక్కున చిమ్మదు, చటుక్కున ఆపదు. ఆ అధికారం సాధారణంగా డ్రైవరు చేతిలో ఉంటుంది. కాని, ఆ యంత్రం అతణ్ణికూడా దగా చేసి, తనఖులాసా చొప్పున పోతూండడం కూడా కద్దు. డ్రైవరు ఉద్యోగానికి కారకులైనవా రెవరైనా పక్కనించి పోతూంటే, అది చటుక్కున ఆగిపోతుంది. కాని, ఇతరబస్తీజనుడుగాని, ఇతర గ్రామస్థుడుగాని, స్త్రీలుగాని అయితే, పెద్ద-పిన్న ముసలి-పడుచు తాంతమ్యం గమనించకుండా నీరు చిమ్మేస్తుంది. అందుకని, ఏకొద్దిమందో తప్ప తక్కినవారు నీటికారు ఎప్పుడు తననీటి ముళ్ళు విప్పుతుందో - ఏనుబందిలాగ - అని భయం చొప్పున దూరాన్నుంచే జాగ్రత్తపడతారు. రోడ్డు తడపడం దుమ్ముని అణచడానికి. అప్పట్లో ఆపని నెరవేరినట్లు కనిపిస్తుంది. కాని, తడిపిన దుమ్ముమీద శకటాదులు వెళ్ళడంవల్ల తెగ నలిగి వస్త్రకాళితం చేసినట్టు మరీ కాటిగలా అయి, ఎండొచ్చి తడ యిగిరింతరవాత, పూర్వం తాడిప్రమాణాన్ని లేచేది, ఆ సాయంత్రానికి తారాజువ్వలా లేచి, తలపెట్టిన ఉద్దేశానికి విరుద్ధం ఫలించేటట్టు చేస్తుంది. ఇదిగాక, అలవా

టుగా నీళ్ళు పోసేసరికి, రోడ్డుమీది మెరకపల్లాలు ఖాయపడి సంవత్సరంలో బయల్దేరే కతకలు నెలలోనో సిద్ధిస్తాయి. అయినాసరే, ఒప్పుకోడానికి, ఈ భాగ్యం అన్నింటికీ అబ్బను.

కొన్ని బస్తీలలో వానకాలం గంభీరంగా ఉంటుంది. ఇళ్ళు ద్వీపాలు: రోడ్లు కాలవలు: మనుష్యులు పడవలు! కొన్నిరోడ్లమీది మెత్తటిసరుకు యావత్తూపోయి, శల్యాల లాంటి కోనురాళ్ళుమాత్రము ఆరితేగి పొడిచేలాగ చూస్తూ ఉంటాయి. సైడుకాలువలు, పరాయిగా పరాయిగా కొట్టుకొచ్చిన మట్టితో పూడి బలిసి, రోడ్డుతో తుల్యం అవుతాయి. అట్లాంటప్పుడు ఎక్కడ నడిచినా జనానికి బాధ లేదు. కొంతదూరాన్ని మోటారమ్మావారు దర్శనం ఇవ్వగానే, జనం ఎక్కడివాళ్ళక్కడ సర్దుకుంటూ, దుష్టుడికి దూరంగా ఉండమన్నాడు' అనుకుంటూ ఎవరిజాగ్రత్తమీద వాళ్లుంటారు. మోటార్ల వేగాన్ని తిట్టేవారు, గొడుగులు అడ్డుగా ఒగ్గేవారు, అరుగులమీది కెక్కి ఖనాయించేవారు, కట్టుకొచ్చిన చాకింటిడ్రెస్సు వసంతం కొట్టినట్టు కాగా, 'వెధవపొగరు! కళ్ళుకనిపించవ్!' అని తిట్టుకుంటూ డ్రెస్సుకేసి చూసి దుఃఖ చేవారు, - ఇలా రకరకాలగా ఉంటారు. జారడం, దుమ్ములకీ కాళ్ళకీ డామేజీ తెచ్చుకోడంకుడా మామూలుతృశ్యాలే. కొంచెం రేగడమట్టి పాలు ఎక్కువగాడేస్తే రోడ్డుమీద నడిచేటప్పుడు జుఱ్ఱు బాములు వేళ్ళసందుల్నించి ఈటెల్లాగ లేచి కంట్లో పడు

తూండడం కూడా కద్దు. మామూలు చెప్పులవాళ్ళకేం గాని, ఆకు చెప్పులవాళ్ళకి సీలమండలగాయతు నడ్డిదాకా వెనక వేపున రోడ్డుబురద చిలకరింపు సంక్రమిస్తుంది. కేవలం స్లిప్పర్లు తొడుక్కొని టప్పా టప్పాన నడిచేవాళ్ళకి, బాడి చిందులు బాగా చిచ్చుబుడ్డి రవ్వల్లాగ లేచి నెత్తిదాకా వ్యాపించి యజమానికితప్ప తక్కిన అందరికీ కనిపిస్తూంటాయి. కొన్నిరోడ్లమీద మెత్తనికంకర, కాటికలాంటి అడుసులా తయారై, జనంకాళ్ళకి పట్టుకోడంలో, బస్తీలో ఉండే స్త్రీ పురుషాదులు బస్తీపారాణి రాయించుకొని (పిలవని!) పేరంటానికి వెడుతూన్నట్టు తెలుస్తుంది. ఒకొక్కచోట, ఇంట్లోంచి ఇవతలకీ, ఇవతలనుంచి ఇంట్లోకీ వెళ్ళిపడడం అనేది క్రతువులాంటిపని అయిపోతూండడంచేత, అక్కడి యజమానులు తప్పనిసరి అయినప్పుడు తప్ప కొంపలోనే పడుండి, యథాశక్తి దేశాభిమానం అని చెప్పదగిన గృహాభిమానం నేర్చుకుంటూంటారు.

బస్తీరోడ్లవల్ల ప్రయోజనాలు ఒకమాటు చూసి పట్టియ్యవచ్చు. రాత్రిభాగంలో కొందరు వయస్సొచ్చిన స్త్రీ పురుషులు తమయింటి ఎదరకానిరోడ్డుని బాహ్యానికి ఉపయోగించి ఆపని నెరవేర్చి రావడంలో తమరు ప్రకటించ గలిగిన ధైర్యసాహసాలకీ తెలివితేటలకీ అభినందించుకునే వాళ్ళూ, తమయింట్లో ఉండేజనంచేత మన్ననలూ స్తోత్రాలూ పొందేవాళ్ళూ ఉన్నారు. కొందరికి ఇంటి ఎదటిరోడ్డే

తమకున్న ఖాళీస్థలం అవడంచేత స్నానాలూ తలంట్లూ రోడ్డుమీదే. భోజనాలకి, కజ్జాలకి, పురుళ్ళకి, ప్రాణ్యాలకి, ఓ క్టేమిటి సమస్తానికీ కొందరిపట్ల రోడ్డే ఆధారం. ఎండపెట్టు గోడాలన్నీ రోడ్డుమీదే. కొందరు పశువుల్ని పెంచడం, కట్టెయ్యడం - అంతా రోడ్డుమీదే. కొందరు తమయింటి ఎదటిరోడ్డుమీద తమహక్కు స్థాపించుగోడానికే తమరు రోడ్డుమీద కలాపు చల్లి ముగ్గెట్టడం. ఇతరులెవరూ దొంగతనంగానేనా పట్టిగెళ్ళరుగదా అనే ధైర్యం గలిగించే వస్తువులన్నీ కొందరు రోడ్డుమీదే దాచుగోడం. కొన్నిరోడ్లమీద రాత్రెళ్లు ఎడా పెడా పడే వేసంకాలపు మంచాలమధ్య కుక్కలుండి, దారెంట వెళ్ళవలసినవాళ్ళు కాలెట్టడానికి అవకాశం ఉండదు. చాలా బస్తీరోడ్లమీద ఇటీవల బయల్దేరిన సోడాకొట్లవల్లదారి మూసుకుపోతోంది - మూసిన తలకాయిలాగ. ఈ కొట్లు దేవదారువీ, కర్రవీ, క్రమేపీ ఇనపవీ కూడా అవుతున్నాయి. రోడ్డు ఎంత యిరుకుదైనాసరే, రథంలాంటి సోడాకొట్టు, పాలకసంఘానికి ఫీజు కట్టేసి, అక్కడే తనూ ఇరుకుతుంది. ఒకటి పుట్టేసరికి దినదినాభివృద్ధిగా పిల్లల్ని పెడుతుంది. వీటిల్లో వంటకీ, భోజనానికీ, పడకకీ, విశ్రాంతికీ - అంతస్తులూ, బిలాలూ రహస్యమార్గాలూ అవన్నీ దుర్గానికి ఉన్నట్టు ఉంటాయి. వీటికి కింద చక్రాలు పెట్టిస్తున్నారు కొందరు, కొండలకి రెక్కలు పురమాయించి

నట్టు. ఈదెబ్బతో బస్తీకి రథాలు లేని అపకీర్తి పోయేట్టు కనిపిస్తుంది.

అయితే, రోడ్డుగురించి ప్రథమసూత్రం ఏమిఅంటే, గమనం గలిగిన జంతువులే కాకుండా చలనం గలిగిన పదార్థాలుకుడా రోడ్డుని వాడుకోడానికి హక్కుగలవే, అని. కాని, ఎవరైనా సరే, వీలైనంత త్వరలో వాడుకుని ఇతరుల వాడకానికి దానిని వదిలేస్తూండాలి. అందుకనే, ఎంత తక్కువ కాలంలో దానిని వాడుకుని వదిలెయ్య గలవాడైతే, అంత పెందరాళే అదివాడుకోడానికి వాడికి మొదటిహక్కు ఏర్పడుతుంది. ఆ మొదటిహక్కులో ఉండేవయినం గమనించి పేచీలురాకుండా గమనాలు నడిపించడం నిమిత్తమే కూడలి వీధుల దగ్గిరా, మళుపులదగ్గిరా, పోలీసుసోదరులు ఖణాయించి చేతులు – (అవి మీనాలుసర్దుకోడంలాంటి ఇతర పన్లో లేనప్పుడు)—తిప్పుతూండడం. ఈహక్కు పుణ్యమా అనే, ప్రపంచపు గొప్ప బస్తీలలో ప్రమాదాలు జరిగి రోజుకి సగటున నలుగురు మొదలు పదిమందిదాకా మనుష్యులు ఖర్చుపడుతూ ఉండడం. పోనీ, హక్కుమాట సరే గాని, మరి బాధ్యత ఎవరిదీ? అంటే, ఆమాట అంటేనే చాలామందికి కోపం! పైగా అది వేరే సంగతి!!

అయోమార్గం - అభినందనం

రైలుయొక్క మార్గం అయోమార్గం అయినా, దానియొక్క వ్యాపారంలో కొంత స్తబ్ధత్వం, కొంత హాడావిడిగుణం, కొంత కర్రపిడితనం ఉన్నా, అది అస్పష్టపద్యారోపితం అయిన గానాభినయంలాగ, శుద్ధఅయోమయం కాదు. దాని సంగతి ఏకొంతో అందరికీ తెలుసు. ఆవిరి, విద్యుత్తు, అయస్కాంతం వగైరాల శక్తులవల్ల దానికి గమనం సిద్ధిస్తుందనీ; దాన్లో భూమిని పట్టుకుపాకేరకం - భూగర్భం చొచ్చుకుపోయేటట్టు నిర్మించబడ్డ గొట్టాలలో చరించేరకం - భూమికి కొంత ఎత్తున స్తంభాలమీద వెళ్ళేరకం - ఒకేపట్టామీద పోగలరకం - పట్టాలున్నా వాటిని తాకకుండా నడవగలరకం - వగైరా ఉన్నాయనీ; దానిశాఖలు కొన్ని ప్రభుత్వాల కింద, కొన్ని రాష్ట్రాల అధీనంలోనూ - కొన్ని విడిసంస్థలైన కంపెనీల చేతుల్లోను - ఉన్నాయనీ; ఎరుగున్న విషయాలే! గమనానికి పట్టాలుండడం ప్రతిబంధకం అని కొందరు భావిస్తారు. స్థిరమార్గం నిర్ణీతం అయిఉండడం అనేది వేగాంతరసిద్ధికి దోహదకరం అనికొందరు నమ్ముతారు. మొట్టమొదట్లో రైలుపట్టాలు భూమండలంమీద పడి ఇప్పటికి నూటేళ్ళు నిండి పుష్కరందాటింది. ఆ భాగ్యం పొందిన పుణ్యస్థలం సీమదేశమే. ఆ స్థలంలో రైల్వే శతాబ్దోత్సవం

జయప్రదంగా జరపాలని (వార్తాపత్రికారచనలో జయప్ర దంకాని సంభవమే ఉండదు!) ప్రయత్నాలు చేశారని చెప్పుగుంటారు. ఇండియాలో రైల్వే సమాప్రమా సోత్సవం పెట్టించా లని చాలామంది తంటాలు పడ్డట్టు తెలుస్తోంది. దరీఅంచూ తెలియని మహాకాలంలో సంస్థల యొక్క పర్వోత్సవాలు జరపడంలో తిథివారనక్షత్రాలతో సహా అసలుదినం గమనించక్కర్లేదనే విశాల భావంతో కొందరు, వీలునిబట్టి వాటిని పెట్టించడాలు ఎరుగుదుం. మంచి యితర సందర్భం సంఘటించినప్పుడు దాన్ని దాట పెట్టుగోడంలో ఉండే బాధనిబట్టీ, గొప్పవ్యక్తి తనంతట తనే వచ్చినప్పుడు ఖర్చులేకుండా అతణ్ణి అధ్యక్షుణ్ణి చేసుకోడంలో ఉండే సదు పాయాన్ని బట్టీ, ఒక్కొక్క వ్యక్తి తను కార్యకర్తగా ఉండగానే వీలైనంత గొప్పతనంగల సమావేశం జరగాలి గాని కడంవాళ్ళహయాంలో కాకూడదనే పట్టుదలలనిబట్టీ, సంస్థల ఉత్సవదినాలు ముందుకీ వెనక్కీ జరుగుతూంటాయి. రైల్వే విషయంలో మరీ వీళ్ళున్నాయి. పైచెప్పిన రెండు ఉత్సవాలలోను ఏ ఒకటీకూడా లోగడ జరిగి ఉండకపోయి నప్పటికీ - వాటిల్లో ఏదో ఓటి, ఏదో దేశంలో ఇకముందు ఎప్పుడో అప్పుడు ఎవరో కొందరు జరిగించినా బాధ లేదం టున్నారు. ఎందుకంటే, ముందు ఒకగొప్ప ఉత్సవం కాని చ్చేసి తదుపరి వెనక్కి తిరిగి లెఖ్ఖచూసినా, ఆదినం రైల్వే సంస్థకి చెందిన ఒక గొప్పవిషయం ఒక గొప్పదేశంలో జరి

గిన పర్వదినం అయిఉండి తీరుతుంది. ఇది గాక, అయోమార్గం యావద్భూతలానికీ చెందినదే గనక, భూప్రజలంతా కలసి దానితాలూకు పర్వోత్సవం చెయ్యడం సమంజసం గాని, ప్రత్యేకస్వతంత్రప్రాంతాలవల్ల డబ్బు సున్నవడం గౌరవం సున్నవడంమట్టుకే అని ఆర్యులు చెబుతున్నారు. ఆ ఉత్సవంయొక్క సంపూర్ణబాధ్యత వహించడానికి ఒక పెద్దసంఘం ఏర్పర్చాలని ఇవవ్రతున్నారు. అది అఖిల భూగోళ ఖండఖండాంతర స్థాపిత వివిధాయోమార్గసంబంధిజన, వ్యక్తి, సంఘ, సంస్థోపశాఖాచరిత మహాకృత్యాభినందినీ సమాజం ఆసేలాంటిపేరుతో సక్రమంగా నిర్మించాలని పలువురు ఊహిస్తున్నారు. ఏతత్ ప్రయత్నంలో, ప్రత్యేక ప్రాంతాలలో తాత్కాలిక సంఘాలు లేచి, యథాశక్తి కార్యదర్శుల్ని ఎన్నుకుని, వారికి బాధ్యతాశూన్యమైన సకల హక్కులూ ఇచ్చి, కృషిచేయించడం శ్లాఘనీయం అని కూడా చాలా మంది తాత్పర్యం.

ఆమహాభూతల రైల్వే పర్వోత్సవం నాటి కార్యక్రమంయొక్క తబిశీళ్లు ఆహ్వాన సంఘంవారు తేల్చాలి. అప్పుడు జరగబోయే బహిరంగసభకి అధ్యక్షత వహించడానికి భూజను డెవడూ పనికిరా డనిన్నీ, అఖిల అంగారకగ్రహ రైల్వేసంఘాధ్యక్షుణ్ణి పిలుస్తారనిన్నీ, అతని ప్రయాణపుఖర్చు నిస్తంత్రిలో పంపుతా రనిన్నీ, అతగానికి విమానం కుదరక శరీరతః రావడానికి వీలు లభించని పక్షంలో అతడు

కేడియాలో అధ్యక్షత వహిస్తాడనిన్నీ, ఒక ప్రాంతపు కార్య కర్త అంటున్నాడు. హైహాద్వా అంగారకుడులో కూడా (అసలు అది యుద్ధగ్రహంగనక!) రోము రాడీన్వరుడులాంటి వాడుగాని, బెర్లిన్ పాలుంచాకున టివాడుగాని వియంత ఒకడు ఉన్నట్టాయినా, అతణ్ణే అధ్యక్షపదవికి ఆహ్వానిస్తే తీరి పోతుందని సలహా యిస్తున్నారు. కాని అలాంటివాణ్ణే యీ భూమిమీదఅడుగెట్టనిస్తే, అతడు తన్నో, తిట్టో, బెదిరించో లాగేసి యీభూమిమీ ఆవత్తూ వెనక తనదే అవడంగాని లేక తనవాళ్ళందరికీ యిక్కడ ఉద్యోగాలకి సిఫారుస్సు చెయ్యడం గాని మొదలు పెడతాడేమో, అని కొందరు బాధపడుతు న్నారు. అంగారక గ్రహంలోంచి కాకుండా మరోగ్రహం దేల్లోంచేనా అధ్యక్షుని పిలిస్తే ౧౮౯౧ లో "గడ్మన్" అనే ఆమెచేత వాగ్దత్తం చెయ్యబడి నేటివరకూ ఎవరిచేతా పొందబడకుండా నిల్చిపోయి ఉన్న వెయ్యి పౌనులు బహుమతీ కూడా, దఖలుపడుతుంది కదా అని కొందరు అంటున్నారు. ఏమయినా మహాసభాధ్యక్షుడు - ఆహ్వాన సభాధ్యక్షుడు - అన్నట్టు, జరగేస్థలం వగైరాలు ముందుముందు స్థిరపడవలసి ఉన్నా, ప్రస్తుతం తెలుగుదేశపు వివిధ కార్య కర్తలకి కాబోయే సభనిమిత్తం జనంచేత యథావిధిగా పంపబడ్డ చిత్తు అభినందనతీర్మానాలు కొన్ని తెలిసిరావడంవల్ల, అవి ఏరీతిగా ఉండగలవో చూడడానికి వీలు దొరికింది. అవి ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

నరాలవలె శరీరంలో వ్యాపించిఉన్నట్టు, ఇప్పటికే ప్రతీ దేశంలోనూ రైలుపట్టాలు వ్యాపించి ఉన్నా, ఇప్పటికీ “మెయిలు వెళ్ళిపోయింది గావును, నేను చూడా లనుకున్న ప్లాటుఫారంగార్ని చూడ్లేదే!”, “నల్లటి యెడ్లకి గంతలు కట్టి రైళ్ళు లాగిస్తారు” “ఒక్కొక్క బూమ్సుబండికి రెండేసి తలకాయ లుంటాయి!” “మావూరికి పిక్కంటిమ్మంటే ఎక్కడికో సెప్పమంటాడేంటి? నావూరు సీడికెందుకన్నాను!”, ఏఊరికి టిక్కెట్టిమ్మన్నా, ఒకేదగ్గిరదాన్ని నొక్కి టిక్కెమని పిస్తాడే!” అని అంటూండే జనంగురించి ఈ సభవారు చాలా దుఃఖిస్తూ వీళ్ళు ఒక ప్రత్యేక తీర్మానగౌరవం పొందడానికి అనర్హులని నిర్ధరించి, జాలిపడుతున్నారు.-

ఏదో దేశానికి చెంది, కోటీశ్వరులై, ప్రభుత్వబలం యొక్క ఆసరా చూసుకుని స్వాధీన దేశాల్లోఉండే గృహారామక్షేత్రాదులు బలత్కారంగా కొని, వాటిని శూన్యస్థలాలుగా చేసి, ఇనపపట్టాల సంకెళ్ళలో ఆస్థలాన్ని కట్టేసి తద్వారా రసయోగం తెలియకుండానే తమ ఇనుముని బంగారంగా మార్చుకో గలిగిన రైల్వేసంఘాల్ని ఈసభ వారు కొనియాడుతున్నారు.-

ఒక్కొక్క వ్యక్తి చేతులో రూపాయి పడిందంటే బొగ్గులా మారిపోడం మామూలు గనక, జనబాహుళ్యం విడివ్యక్తులలో నమ్మకం ఉంచరని గ్రహించి, సంఘాన్ని నమ్మించడానికి సంఘమే ఉండాలని తెలుసుకుని సంఘాలుగా

ఏర్పడి, బొగ్గుని రూపాయిలుగా మార్చుకో గలిగిన రైల్వే బుద్ధివంతుల్ని ఈ సభవారు మెచ్చుకుంటున్నారు. —

పెట్టుబడులకీ ధరలకీ సంబంధం ఏమిటో జనానికి తెలియరాకుండా అట్టేపెట్టి, రుచి కలిగేవరకూ ధరలు తక్కువగా ఉంచి, అలవాటు స్థిరపడడంతోటే ధరలు క్రమక్రమంగా హెచ్చిస్తూ, పోటీకోసం సబబులేని తగ్గింపులు చేస్తూ, లాభాలు పుచ్చుకునే వాళ్లు ఎక్కడుంటారో కనబడకుండా వ్యాపారం చేయిస్తూ ఉన్న రైల్వే ప్రజ్ఞావంతుల్ని ఈ సభవారు పొగుడుతున్నారు. —

అయోమార్గాలు మామూలుగా జనోపయోగ నిమిత్తం అని పైకి కనపడ్డా యుద్ధంలాంటి అవసరం వచ్చినపుడు స్వలాభం కోసమే అని ఎరిగుండి వ్యవహరించే రైల్వే పెద్దలికి ఈసభవారు నమస్కరిస్తున్నారు. —

వర్ణాశ్రమ ధర్మాలవంటి తారతమ్యాలు మనుష్యుల్లోకూడనా, రక్తాల్లో తేడాలుంటాయనగనా, అంతా ఒకటే అనేటంత సర్వసమత్వం తెలిసిన జాతికి చెందినప్పటికీ, అయోమార్గంలో మొదటిక్లాసు, రెండో క్లాసు, మూడో క్లాసు అంటూ తరతమభావం పెట్టిన రైల్వేసంఘాలవారి వివేచనా శక్తికి ఈసభవారు ముక్కుమీద వేలేసుకుంటున్నారు. —

పెద్దబస్తీలలో, ముందు ఊరవతలా ఒకస్టేషనూ తరవాత నాలిక కరుచుకుని ఊళ్ళో ఒకస్టేషనూ వేసి, ఊళ్ళో

దానివల్ల వచ్చే డబ్బు పట్టికెళ్ళి ఊరవతలదాన్ని పెంచి, ఊళ్ళోదాన్ని వీలైనంత ఇరుకుగానూ ఏహ్యంగానూ ఉంచినందుకు, ఈసభవారు రైల్వే అధికారుల్ని ఏమనాలో తెలియకుండా ఉన్నారు.

నాలుగేసి వందలమంది ఒక్కొక్క రైలుకి ఎక్కే స్టేషన్లలో జనం విశ్రాంతి తీసుకోడానికి నాలుగైదు బెంచీలు సప్లయిచేసి యథాశక్తి ఏర్పాటు చేసిన రైల్వే అధికారుల్ని ఈసభవారు శ్లాఘిస్తున్నారు.—

ప్రతీ ప్రయాణీకులబండీ బయలుదేరడానికి రెండుగంటల పూర్వమే టిక్కెట్లకిటికీ తెరిచి ఉంచుతున్నాం అనే రాతతో కిటికీకంటె పెద్దబల్ల కట్టి అక్కడ పేర్కొనబడ్డ గంట ఒకటికి నిమిషాలు రెండుమాత్రమే అనే పరా రాయడం మరిచిపోయిన రైల్వే అధికారుల్ని ఈసభవారు వహావ్వా అంటున్నారు.—

రైల్వే ఉద్యోగాలికి జీతాలు తక్కువ అయినప్పటికీ కొన్నివందల చేతిసొమ్ము అయినాసరే రవంత ఉద్యోగం రైల్వేలో దొరికితే చాలు అనేటంత ఆదాయం ప్రతీరైల్వే ఉద్యోగస్థుడికీ ఉంటుంది అనేభావం - భ్రమ ! - జనంలో కలిగించిన రైల్వే యజమాన్లకి ఈసభవారు హారతి యిస్తున్నారు.—

క్రింది రైల్వే అల్పోద్యోగి లగాయితు పైమెట్టు ఉద్యోగి వరకూ అధికార్లిచ్చేజీతం తారీఖుప్రకారం పుచ్చు

గుంటూ, అందుకు అదనంగా, జనం - తమపన్లు అర్జెంటుగా లాభకరంగా నెరవేరినందుకు - సంతోషించి యిచ్చే ధన కనక వస్తువాహనాల్లు తప్ప, తక్కిన మరి ఏయితరమైన లంచాలూ కానుకలూ స్వీకరించకుండా కట్టుదిట్టాలు చేసిన రైల్వే కారకుల్ని, ఈసభవారు ఘనత పరుస్తున్నారు. —

రైల్వే పాలకులు తమపరిపాలనలో, ధనాధికార పైత్య విశేషాలు గాని, వాగ్ధాటిగాని, కూరగాయలు - వస్తువులు- ముడిసరుకులు వగైరాల్లో వర్తకంగాని, గలవాళ్ళని, - ఎందుకేనాఎప్పటికేనా మంచిదని చెప్పి- కాస్త చల్లనిచూపు చూసి, తక్కినవాళ్ళమీద రూలు ప్రకారం కారాలూ మిరియాలూ నూరడంలో కనపరిచే నిష్పక్షపాతబుద్ధికి ఈసభవారు ఆశ్చర్యపడకుండా కూచున్నారు. -

తమ రైలుటైముకి ఒకజాము ముందువెళ్ళి, దాన్ని గురించి తపిస్తూ, ఇంకా అది ఎంతసేపటికి వస్తుందని-తమకు ఫలానా అప్పుడూ అని తెలిసుండీకూడా - కనుక్కుంటూ, కనుక్కోడంలో చివాట్లు తింటూ ప్రయాణాలు చేసేవాళ్ళకీ, రిష్టువాచీ చూసుకుంటూ అంచీలమీద స్టేషన్లోపడి కటాకటీగా రైలుదాట పెట్టుగునే వాళ్ళకీ, ఈసభవారు దణ్ణాలు పెట్టి, చెరిసహాం చొప్పున పైరెండు తరహాలవారూ ఆదణ్ణాలు పంచుకోవలసిందిగా కోరుతున్నారు. -

కుష్ఠులు, బధిరులు, పంగులు, అంధులు, భిక్షులు, - లాంటివాళ్ళ అవస్థ దుర్భరంగనక, వాళ్ళు రైల్లో ముష్టెత్తు

గోడానికి వాళ్ళని ఊరికే రైలెక్కనిచ్చి, తద్వారా యథా శక్తిదానం చేసుగుంటూ పుణ్యం ఆర్జించుకోడానికి ప్రయాణీకులకి తరుణంయిచ్చి, మరొకళ్ళఖర్చుమీద రైల్వే మేష్టర్లు కనికరిస్తూండే దాక్షిణ్యానికి ఈసభవారు వారిని చాలా కీర్తిస్తున్నారు. -

టిక్కెట్లకోసం క్యూ నేటప్పుడు: ఓపిక్కనించి వెడితే ఆలస్యం అవుతుందేమో, తమరికి టిక్కెట్టు అందక తమరు మిగిలి పోవలిసివస్తుందేమో, పెందరాళే కొనుక్కున్నవాడు ముందెళ్లి పోతాడేమో అనేబాధ చొప్పున అదివరకే అక్కడ నిలబడి ఉన్నవాళ్ళని తోక్కుకుని, వాళ్ళమీద తమచుట్ట ఉమ్మి అభిషేకించి తమ 'టముకు' పెట్టి మొనతో వాళ్ళనిగుచ్చి, టిక్కెట్లకిటికీమీదికి ఎగబడే ప్రయాణీకులు బతుకు తెరువు తెలిసిన వాళ్ళు గనక, వారి అవ్యక్త ఔన్నత్యానికి ఈసభవారు, వారిని నెత్తిమీద పెట్టుగోవాలని చూస్తున్నారు. -

తమయిష్టం వచ్చినచోట తమరు నిలబడి తమ ఎదురుగుండా ఏపెట్టికనబడితే అందులోకే ఎక్కి, అందులో ఎంత మంది ఉన్నాసరే వాళ్ళని 'తప్పదు గనక సర్దుకోవాలి' అంటూ. 'ఎంతసేపు - క్షణం' అంటూ వాళ్ళకి వేదాంతం బోధించుతూ బాధించుతూ ఉండే జ్ఞానులకి ఈ సభవారు వందనాలు అర్పిస్తున్నారు. -

"టిక్కట్టు" అంటే రైల్వేకంపెనీవారు అది కొనుక్కున్న వాడి శరీరాన్ని - దైవకృప ఉంటే - దానిమీద రాసి ఉన్న ఊరికి తీసికెళ్ళి వదిలిపెడతాం అని టిక్కట్టు కొనుక్కున వాడితో పడ్డ ప్రాచీమాటలుగల అట్టముక్క అనే సంగతి గమనించక, టిక్కట్టు అనేది తాము తమపక్క కూచున్న వాడిమీద చలాయించడానికి వీలైన అధికారానికి చిహ్నమని భ్రమించి వింతరకపు జంతువులుగా తయారయే ఘనుల్ని చూసి ఈసభవారు వాడిలిపోతున్నారు. -

ఖాళీగా ఉన్న పెట్టి వెతికి తనూ తన సామానూ అందులో పడడంతోటే ఫెడీమని తలుపువేసి, వెనకాల ఎక్కబోయే వాడి వేళ్ళు పచ్చడైనాసరే చూడక, 'ఖాళీలేదు. పక్క పెట్టెలోకి వెళ్ళండి' అనే మాదిరి అమూల్యమైన సలహాలు ఇచ్చే మహానుభావుల్ని తగినంత మెచ్చలేక ఈ సభవారు తారెత్తిపోతున్నారు.—

డబ్బోసి టిక్కట్టు కొనుక్కున్న జనం, ఒక్కొక్క పెట్టెలో, నియమితసంఖ్య దాటించి, - ఎవర్ని ఏమ నడగాలో నోరులేక అడగగలిగినా పని తొందరవల్ల తీరికలేక- పశుగూ పేకాలాగ నిలబడి ఉన్నా, అందులోకే, లోగడ ఆర్జించిన సొమ్ము వడ్డీకేసుగుని కుష్ఠుగుడ్డితనమో కలిగిఉండడంవల్ల రాజకీయమో వేదాంతమో పాడుకుంటూ, పెట్టెల్లోకి జొరబడి, నలుగురి ఎదుటా దమ్మిడీయో ఠోలీయో దానంచేసి కొంతవరకు దానకర్త అని పేరు పొందా లను

కునే ఉద్గారుల్ని హృదయం కరిగించే మాటలు చెబుతూ, ఈ లోపుగా తమది శరీరానికిగల వ్యాధీ, కళ్ళూ, ధూళీ మురికీ ఈ మూలనించి ఆ మూలకి కూచునే జనానికి బుద్ధి, వ్యవహరించే ముష్టివాళ్ళనిన్నీ, కంపెనీల వెల్లడినిమిత్తం చౌకగా సాంపిల్ మందులు అమ్మడానికి ఉపన్యసించే ఏజెంట్లనిన్నీ, ఏమూలనుంచో వచ్చి మేజిక్‌లు చేసేవాళ్ళనిన్నీ, మంచిగొంతుకతో పాడి రకంవారీ పాటలపుస్తకం అమ్మేవాళ్లనిన్నీ, వస్తువులు అమ్మేవాళ్ళనిన్నీ, రూపాయిఖరీదు చెప్పి చివరికి అయిదుకాన్లకి బేరంచెయ్యడానికి వీలైన పుస్తకాలు వంటిమీద ధరించి, వాట్లరకాలూ, వాట్ల ఉపయోగాలూ గురించి ముచ్చటించే వారినిన్నీ, శృంగారపు బొమ్మల పుస్తకాలు తెచ్చి షోకుగా వేషం ధరించిన వారితో వ్యవహరించే వారినిన్నీ, "జోబిదొంగల" కత్తిరింపులు తిన్నవారినిన్నీ, సూటుకేసులు మారుగిళ్ళు అయినవారినిన్నీ, ఈ సభవారు చాలా స్తోత్రం చేస్తున్నారు.—

రైలుపడి. ఇంతకాలం అయినా రైల్లో పాకీదొడ్డి ఎట్లా ఉపయోగించాలో తెలుసుకోలేని పెద్దల్ని గురించి ఈ సభవారు నాభిదగ్గిర్నించి డోక్కుంటున్నారు.—

రైల్లో ఎక్కగానే జనసమూహం ఏర్పడ్డా, (అధ్యక్షుడంటూ, దిగి ఎక్కేచోటు గనక, వీలులేక) జనానికి అడుపాజ్ఞ లుండవలసిన అవసరం లేదుగనక నున్నా, టిక్కెట్టు కొనుక్కోడంతోటే కొందరు తాము హృదయశూన్యులై

తమపక్క తమరికి మల్లేనే ఇష్టాయిష్టాలుగల సజీవవ్యక్తులు కూచోడం తమరు మరిచిపోవచ్చని అనుకోడంచేతనున్నూ "పోగబడి" అనేమాట రైలుకి ఎక్కడ సార్థకం కాకుండా పోతుందో అని పక్కబెరుకు కలిగి ఉండడంచేతనున్నూ, ఏదో చెయ్యకుండా ఊరికే కూచోడం కష్టంగనకనున్నూ, రైల్లో చుట్టలు కాలుస్తూ గాలివాటం చూడకుండా కూడా ఉమ్మిలేసి అవిస్నీ నిప్పునెరుసులున్నూ ఇతరులమీద పడుతూండడం చూసికూడా రాయల్లా ఊరుకునే ధీరులకి, ఈ సభవారు కైవారం చేస్తున్నారు -

మగసాయం లేకుండా, ఆడవాళ్ళపెట్టెలో కూచోకుండా ప్రయాణంచేసే స్త్రీలున్నపెట్టె చూసుకుని ఎక్క నాజూకు వేషధారుల్ని వారి పుత్రికా వాత్సల్యానికిన్నీ, సుందరమైన విగ్రహాలుగల స్త్రీలున్నబండీ మాత్రమే ఎక్క లౌక్యుల్ని వారి మాతృభక్తికిన్నీ ఈ సభవారు ప్రస్తుతిస్తున్నారు. -

డబ్బుండి, రైలుతొందరలో కాఫీహోటల్లో అడుదుం బుడుదుం అంటూ పావలాసరుకు నిలువుకాళ్ళమీద పరామర్శించి, గబాగబా రైల్లో పడి, వేషంలోనూ జుట్టులోనూ నాగరికత వెదలగక్కుతూ, చదవడం తెలిసినా నూతన వార్తా ప్రియత్వం ఉన్నా, చూసిచూసి అర్ధణాపెట్టి స్వంతానికి పత్రిక కొనుక్కోక పక్కవాణ్ణి "మీరు పేపరు చదివారా?" "మీ పేపరు ఓసారి ఇస్తారా?", "మీపత్రి

కలో ఒక్కషీటు విడగొట్టి ఇల్లా ఇస్తురూ'' అని ఎరగనివాడి దగ్గిరకూడా యాచించో, పక్కవాడు తనపేపరు తను చూసుకుంటూంటే అతడిమీద శ్వాస లోదుల్తా దగ్గిర కొచ్చి తనూ చదువుకుంటూనో, లేక ఎరగనివాడు తను కొనుక్కున్న పత్రిక అక్కడ పెట్టి ఏస్నేహితుడితోటో కబుర్లు చెప్పుగోడంలో ఉండగా వాణ్ణి అడక్కుండా తీసేసుకునో, ఇట్లా చెయ్యడంలో తనయొక్క గడుసు దనానికి లోపల తనే ఆనందించుకుంటూ, పులిస్తరాకులమీద జంతువులు ఎగడ్డట్టు, పరాయివాడి పత్రికమీద విరుచుకుపడి, తను దిగేవరకూ ఆఎంగిలిపత్రిక ఇదిగో అని యజమానుడికేనా యివ్వకుండా, చదువుతూండే ధనికులయొక్క ధనత్వం, ధన్యత్వం, రసత్వం గురించి ఈసభవారు బెంగెట్టుకుపోయి హోరున, ఆనందిస్తున్నారు -

గంటలకి గంటలు ప్రయాణం ఉన్నా, ఏమి చెయ్యకుండా కిటికీకి దగ్గిర స్థలం సంపాదించుగుని, తమతలూకు మూట పైనపెట్టుగుని, బయటికి చూస్తూ కిమ్మనకుండా గడిపే ఆలోచన పరుల్ని ఈసభవారు హెచ్చరిస్తున్నారు. -

నూటుకేసులు, పరుపులు, పీటలు వగైరాలు కిటికీల్లోంచి లోపలికి గిరవటేసి రైలు ఇక వదలబోతోందీ అన్నప్పుడు ఎక్కి, అదివరకే కర్మవశంచేత లోపల కూచున్న పీళ్లైనంతమందికి ముసుసులు విరగ్గొట్టేవాళ్ళ అహింసాభావానికిన్నీ, వేగానికిన్నీ ఈసభవారు వారిని మర్యాద చేస్తున్నారు. -

నిద్దర, జబ్బు, నోరు, జబర్దస్తీ, బిచాణావగైరాలు ఉపయోగించి నియమితస్థలం తమరు ఆక్రమించుగుని, అదే తమఆధిక్యత అని గర్వించే మహాత్ములన్ని ఈసభవారు ఆరాధిస్తున్నారు. –

పరాయివాడిచేత కిరాయిపెట్టించిగాని, బల్ల కింద దూరిగాని, పాకీదొడ్లో నక్కిగాని, సమయానికి అవతల వైపున దిగిగాని, ఇతరత్రా దగాచేసిగాని, సన్యాసులైగాని, కావలసినవారైగాని, సేవకులైగాని, నెత్తిమీద వారైగాని. తత్సంబంధం కలవారైగాని, ఎల్లాగో అల్లాగ టిక్కట్టు స్వంతంగా కొనకుండా ఉచితప్రయాణం చేసే అదృష్టవంతుల్ని ఈసభవారు బ్రహ్మరథం పడుతున్నారు.—

అతిజవంతో రైలు పోతూన్నప్పుడు అందులో కూచుని బయటికి చూస్తే దగ్గరవని మనం అనుకునే వస్తులు మన్ని విడిచిపెట్టి దూరంకావడమున్నూ, దూరానివే నకూడా రావడమున్నూ ప్రతి నిత్యమూ గమనిస్తూండీడా, తాపత్రయంపడే మహామహుల్ని ఈసభవారు ఊరేంచి గౌరవిస్తున్నారు.—

తను ఎంతో వేగంతో పోతున్నా ననుకుంటూ, రాత్రప్పుడు, నక్షత్రాలకేసి చూస్తే తనూ, తనవాహనం, నలోకం – వీటి ఉనికీ ధూకుడూ మాకేం తెలుస్తును న్నట్టు ఆ నక్షత్రాలు నిర్నిమిత్తంగా ప్రకాశిస్తూఉండడం

గమనించి మానవుణ్ణి అల్పుడుగా కట్టేవార్ని ఈ సభవారు నిరసిస్తున్నారు.—

శాంతంగా ఆలోచిస్తే రైలుప్రయాణం అనేది చిన్న ప్రయాణంలో జీవితప్రయాణం లాంటిదే అనిన్నీ. మానవ స్వభావాలు బయటపెట్టడానికీ మానవుల్ని తయారుచెయ్యడానికీ, అవి చాలుననిన్నీ అనేవారిభావం శుద్ధపేలవం అయినప్పటికీ వారు అల్లాంటివి ప్రకటింప సాహసించినందుకు ఈసభవారు వారిమీద కొంచెం కోపం దాల్చడానికి ముహూర్తం వెతుకుతున్నారు.—

తిండి విశేషాలు

[12-11-1939 తేదీని రాజమండ్రీచుట్టుపట్ల ఒక వనంలో సంతర్పణ జరిగింది. ఆ తేదీనే చాలా జరిగి ఉంటాయి గాని, వాటిల్లో ఇది ఒకటి. అందునిమిత్తం గ్రామాంతరాల్నించి సార్థకులైన ఆంధ్రఉద్యోగులు విరివిగా రావడానికి ఏర్పాట్లు కావడం, అట్లానే చాలామంది రావడం కూడా జరిగింది. దీన్లో అదనం ఏమిటంటే, సంతర్పణానంతరం-పోనీ, సంతర్పణకి తప్పనిసరి ఫలితంగా ఉండే క్షుద్రనిద్రానంతరం, అనగా మూడు గంటలికి ప్రారంభించి - ఒక మాటలప్రదర్శనంకూడా జరుగుతుందని కరపత్రాలు అచ్చుపడ్డాయి. అధ్యక్షులు ఫలానా, వక్తలు ఫలనాఅంటూ కార్యక్రమం వాటిల్లో ఉంది. లోగడే కార్యదర్శిగారు నన్ను గౌరవించి ఆ సందర్భంలో నన్ను ఒక వక్తగా ఉండకోరారు. నేను ఆయనికి విధాయకుణ్ణి అవడంచేత "కాదు" అనలేక, అయినా వెంటనే ఒప్పుగోనూ ఒప్పుకోక, "ఎంత చదువుకున్నవాళ్ళయినా ఎంత 'అర్థం' చేసుకోగలవాళ్ళయినా, ఉదాత్తంగా భోజనంచేసిన తక్షణం ఏ ఫలారంఅంటిదో పుచ్చుకోగల్రుగాని, ఉపన్యాసాలవంటివి బొత్తిగా స్వీకరించలేరేమో, ఆరకం పదార్థాలు ఆసమయంలో విషమించవచ్చునుమండీ!" అంటూ నసగడం మొదలెట్టినా, ఆయన తన ఉత్సాహంలో "వల్లకాదు, మీరు ఒప్పుగునితీరాలి!" అని,

నా చేత "సరేలెండి" అనిపించి, వక్తల జాబితాలో నన్ను కూడా అచ్చుకొట్టేశారు. అక్కణ్ణించి, నేనూ కొంచెం బుర్రదులిపి, పేల్చడానికి వీలైన సామగ్రి కొంత సిద్ధం చెయ్య వలసొచ్చింది. ఒకో విషయం మరోవిషయం అయితే అప్పట్లో మరీవికటించి పోతుందేమో అని భయం పట్టుకోవడంవల్ల, జనం అందరూ అంతకి పూర్వమే ఆచరణవల్ల గ్రహించిఉంటారుగనక భోజనప్రమేయమే ఎత్తుగుని కొన్ని సంగతులు వడ్డించుదాం అనిన్నీ, ఏఘట్టంలో పదార్థం మిక్కుటంఅయిపోయి వెళ్ళిపోయేలా కనిపిస్తుందో అక్కడితో తక్కున ఆగిపోయి జీవక్షోభ కలగకుండా జాగర్త పడదాం అనిన్నీ ఆయత్తం చేసుగున్నాను. అయితేం! మనవశమా! సంతర్పణఅయింది, రిమార్కులు అయినాయి, నిక్కచ్చిగా దంతవుపని చేసినవాళ్ళ ఆపసోపాలు అయినాయి, ఇటూ అటూ దొర్లుతూ.కునుకులాగడాలు అయినాయి, కొంచెం గానాబజానాఅయింది, ఏల్లానో తంటాలుపడి, దాని మొహం ఈడ్చా, సాయంత్రం అయిదుగంటలు కూడా అయింది. తక్షణం కొందరు బ్యాంకుఉద్యోగులు, "కొంపతవ్వి కరపత్రాల్లో నిరూపించి ఉన్నప్రకారం, ఆలస్యం అయితే అయిందని, మీటింగూ దానితాలూకు ఉపన్యాసాలూకూడా ఎక్కడరుద్దేస్తారోకదా, ఇవన్నీ భరించడం ఎల్లారా భగవంతుడా!" అని బెంగపెట్టుగున్నట్టు బిక్క మొహాలు వేశారు. దానికితోడు మాముఖ్యస్నేహితు డొకాయన, "వారి అల

స్యం చెయ్యక మీటింగు కానిత్తాం, బల్లలు సర్దండి'' అనే సంగతి చకచకా నిష్కర్షగా మంచినీళ్ళ ప్రవాహంగా ఆంగ్లంలో అనేశాడు. "సభంతపనీ జరిగిపోయిం దన్నమాట లేరా దేవుడా'' అని కొందరు ఉద్యోగులు నిస్పృహాలో పడిపోయారు. ఏనాడు చేసుగున్నదో మరి అనుభవించాలి గావును అనుకోడంవల్ల గావును, కొందరికి మొఖాన్ని కత్తివాటు వేస్తే నెత్తురు లేదు. కాని కొందరు గడసర్లు ధైర్యం అవలంబించారు. "అన్నట్టు, ఫోటో తీయించుకోవాలి గావునుగా! అదిచాలా ముఖ్యం. వెలుగుండగానే ఇల్లు చక్కబెట్టుగోమన్నాడు. ఫోటో చిక్కబట్టుగోమన్నాడు. ముందు ఫోటోయే! తరవాత తతిమ్మాని'' అని మాట్లాడుతూనే, వాళ్లు, బల్లలూ, కుర్చీలూ అవీ ఉన్నచోట్నించి ఓ ఫర్లాంగు దూరం ఈడ్చేశారు. సూర్యాస్తమయంవరకూ వాళ్లు నిమ్మనిమ్మళంగా ఫొట్టిగ్రాపు దిగుతూనే ఉండిపోయారు. మెట్టుకి ఒక్కడూ వక్తలున్నవైపైనా రాలేదు. కార్యదర్శిగారు చాలా నొచ్చుగుని, వక్తల్ని క్షమాపణ కోరుకున్నారు. వానప్రస్థంరోజునే ఉపన్యాససన్యాసం కూడా సిద్ధించి శ్రమలేకుండా రెండాశ్రమాలు లభించడం జన్మకి చాలుగదా అని వక్తలన్నారు. కార్యదర్శి ఆ ఫొట్టిగ్రాపు చెట్టుదగ్గిరికి మళ్ళీ వెళ్ళి చూసొచ్చి, కొందరు కుర్చీలకి అంటిల్లా అయిపోయారనిన్నీ, కొందరు మౌనవ్రతంలో పడ్డట్టు చెప్పారనిన్నీ తక్కినవాళ్ళు పంచబంగళం అయిపోయారనిన్నీ చెప్పారు.

"అయ్యా! ఇప్పుడొచ్చిన ప్రమాదం ఏమీ లేదు. ఈనాన్యోపన్యాసాలకే, అర్థం చేసుకోగలవాళ్లు కూడా వాడిలిపోవడం వేళావిశేషం! మీరు చేసింది పదార్థాల సంతర్పణ, మా ది పదాల సంతర్పణ. అదీ ఇప్పుడు కేవల తర్పణ అయిపోయింది. మాపదాలు మేం నోటితోనూ అనచ్చు, లేకపోతే ఆనోటి యెంగిలికూడా తగలనీయకుండా, పత్రాలమీదకూడా పెట్టచ్చు. అల్లానే కానిస్తాను. అసలు నే చెప్పదలిచిన దాల్లో కొన్ని లెఖ్ఖలూ, అంకెలూ వచ్చేపట్లు ఉండడంవల్ల అది లిఖితం చేసుకునే వచ్చాను, రచనకి కారకులుగనక మీకు ప్రత్యక్ష నమస్కారం. వద్దు మొర్రో అంటూ ఉన్న తమ సమక్షంలో చదవబడకుండా తప్పిపోడం అనే పుణ్యం నా రచనకి పుట్టగానే కట్టిబెట్టిన తక్కినవారికందరికీ లోపాయికారీగా, నమస్కారం. సెలవు" అని నేనన్నాను. అయిపోయింది. నిష్క్రమించి మేం వచ్చేశాం. రచన అల్లానే ఉండేసింది.

ఇంతలో 17-2-1940 తేదీని రాజమండ్రీ ఆర్ట్సు కాలేజీ పూర్వవిద్యార్థి వార్షికోత్సవం తాలూకు సమావేశం వచ్చింది. నేను అక్కడ పూర్వవిద్యార్థినై ఉండడంవల్లా, ఆంధ్రదేశపు విద్యాధిక సమావేశాల్లో ఆ సందర్భపు సమావేశం ఒకటి అవడంవల్లా, విద్యాసక్తిగల స్త్రీ బాల వృద్ధులతో నిండిన సభ యెదట నిలబడి ముఖాముఖీగా మాట్లాడవలసిన అవసరం వచ్చినప్పుడు వక్త గమనింపవలసిన సార్వ

జనీనతా, మార్దవం, వైవిధ్యం మోతాదూ గురించి అనేకంగా నేను నేర్చుగోడానికి అదే తరుణం అవడంవల్లా, ఆ సందర్భపు ప్రణాళికలో నేనూ పడ్డాను. కాని, ఆరోజున ఇతరవిషయాల్లో చాలా ముఖ్యమైనవి ఉండడంచేత, నాకు ఇచ్చిన వ్యవధి చాలక, నాకు కొంచెం - అనగా చాలా - ఉక్కిరిబిక్కిరి అయింది. ఏదేనా సమగ్రంగా చెప్పడానికీ వీలులేకుండా, పోనీ మానడానికీ వీలులేకుండా వచ్చింది. నేను సరాసరా ఉపోద్ఘాతం కానిచ్చుగుని, "అబద్ధం ఆడడం" గురించి ఒక పరిచ్ఛేదం చదివి, విషయం మారుస్తున్నా నని చెప్పి, ఈ క్రిందిరచనలో తిండిపోటీలున్న ఘట్టంలో కొంతమాత్రం తిరగేశాను. ఆ వాక్యాలలో పేర్లూ, స్థలాలూ, అంకెలూ, లెఖలూ, తేదీలూ ఉంటూండడంచేత వాటి యాథార్థ్యం నేను నమ్మే చదివాను. కాని, వాటిల్లో, చెప్పులు తినడపు పందెంసంగతి నేను చదువుతూన్న క్షణంలో, చీమ కేనా సందులేకుండా ఉన్న ఆ మహాసభలోంచి ఒక పురుషుడు (-శ్రీ శ్రీ సర్ కె. వి. రెడ్డి నాయుడుగారు అధ్యక్షత వహించిన అంత సభలో ఉన్న అంత మందినీ నేను అసత్యాలు చెప్పి మోసగిస్తూన్న సంగతి తను ఒక్కడే హఠాత్తుగా పరిశోధించినట్టు - నేను అబద్ధం ఆడేడం గురించి అంతకిపూర్వమే ముచ్చటించిఉన్న వాణ్ణవడంచేత ఆతరవాత నేను ప్రసంగించేది ప్రతీదీ మంచి అబద్ధం అయి ఉండకపోతుందా అనే అఖండానుమానం తన్ని పీడించుతూ

న్నట్టు—(లోకకల్యాణం నిమిత్తం నా వాక్యం కేవలం కోత అని ఋజువు చెయ్యడానికట, "కొంయ్ కొంయ్" అనే శంకారావం చేసి, తను రెండు కోతలు కోశాడు.

నావి ఆత్మస్తుతిగల వాక్యాలై ఉంటే వాటిని రెండు కాదు మూడు కోతల దువ్వెన్నలాగ కొయ్యొచ్చు. కాని, స్థితి వేరు! వారు అవస్థావశంచేత గౌతమీస్నానం నిమిత్తం రాజమండ్రీ వేంచేసిన తైర్థికులై ఉండవచ్చునని నా రాజమండ్రీత్వానికి తోచి, నేను ఆధ్వని వచ్చినవేపు తిరిగి, "అయ్యా! నా వాక్యాలకి లిఖితమై నమ్మతగ్గ ప్రమాణం నాదగ్గిర ఉందండి! ప్రస్తుతం క్షమించండి" అనేసి, అప్పట్లో వ్యవధి లేని స్థితిలో ఉండడంవల్ల ఊరుకున్నాను కాని, ఇప్పుడే నా సప్రమాణంగా ఉంటే ఆనాటి మహాసభకి హాజరై ఉండీ ఆ వేళ కమామీషు జ్ఞాపకం ఉండి, ఈ రచనమీద తటస్థించే రాజమండ్రీవాళ్ళైనా నన్ను శంకించకుండా ఉంటారుగదా అనే ధైర్యం చొప్పున అటువంటి వాక్యాలచివర జగత్ప్రసిద్ధిగల ఒకానొక వారపత్రిక యొక్క సంచిక నెంబరూ, మరి దానితరవాత ఆ సంచికలో ఆ యా పోటీసంగతి అచ్చుపడ్డ పేజీ సంఖ్యా ఇచ్చాను. అన్ని వేల సంచికలు కోతలతో భూమిమీద చెలరేగడం కష్టం. అయినా సరే, ఆపత్రికమాత్రం కొండమీంచి ఊడిపడిందా అంటే, మరి నమస్కారం!! పేర్లూ, అంకెలూ, లెఖ్ఖలూ ఉన్నాయిగా! హృదయం, బుర్రా, ఓపికా, పట్టుదలా ఉంటే ఋజువుచేసి

చూసుగోడానికి వీలున్న సంగతులుకూడా చెవికి ఇల్లా తగిలాయో లేదో అపశకంగా కొయ్ కొయ్ మని గర్జించి తెయ్ తెయ్ మని ఆడేసేకంటె, తణిఖీచేసి యథార్థం తెల్సుగునేదాకా నేనా ఆగడం ధర్మం. విద్యావంతుడు వినగానే తను విన్నది ప్రతిదీ నమ్మే సెయ్యగూడదనిమాట నిజమే. కాని, క్షణానికి ఒకటిదొప్పున మహాద్భుతాలు అని వెనక అనుకుంటూండబడేవి సుసాధ్యాలూ, సాధారణాలూ అయిపోతూన్న ఈయుగంలో చెవినిపడ్డ ప్రతీసంగతీ, ఒకవేళ దాఖలాఅయే బాపతేమో అనికూడా ఆగకుండా, బేసమయం అయినాసరే, మూకలో నక్కడానికి వీలున్నంతమాత్రాన్ని, ఇతరుల ఖర్చుమీద శ్రమలేకుండా నుంచున్నపాట్న నీచపు కీర్తి పబ్లికుగా నొల్లుకుని ఖాయంగా ఉంచేసుగోవాలనే కక్కూర్తి తొందరలో 'అబద్ధం, అయథార్థం' అని కేకలెట్టి, తద్వారా రసాభాసం కల్పించి, ఆక్షణంలో విజయం తందే అనుకుని గర్వంకూడా వహించి, తనకంటె చిన్నసైజు మైరావణులైన లోకువస్నేహితుల దగ్గిర అపవిత్ర స్థలాల్లో పచ్చిడచ్చీలు కొట్టుగోడం విద్యాధికుడియొక్క లక్షణంలా కనిపించదు, – అందులో ముఖ్యీ ఇంగ్లీషు విద్యాధికుడియొక్క లక్షణంలా అసలు కనిపించదు. అయినా చెప్పలేం! స్వాతంత్ర్యపురోజులు! "మరి ప్రకృతం–"]

భోజన సందర్భాల్లో ప్రసంగాలు మనలో వాళ్లీ ఉన్నట్టు తోచదు. భోజనకాలంలో గోవిందనామ స్మరణతోనే

ఆర్యులు-అనార్యులూ అంతే అయిఉండదు-తృప్తిపొందు తారుగాని, ఐహికస్మరణ చెయ్యరు. దేవుణ్ణి తల్చుకునేటప్పుడు జోరుగా సమూహంగా అరవడంవల్లకూడా గొంతిక సాక్షిపడి భుజించడానికి ఎక్కువ అనుభవముతో కొందరిదోహా. అయినా ఈ (మిథ్యా) వనభోజనసందర్భంలో ఏదైనా మామూలు ప్రసంగం చెయ్యవలసిందని నిర్వాహకులు నన్ను కోరడంవల్ల భయపడుతూనే నేను అంగీకరించడమైంది. సభ్యుల్లో పరిచితులు విశేషంగా లేనప్పుడు చనువుగా మాట్లాడ్డానికి కొంచెం బెదురుగా ఉంటుంది. కాని, మానవ వ్యక్తుల స్వభావనిర్ణయంతో జోక్యంలేని మాటలుకొన్ని చెబుతున్నాను గనక అపరిచితులైనా ఏమీ మరోలాగ ఎంచవద్దని ప్రార్థన.

ప్రాణరక్షణకోసం తినేది తిండిఅంటారు. అందుకోసమే కాకుండా విలాసంకోసం కూడా భుజించే సందర్భాన్ని, అవకాశాన్ని, పదార్థాల్నీ భోజనం అంటారు. ఏదేనా సందర్భంలో, భోక్తా పదార్థమూ ఉంటేగాని భోజనంఉండదు. సందర్భంఅంటే: తిండితినడం, అయిందనిపించడం, ఎంగిలిపడడం, మూతితుడుచుకోడం, మెతుకు కొరకడం, మంచిమాట చేసుకోడం, వాలాయితు తీర్చుకోడం, పథ్యంతినడం, పోగు చెల్లించడం, విందారగించడం, మనుగుడుపులు, దేవతార్చన, సాపాటు, పార్వణం, అశనం, పిండం - ఇల్లాగ్గా మిక్కిలి ఉన్నాయి. భోక్తల్లో రకాలు చెప్పడానికే ఇదిసమ

యం కాదు. ఏమంటే, వాళ్ళవయస్సులూ, ఆశ్రమాలూ, స్వభావాలూ, స్థితులూ, పరిస్థితులూ, అవస్థలూ - ఈరీతిగా బోలెడు చూడాలి. కాని, ప్రతీభోక్తకీ ఒకశరీరం ఉండి తీరాలి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే, 200 ఎముకలూ, 500 కండరాలూ, రోజుకి లక్షసార్లుకొట్టుకొనే గుండె, చదరపు అంగుళానికి 3000 రంధ్రాలుగల చర్మమూ మొదలైనవి ఉండి తీరతాయి. ఇల్లాంటి శరీరంయొక్క రక్షణకై సగటున రోజు 1 కి అయిదున్నర పౌన్లు ఆహారం - అనగా దాదాపు యీని సంవత్సరానికి ఒకటన్ను బరువు తినుబండ్రాగుబండాలు మానవుడు లోపలికి పుచ్చుకోవలసి ఉంటుంది అని శాస్త్రజ్ఞులు లెక్క వేశారు. (నెం. 297శ పే. 5.)

ఆహారపదార్థం ఏదికావచ్చును అనేది ప్రశ్న. దీనికి సమాధానం చాలావిశాలం. ప్రాణంగాని ప్రాణాన్ని పోషించలేదు. అందుకని పెద్దప్రాణం చిన్నప్రాణాన్ని మింగేసినప్పుడుగాని నిలబడదు. అందుచేత మానవుడు ఇతరప్రాణుల్ని తినేస్తాడు. మనుష్యుల్ని తినేసే మనుష్యులు ఇప్పుడు కూడా అక్కడక్కడ - పోనీ ఎక్కడో అక్కడ - ఉంటారని కొందరు చెబుతారు. ఉండవచ్చును! మనలో ఒక్కొక్కడికి ఇంకోడిమీద తీవ్రకోపం వచ్చినప్పుడు వాణ్ణి తినేసేటట్టు చూస్తాడు, గాని తినేసెయ్యడు. సాధారణంగా మానవుడు జంతువుల్ని పుచ్చుకుంటాడు. తననే తినేస్తాయేమో అనేభయంఉన్న-క్రూరజంతువుల్ని మానవుడు వదిలేస్తాడు.

కడుంవాళ్ళనే కానిస్తాడు. అటువంటివి తిన్నకొద్దీ పుడుతూంటాయి, పుట్టినకొద్దీ తినబడుతూంటాయి. పళ్ళుగట్టి, నాలిక వాడీ, ముక్కుడళసరి గల మానవులు వచ్చి జంతువుల్ని కొడుక్కొని తినేస్తారు. కాని, నాజూకుమనుష్యులు తమ నేర్పువల్ల కొన్నిభాగాలు స్వీకరించి, కొన్నింటిని విసర్జించి, ఇతర ఘనద్రవ పదార్థాలతో కలిపి, అగ్నిమిత్రసాహాయ్యం పొంది, కొత్తసమాసాలు సృష్టించుకుని పుచ్చుకుంటారు; అల్లానే గాల్లో పక్షుల్ని, నీళ్ళలో చేపల్ని స్వీకరిస్తారు. ఆపైని మానవులు వృక్షాల్ని మూలం లగాయితు చిగురు వరకూ తమ ప్రజ్ఞవల్ల చేర్చి నూతనమిశ్రణాలు కల్పించుకుని తింటారు. మూలానికి నాశనం కానీకుండా చెట్టు ఇచ్చే ఫలంగాని, జంతువులిచ్చే రసంగాని పుచ్చుకోడం కొందరి మతం, చెట్టుయొక్క ఫలం కోసుకునేటప్పుడు కూడా దాని ప్రాణానికి హాని కలుగుతుంది గనక, చెట్టునుంచి వాటంతట అవే రాలిపోయిన ఫలాలే తినాలని కొందరి బాధ, వానకి మొల్చి గాలికి పెరిగే నీవారం తినాలని కొందరి తంటాలు. దూడ వెళ్ళి ఆవుదగ్గర పాలు తాగేటప్పుడు రేగే నురగ రేణువులు దూరాన్ని ఉండి ఆరగించాడు ఒకాయన అన్నారు. పరిశుద్ధమైన జలం తాగి వాయువు పీల్చి జనం జీవించాలి అంటారు కొందరు. వీళ్ళందరికీ ఉద్దేశం ఏమిటంటే, ప్రాణం నిలిపే మూలకణాలు గల పదార్థాలు కొన్ని ప్రాణం తీసేసే కణాలు గలవి కొన్నీ ఉన్నాయనిన్నీ, ప్రాణం నిలిపేవే

పుచ్చుగోవా లనిన్నీ, అవయినా మోతాదు చూసుకుని, వేళపట్టున, తత్వాన్నిబట్టి, కాలానుగుణ్యంగా, అందుబాటు ఆలోచించి, మొహమాటపడుతూ పుచ్చుగోవాలసి వుంటుంది అనిన్నీ.

నాని, ప్రపంచంలో జరుగుతూండే తిండిపోటీలు గమనిస్తే చాలా ఆశ్చర్యంవేసి, ప్రాణాపాయం అయినవస్తువులు అసలేలేవా అనిపిస్తుంది; తిండికి హద్దులేదా అనిపిస్తుంది. చూడండి: స్టాట్‌ఫోర్డులో జె. కొండార్ అనే అతను నాలుగు పౌన్లబరువు గలచేపల్ని ఒకగంటలో తినలేడు-అని ఒకడు పందెం వేశాట్ట, అయితే, అతను అన్ని చేపలూ 20 నిమిషాల్లో తినేసి ఊరుకోక పైపెచ్చు ఏడుపింట్ల 'బీరు' పీల్చేసి పందెంనెగ్గి రాయల్లా ఉన్నాడు [2880-4]. లాస్ యాంజెలిస్‌లో కోడిపిట్టలు తినడంపోటీ జరుగుతూంటుందిట. 1936 వ సంవత్సరపు పోటీలో మూడేసి పౌన్ల బరువుగల 10 కోడిపిట్టల్ని - 15 పౌన్ల బరువు మసాలతో సహా - తినేసి ఎడ్నాపాటర్ అనే అదృష్టవంతురాలు నెగ్గిందట [2887-12] పెద్దరకం అరిటిపళ్ళు తినడం పోటీలు ఆల్బర్టా నగరానికి చెందిన మెక్‌గీ అనే దొర ఒకటి మాత్రమే ఎక్కువగా మెక్కి పందెం నెగ్గాడట అవతల పోటీదారు 42 మాత్రమే పుచ్చుకో గలిగాడట, ఇతను 43 ఊదేశాడు [3911-5]. ఏడేసి అంగుళాల వెడల్పు గల పెద్దపెద్ద బిందిరొట్టెలు 36 మాత్రం 61 నిమిషాల్లో నమిలేసి ఒక అమెరికా దేశస్థుడు యున్నై

టెడ్ స్టేట్సులో రొట్టెల మహాసమ్రాట్ అనే బిరుదం పుచ్చుకున్నాడట [2894-4]. యూగోస్లావియాలో ఒక ముష్టివాడు పచ్చికప్పల్నీ, చేపల్నీ, ఎలకల్నీ, పాముల్నీ జనం ఎదట భక్షించి యాచనవల్ల జీవయాత్ర చేసేవా డున్నాడు [2917-4]. టర్కీలో డెమిర్ డ్రేలో ఒక రయితు మామూలు కూర తరిగినట్టు తన రెండు చెప్పులూ తరిగి, ఇంత వెన్న ఆ చెప్పుముక్కలికి పామి ఒక్క అరగంట వాటిని పెనంమీద వేయించి, దింపి లగాయించేసి పందెం నెగ్గి బహుమతీ నవరను విలువా పుచ్చుకున్నాడట [2968-3]. నో వాస్కోషియాలో ఒక బాలుడు ఒకక త్తిరేకూ, ఒక ఎలె క్ట్రిక్ బల్బూ తినేశాడట. ఇంకొక మనిషి ఇనపతీగెలూ, తీగెచుట్టలూ తినేస్తున్నాడు అది తెలిసి, వాణ్ణి తీసికెళ్ళి గ్లాస్గో కారాగృహంలో పెట్టగా, వాడికి బుద్ధిరాక, వాడు ఇనప గడియలూ, ఊచలూకూడా తినెయ్యడం మొదలెట్టా డట. డార్జిలింగ్‌లో రోగుల స్నేహంసంపాదించిన ఒక ఐరిష్‌వాడు ఒకేసారి 150 మేకులూ, 700 గ్రామఫోన్ సూదులూ తినేశాడట, చావలేదు. వీరందర్నీ మించినవాడు ఒక జర్మన్ సామంతుడు. ఆయన 150 మేకులూ, 102 ఇత్తడి సూదులూ 150 గాజుముక్కలూ, 7 గుఱ్ఱపులాడపు మేకులూ, 6 నాణెపు కాసులూ, 3 కత్తిపుముక్కలూ, సీసపుముద్దా, 20 ఇతర సామానులూ తినేసి చావడంలేదు దిబ్బా లేదు, 'బాయిలర్' లాగ అల్లానే ఉన్నాడట.

[2944-6]. విషద్రావకాలు తాగి చావకుండా నిల్చినవార్ని ఎరుగుదుం. విషం పెట్టగా తెలియక తినేసి చావకుండా నిల్చిన శౌండో రామమూర్తిని ఎరుగుదుం. మనదేశంలో పోటీలు, ప్రాణాపాయం కావు అని అందరూ ఎరుగున్న పదార్థాలతో ఏ గనక విస్తారం అవసరంలేదు. అవసరమైన పాదరసంతో ఆహారం కల్పించుగుని, అది బుగ్గనో కంఠంలోనో ధరించి, మరి ఏళ్ళతరబడి ఆకలి దప్పులుగాని విసర్జనగాని లేకుండా విహారించగల మనుష్యులు హిమాలయ గుహల్లో ఉన్నట్లు స్నేహితులు చెబుతారు.

దేనివల్లా ప్రాణాపాయం రాకపోవచ్చునని పైవాట్ల వల్ల తెలుస్తూంటే, ప్రాణరక్షణకి ఏదైనా చాలని చెప్పడానికి కొన్ని నిదర్శనా లున్నాయి. మేబిల్ యాష్వర్త్ అనే ఆమె 11 ఏళ్ళనించి పాలుమాత్రం తాగి ఉంటోందిట. పంచదార మట్టుకు జాస్తిగా వేసిన 'టీ' మాత్రం తాగి ఇ. హార్ అనే ఆమె 18 ఏళ్ళనించి ఉందిట. వీళ్ళిద్దరూ ఇంగ్లండువాళ్ళే. ఇండియాలో, బంకూరాలో ఉప్పుకలిసిన నీళ్ళుమాత్రం తాగి, 56 ఏళ్ళనించి జీవిస్తున్న గిరబాలాదేవి ఉంది [2920-4]. యుద్ధసమయంలో ఒకస్త్రీకి దొరతనంవారు దినవెచ్చం ఇయ్యసంకల్పించగా ఆమె తనకు అది అవసరం లేదనిన్నీ, తానుక్రితం 12 ఏళ్ళనించీ ఆహారపానీయాలు లేకుండానే జీవించుకొస్తున్నాననిన్నీ చెప్పిందట [ఇది ఆవార పత్రిక 3043 నెంబరు 6-వ పేజీలో 24-2-1940 తేదీగల

సంచికలో ప్రచురం అయిన సంగతి గనక, సంతర్పణానాటికి గాని, సభనాటికి గాని, నేను ఇది తెలుసుకుని ఉండలేను. 'కొయ్య' నూ లేను.]

ఇక, భోజనపదార్థాలవల్ల కలిగే ఆతురసాల్లోనూ ఉల్బణ. అనుల్బణ. ఉల్బణానుల్బణ అనే 'ముయ్యాసు, భేదాల్లోకీ ఇప్పుడు వెళ్ళను. అదీకాక, పదార్థం, రుచి, పాకం రసం అనే మాటలు భోజనంలోనే కాక, కవిత్వంలోకూడా ఉన్నప్పటికీ అందులోకికూడా ఇప్పుడు ప్రవేశించను. ప్రవేశిస్తే మోతాదు ఎక్కువ అవుతుంది. ప్రాణాపాయం అనుకున్నవన్నీ ప్రాణం తీయవు, సరిగదా, ఒకఅవస్థలో ప్రాణాన్ని రక్షిస్తాయి కాని, ప్రాణాధారం అని మనం అనుకునే అన్నమే మోతాదు మీరి విషం అవుతుంది. మాటలుకూడా అంతేగా! ఆగుతాను!

"ప్రాణాః ప్రాణభృతా మన్నం,
తదయుక్త్యా హినస్త్యసూన్" } అనిగదా మాధవుడు!

లోకో భిన్న రుచిః

'లోకో భిన్నరుచిః' అనేది అంతా ఒప్పుగునే సంగతే, పైకి చిన్న వాక్యమే కాని, ఇందులో లోకం, భిన్నం, రుచి అనే మూడు మాట లున్నాయి. వీటిలోకల్లా భిన్నం అనే పదం ఒక పేసుకుప్పు. ఏమంటే, జనం అంతా యథావసరంగా భిన్నం అవుతూండడం, యథాశక్తిగా భిన్నం చేస్తూండడం పరిపాటి. లోకం అనేది ఊహాతీతం. "లోకమంటే యేమిటి, గంజిగుంట అనుకున్నావా?" అంటాడు గిరీశం. అయినా, ఆ మాటకి ఎంత పెద్ద అర్థం ఉన్నా, అది మిక్కిలి సంకుచితంగా పుచ్చుకుంటేగాని బుర్ర ఆడదు. "ఏకాంశేవస్థితో జగత్" అదేనా ఎన్ని కోట్ల అంశాల మొత్తంలోనో! రుచిగురించిన ఆలోచనకి పద్ధాలుగు లోకాలూ అంటూ తలబద్దలు చేసుకోని అతలాకుతలం కాలేంగదా! అగోచరాల్ని మొదటే మినహాయించాలి. ఆగోచరించే వాటిల్లో అదృశ్యాల్ని తగ్గించెయ్యాలి. ఆ కనపడే వాటిల్లో అగమ్యాల్ని వదులుకోవాలి. అనగా నక్షత్రలోకాల్ని దూరవీక్షణంమాత్రం చెయ్యాలిగాని గత్యంతరం లేదు. ఇక గ్రహాలోకాల్ని గురించి కూడా, రుచివిషయంలో, ఆలోచన కట్టేసుగోవాలి కాని, శుక్ర, అంగారక, చంద్రగ్రహాలలోకి మానవులు త్వరలోనే విహరించేటట్టు

కనబడుతుంది. చంద్రుడిలోకి రేడియం సాయంవల్ల రెండు రోజుల్లో వెడతానన్నాడు ఒకాయన. బ్రిటన్‌లో బెన్నీవిస్ మీంచి ఒక వెండి స్తంభం చంద్రుడిలోకి గిరవటెయ్యడానికీ, గిరవశేసిన వారంనాటికి అది అందులో పడడానికీ ఏర్పాట్లుచేశారనిన్నీ, యుద్ధంమూలాన్ని ఆగిపోయారనిన్నీ తెలుస్తుంది. అలాగ్గా చంద్ర శుక్ర అంగారకుల్లోకి పాశ్చాత్యులూ, పాతాళవాసులూ వలసనిమిత్తం వెళ్ళి వర్తక సామ్రాజ్యాలు స్థాపించగల సూచన్లు ఉన్నా, మన పని సామాలుకి లోటుండ కూడదు గనక వాటిని కూడా ప్రస్తుత ఆలోచనలో వదిలేద్దాం. ఇక భూలోకం. ఇందులో, స్థావరాలు వదిలేసి, జంగమాలలో భూజల వాయువుల్లో ఉండే క్రిమి పక్షి, వృక్షపశులోకాలు వదిలేసి (వాటికి రుచులు లేవని కాదు, అవి ఫలానా అని చెప్పుగోలేవు గనక!) మనుష్యలోకాన్ని మాత్రం విచారించాలి. వీళ్ళు, పోనీ, రెండువందలకోట్లు అందాం. వీళ్ళల్లో పశుప్రాయుల్నీ, అతిబాలవృద్ధుల్నీ, అతీతుల్నీ, అపస్మారకుల్నీ, పిచ్చివాళ్ళనీ గిరటెట్టి, తక్కినవాళ్ళనే రుచినిమిత్తం లెఖ్ఖకట్టుగోవాలి. పోనీ, అంతా ప్రమాణజనులే అని ఒప్పుకుందాం. ఇక తక్కినమాట 'రుచి.' ఒకానొక వస్తువుగాని, విషయంగాని ఒక ప్రమాణ మనుష్యుడి యొక్క నాలికవంటి గ్రహణేంద్రియం మీద పడినప్పుడు, ఆ మానవుడు ఆవస్తువునిగాని, విషయాన్నిగాని ఏకొంతో హరాయించుగోడం

వల్ల వాడియొక్క చైతన్యంలో వచ్చే పరివర్తనమే రుచి. కాబట్టి రుచి అనేది కలగడానికి వచ్చిపడే వస్తువు రసవద్వస్తువూ, రసదాయకవస్తువూ కావాలి, నాలికకి తడీవుండాలి. నాలికమీద పెట్టుకున్న వస్తువుకి నాలికతడిలో కరిగేగుణం ఉంటేగాని రుచి అనేదే జనించదు. బెడ్డముక్క, ఇనపముక్క, గాజు, రాయి – వీట్ల విషయంలో రుచి కలిగించడం మామూలునాలికవల్ల కాదు. అల్లాగే, ఆకలిమీద ఉన్నవాడికి రుచి కనిపెట్టడానికి సావకాశమే లేకపోబట్టి వాడికి అంతా రుచే. ప్రాణాధార వస్తువులలో రుచులు ఎన్నడం మామూలుగా ఉండదు. కాని పరిస్థితి మారినప్పుడు, "అబ్బ! ఈ వేసంకాలంలో మంచి నీళ్ళ కున్న రుచి మరిదేనికీ లేదు" అనడం వినిపిస్తూంటుంది. మాధుకరం ఎత్తుగున్నవాళ్ళు అన్నంయొక్క రుచి వర్ణించగా వింటాం. దారిద్ర్యంలో వస్తువుల్ని వదులుకోడమే కాకుండా "రుచులు దోసంబంచుఁ బోనాడ" వలసిన అవస్థవస్తుంది. ఏదేనా వస్తువుయొక్క నిరంతర స్వీకరణంవల్ల రుచి తెలియదు. అయితే, ఒక సాధారణ మానవుడు ఒకవస్తువు తన నాలికమీద వేసుకున్నప్పుడు, ఫలిత రుచులు ఎన్నెన్ని విధాలుగా ఉండవచ్చును, అంటే 'చాలా' అని ఊహించుకోడమే కాకుండా కొద్దిగా లెక్కకూడా కట్టవచ్చు. అందులో ఆ భోక్తయొక్క, ఆ వండినవాడియొక్క, ఆ వడ్డించినవాడియొక్క స్వభావ సంప్రదాయ వయోవస్థా సమయ సందర్భాలూ, తరవాత వస్తువుయొక్క

వ్యష్టి సమష్టి భావాలే కాక, మత్స్య మాంస ఫల ధాన్య శాక మూలాది భేదాలలో ఘనద్రవ ధూమాది ఉష్ణశీతల మిశ్రణాలు మొదలైనవీ వీలైనంత వరకు గమనించి ప్రస్తరించితే ఫలితరుచుల సంఖ్య కోటాన కోట్లమీద ఉండవచ్చునని బోధపడుతుంది. అందువల్ల ఒకే మనిషికి ఒకే వస్తువు పరిస్థితులబట్టి లక్ష వేర్వేరురుచులు ఇవ్వడానికి వీళ్ళున్నప్పుడు, లోకం భిన్నరుచులు కలిగి ఉండేది అనిచెప్పడంలో ప్రమాదం లేదు, ఆశ్చర్యం లేదు.

ప్రైలెఖ్ఖ యావత్తూ కడితే కొంచెం విసుగుగా ఉంటుంది. కట్టకుండా వదిలేస్తే 'ఏముటో' అనిచప్పరించ బుద్ధేస్తుంది. అందుకని ఆశీర్షికల్లో నాలుగైదు మచ్చు చూస్తే ఈక్రింది మోస్తరుగా ఉంటాయి. భోక్త యొక్క నిత్యావస్థ -ఒంటరా, సంఘజీవా-బంధుసమేతుడా, అహితావృతుడా-శ్రమజీవా, లంచగొండా - దరిద్రుడా, ధనికుడా - ఉత్సాహయుతుడా, నిరుత్సాహపూరితుడా - నిర్బంధితుడా, స్వతంత్రుడా - లజ్జాన్వితుడా, మదాంధుడా - భయస్థుడా, సర్వాధికారా - కోపిష్టివాడా, శాంతుడా - తొందరవాడా, నిబ్బరస్థుడా అనేదాన్ని బట్టి రుచి వుంటుంది. అలాగే పదార్థస్థితి ఆలోచించినప్పుడు - ఘనమైతే కఠిన, మృదుల, స్థూల, చూర్ణ, భస్మ, స్ఫటిక, రేణు, రజ మొదలైన రూపాలూ, ద్రవమైతే జల, తైల, రస, మధు, పానక మొదలైనభేదాలూ వర్గాలనిబట్టి రుచి వుంటుంది. వస్తువు సంక్రమించిన రీతి

గమనిస్తే, అది పిత్రార్జితమూ స్వార్జితమూ, ప్రాతు దొరికిందా సవ్యంగా వచ్చిందా, కష్టార్జితమూ బలవంతంగా లాక్కొచ్చిందా, చోరీబాపతా దత్తమూ, యాచితమూ విక్రీతమూ, బహూకృతమూ అనేదాన్నిబట్టిరుచి ఉంటుంది. అదీకాక వస్తువు పచిత - అపచిత, పక్వ - అపక్వ, ఉష్ణ - శీతల, తప్త - ఆర్ద్ర, పూర్వ - ప్రస్తుత, మిత - అమిత, ప్రత్యేక - సాకల్య, వాయుహిత వాయురహిత, అవస్థల్ని బట్టి రుచి ఉంటుంది. చివరికి, అన్నదాత ఉద్దేశం హృదయపూర్వకమూ, వ్యాజపూర్వకమూ, ఇతరలాభం ఉద్దేశించా, పితృప్రీత్యర్థమూ, మిత్రప్రీత్యర్థమూ, అధికారికప్రీత్యర్థమూ, యశోవాంఛతోనా, ప్రాణపోషణ నిమిత్తమూ, ప్రతిఫలం ఆశించా, పాపపరిహారం చేసుకోవచ్చుననా - అనేదాన్నిబట్టి కూడా రుచి వుంటుంది. ఈ శీర్షికలక్రింద ప్రమేయాలు ఎక్కువగా ఆలోచించి రకాలసంఖ్య వేసినకొద్దీ ఫలిత రుచుల సంఖ్య గుణకలితంగా పెరుగిపోతుంది.]

ఇన్నిన్ని షరతులమీద ఆధారపడి ఉండడం వల్ల ఏ లేశమూ భేదించిఉండడం ఏవ్యక్తియొక్క రుచి ఆవ్యక్తిది. ఇద్దరు వ్యక్తులరుచులు సహజం. అచ్చంగా ఒకటే అయేటట్టు ఏకీభవించడం మిక్కిలి అపరూపంగాఉండే ఆశ్చర్యం! "మూడు మూర్తులా ఒకే పోలిక మొహాలు గలవాళ్ళు ఇద్దరు దొరకవచ్చు గాని, ఒకే రుచి గలవాళ్లు దొరకరు." ఒకరి రుచి ఉన్న రీతిగా ఎందు

కని ఉంటుందో చెప్పడం కష్టం, అడగడం వ్యర్థం. దండన వల్ల ఆకస్మికంగా అన్యరుచి కలిగించడంగాని, ఉన్న రుచి లేకుండా చెయ్యడం గాని అసంభవం. అల్లా అని ఆగి పోవలసిందేనా! జిహ్వవంటి దానియొక్క రుచి సంపదకి ప్రమాణం. అటూ ఎటేనా ఉంటుందా అనేది ప్రశ్న. అంటే, నీతిమాటేమిటి? దానికి ఓ ప్రమాణం అంటూ లేదూ! ఎవరి నీతి వారిదే అయితే సంఘం నడుస్తుందా? ఒక వీధిలో ఒకాయన దెబ్బలాట ప్రారంభించి, ఏమిటని అడిగితే "నాయిష్టం" అన్నాడు. ఇంకోఆయన 'నీయిష్టం నీయింటిదగ్గర, పోవోయ్!" అన్నాడు. అప్పుడు మొదటాయన, "నాయింటిదగ్గర నాయిష్టం నాకు తెలుసు గనక దెబ్బలాడతాను, నాయిష్టం. ఇది వీధి గనక పబ్లిగ్గా దెబ్బలాడతాను, నాయిష్టం!" అని యింకా దెబ్బలుతిన్నాడు. ఏమయితేం గనక, ఎక్కడపడితే అక్కడ ఎవడియిష్టం వాడిదేనా, ప్రతీవాడియిష్టం ఒప్పేనా! ఒక అఖండమైన సంతర్పణ జరుగుతూండగా, పోపుల ఘుమఘుమయింపు వీధివీధీ వ్యాపించగా, బారులు తీర్చి కూచుని జనం ఆరగిస్తూండగా, ఒకవ్యక్తి "ఏముంది ఇందులో! ఈభోజనం నాకు రుచించలేదు. నాయిష్టం, నారాజ్యం. నేను మనస్సాక్షిగానే చెబుతున్నాను. పడేసినట్టుంది. నాకు అల్లా అనిపిస్తోంది. నాకు అల్లా అనిపించకూడదు అని ఏమన్నారూ అల్లా?" అంటూ దనుకోండి. అతగాడి త్రికరణశుద్ధి రుజువు చెయ్యడం అసాధ్యమే కాని,

వాడి రుచిప్రమాణం చాలా హెచ్చుతగ్గులుగా ఉందని మాత్రం అనచ్చు. అనచ్చు. వాడు సుస్తీ మనిషిగాని, కాయిలా మనిషిగాని, దీర్ఘరోగి గాని, అసూయాపరుడుగాని, దాంభికుడుగాని, అన్యాపేక్షగలవాడుగాని, అప్పుడే మెక్కి వచ్చినవాడు గాని, తిండికి వేళపాళలు లేనివాడుగాని, ఆ పదార్థాలు జీవితంలో తెలియనివాడుగాని, స్థితప్రజ్ఞుడుగాని అయివుండాలి. నాకు రుచించని ఒకవస్తువు ఇతరులకి రుచించి తీరాలని పట్టుపట్టడం మూర్ఖత్వం. ఇతరులకి కూడా ఎందుకు రుచించకూడదు - అని అనుకోడం మరాళ. ఇతరులకి కూడా రుచించదు కదా అనుకోడం బుద్ధితక్కువ. ఏమంటే, ఇది ఇతరుల్లో కొందరికి మిక్కిలి రుచికరమైనదే అయివుండవచ్చు; లేదా సకలజనులూ కూడా అసహ్యించుకునేదై ఉండవచ్చు. మొదటిసందర్భంలో ఆవస్తువుమీద నేను ద్వేషం పెంచుకోరాదు. ఎన్నెన్నిమార్లో రొట్టెలు చేస్తూ, ఎంతో రుచికరం అని మెచ్చుకుంటూ, ఇతరులు ఒక వస్తువుని ఆరగించేటప్పుడు, పక్కనే నేను బైఠాయించి, అది నాకు రుచించకపోయిన కారణంవల్ల, తింటూన్నవాళ్ళ సమక్షంలో, నాకు హాక్కుండదగదా అని చెప్పేసి నేను డోక్కోడం ప్రారంభించడం ధర్మంలా కనబడదు. తినాతినక, తినానియ్యక కంగాళీ చెయ్యడం మానవేతరమైన లక్షణం. కాని, అంతమంది తినేస్తూన్నది మేడిపండు కదా అనేసంగతి వాళ్ళల్లో ఏఒకడికీ తెలియక, నా ఒక్కడికి మాత్రమే తెలిసి

ఉండడం సంభవిస్తే, అనేక ప్రాణరక్షణకోసం నేను అడ్డుపడ వలసినమాటే! అంత అహంభావతత్వానికి అవసరం నాకు ఉందని తోస్తే అల్లా చెయ్యనూవచ్చు! ఏమైతేం, అదృష్ట వశంచేత ప్రాణాపాయకరం అయినవస్తువులు రుచికరం కాక పోడమే. కాక, దుర్వాసనతో కూడాకూడి ఉండడంవల్ల, ప్రతీ మానవుడూ తను తినేవస్తువుల్లో ఏదో రుచి ప్రమాణం పెట్టుకునే వ్యవహరించడానికి వీల్లున్నాయి. వ్యవహరిస్తూ ఉంటాడు. వాసనఅంటే జ్ఞాపకంవచ్చింది. రుచులన్నీ కూడా వాసనమీదే ఆధారపడి ఉన్నాయని ఒక వాదముంది. నమ్మ వచ్చు. ఎవరికేనా నమ్మకం లేకపోతే, మిక్కిలి రుచికరం అని తమరు నమ్మేవస్తువులు తమరు తినేటప్పుడు కాస్సేపు తమరు ముక్కుమూసుకుంటే పై వాదం బోధపడుతుంది. ఎవరికేనా నూతనపదార్థం తినడానికి ఇచ్చినప్పుడు వాడు ముందు వాసనచూసి తరవాతే నోట్లో వేసుగోడం అందు కనే! మొత్తంమీద, భౌతికరుచులుగల వాళ్ళల్లో, వంకాయ కూర ఫస్టూ, ధప్పళం బెస్టూ, పులావ్ నెంబరు వన్ అంటూ వేర్వేరుగా మెచ్చుగున్నా వాళ్ళందర్నీ ఒకతరహాలోనూ, కుళ్లు అన్నం ఫస్టూ, బూజు ఊరగాయ బెస్టూ, ఉచ్ఛిష్టం నెంబర్ వన్ అనేవాళ్ళందర్నీ మరోతరహాలోనూ కట్టేతీరాలి.

ఇక్కడ నిదానించి రెండుసంగతులు గమనించాలి. లోకం అంటే (రుచినిమిత్తం) మనుష్యులే అన్నాం. మని షికి శరీరమే కాకుండా మనస్సూ, ఆత్మకూడా ఉండాలి,

జిహ్వా కాకుండా ముక్కూ, కళ్ళూ, చెవులూకూడా ఉంటాయి. ముక్కు పొడుంపీల్చడానికి మాత్రమే అనిన్నీ, కళ్ళు ఎందుకంటే చూసేసుకుని భోంచెయ్యడానికనిన్నీ, చెవులు ఎందుకంటే భోజనానికి లెమ్మంటున్నారేమో అనే సంగతి వినడానికనిన్నీ అనిసమర్థించి పారెయ్యడం మానుషం కాదు. ఉల్లిపాయ, ఇంగువ, సంపగి, పనసవంటివాట్ల విడి సుగంధాలు బ్రహ్మాండంమీద కనిపెట్టేవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు. రాతిముక్కులు కలిగి ఏ బాధాలేనివాళ్లున్నారు. బస్తీవాసనకే మరిగినవాళ్ళకొందరు గ్రహించగల సువాసనలు ద్వివచనంలోకూడా ఉండేటట్లు తోచను. కాని ఘ్రాణేంద్రియానికి సంబంధించిన అభిరుచులు గలవాళ్ళు జపానులో విస్తారంగా ఉన్నారనిన్నీ, సుగంధమిశ్రణాలు చెయ్యడం జపానులో ఒక గొప్ప నాసికాకళ అనిన్నీ తెలుస్తుంది. జపానీయులలో కొందరు గంధరుచిలో ఆరితేరినవాళ్ళు రెండుమూడు వందల మిశ్రణ సుగంధాలు పోల్చగలరట—గానరుచి గలవాళ్ళు రెండుమూడు వందల రాగాలు పోల్చుకున్నట్లు. అలాగే నేత్రాలవల్ల వర్ణరూప చిత్ర శిల్ప నిర్మాణాల సంగతి గ్రహించేరుచి మానవుడికి ఉండాలి. చిన్నప్పుడు రంగు బొమ్మలంటే శిశువుకివుండే అసక్తే దానికి ప్రాతిపదిక. బొమ్మరిల్లు కట్టి ఆడినప్పటినించీ శిల్పం అంటే మానవుడికి రుచి, మొత్తని గూడు కట్టుకోగల పక్షులకే ఆప్రజ్ఞే సహజంగాఉంది. మానవుడు ప్రకృతిలో దృశ్యాలూ, మానవ

కల్పిత చిత్రాలూచూసి ఆనందించగల రుచి పెంచుగోవాలి. అది రంగులతో సంబంధించిన కళగనక దాన్నిగురించి మాటలు ఎన్ని చెప్పీ లాభంలేదు. జీవకళ లేని బొమ్మల్నీ, సంకరజాతి చిత్రాల్నీ, పచ్చిబోడి కుళ్ళురకం పటాల్నీ, పెంటకొండల్నీ, మురుగుప్రవాహాల్నీ చూడడంలో ఎవడికేనా అభిరుచిఉంటే అది కేవలం నాసిరకం అభిరుచి అని చెప్పడం తప్పుకాదు.

ఇక్కడ ఒక ఉపవిషయం! ధర్మ అర్థ కామ మోక్షాలు అనే పురుషార్థాలయందు అభిరుచి ఉండడంన్యాయంగదా అని పెద్ద లంటూరు, పిన్నలు వింటూరు, 'పోదురూ' అంటూరు, (ధర్మం అనేమాటకి సంస్కృతంలో ఉండే అర్థం తెలుగులో యాథ్యర్థంకాదు. ధర్మం అంటే శాస్త్రాచార విహితమైన దాన్ని బట్టి మానవుడు ప్రపంచంసాగడం నిమిత్తం చెయ్యవలసిన పని, ఆపనియొక్క నిర్ణయవాక్యం అని సంస్కృతంలో, దానం అని తెలుగులో. తెలుగులోకి దిగిన సంస్కృతపు మాటల గురించిన నిఘంటువుల్లోకూడా తెలుగులో ఆమాటలకుండే యాథ్యర్థాలు ఇచ్చిపోవడం అధర్మం) ప్రస్తుతకాలంలో చాలామందికి అర్థకామాల్లో మాత్రం అభిరుచిఉన్నట్టు తెలిసిపోతుంది. అవి రెండూ భౌతికమే. అవి గాక నాగరికతయొక్క మహాత్యంవల్ల ఆకస్మిక గౌరవాభిరుచి, అధికారాభిరుచి, ఘోషణాభిరుచి, ప్రచారాభిరుచి, సౌకర్యాభిరుచి, సద్యః ఫలితాభిరుచి, ఆశ్రయత్వాభి

రుచి, పరభృతత్వాభిరుచి, సగౌరవ తస్కరణాభిరుచి, నవినయదంభాభిరుచి, మరి యింకా ఇటువంటివి ఎన్నెన్నో పుట్టించుకుని, బలవంతంగా లాక్కుని తెచ్చి పెట్టుకుని, పెంచుకుని, పోషించుకుని అవన్నీ కాంతాకనకాలనిమిత్తమే అని జనబాహుళ్యానికి బోధపడకుండా సక్కవినయాంగా, సమయానుకూలనటనలూ చేస్తూ, కేవల మోక్షార్థులై ధర్మాచరణకి ఉద్యుక్తులైనట్టు కనిపించే మానవులు తక్కువగా ఉన్నారని భయపడవలసిన అవసరం లేదు. దేవుడు పడ్డ బుద్ధిపొరపాట్లలో తమకి మానవజన్మ ఇవ్వడం అధమం ఒకటి అని దేవుడి సమక్షంలోనే ఋజువు చెయ్యదల్చుకుంటూ, ఇటువంటి బుద్ధిమంతులే అని చెబుతారు మరి!

శ్రవణేంద్రియానికి సంబంధించిన శబ్దాలతోనే ఉండే శాస్త్రాలయందు అభిరుచి ప్రశంసనీయం. ఆ అభిరుచి కలగడానికి బుద్ధి శ్రద్ధ, అభ్యాసం అడ్డుగనక అది అందరికీ అలవడదు. కాని, హృదయముంటే సరిపోయే గాన కవిత్వాలను గురించిన అభిరుచి సర్వజనసాధ్యం. అభిరుచి అంటే ప్రజ్ఞ కాదు. ఒక విషయంలో ప్రజ్ఞ అందరికీ లేకపోవచ్చుగాని అభిరుచి అందరికీ ఉండవచ్చు. గానంలో జంత్రగాత్రాలు, కర్ణాట, గవాయి, హిందూస్థానీలు, శాస్త్రకట్టు, గాలిపాట డ్రామా స్టయిలులు, శ్రుతి లయ రాగ తాన కీర్తనలు విరివిగా పెంచి గమనిస్తే అభిరుచులు వేనవేలని తేలగలదు. వాటిలో వీణాదివాద్యాలు చెయ్యబడ్డప్పుడూ, భజనతత్వ

కీర్తనవంటివి సార్థకంగా గానం చెయ్యబడేటప్పుడూ విశా లనే అభిరుచి ఉత్కృష్టం, దివ్యం! కాని, పసుశృంగారపు వర్ణనలతో ఉండే పచ్చిజావిళీలు వినాలనేది భౌతిక అభిరుచి.

ఇక కవిత్వంగురించిన అభిరుచులూ మిక్కుటమే. తటస్థ - నీతిబోధక, శ్రోత్రియ - సాంస్కారిక, శాశ్వత - తాత్కాలిక, స్వీయ - పర, సనాతన - ఆధునిక, గ్రాంథిక - వ్యావహారిక, ముద్రిత - లిఖిత (స్వ - పర), జనప్రియ - అపరూప, సచిత్ర - చిత్రరహిత, గ్రంథస్థ - పత్రస్థ స్థితుల్లో స్వ - పర భాషలలో ఉండే పద్యగద్యాభిరుచులు, పద్యవిషయంలో పురాణ ప్రబంధ శతక దండక చంపూ కావ్య గేయ చాటు ఆను మొదలైన రకాలలో ఛందో భేదాలతో ఉండే పాద పద అర్థ భావ అలంకార సందర్భాల గురించిన రుచులు. గద్య విషయంలో మనన కథన వర్ణన భాషణ రూపాలలో లేఖ వ్యాస చరిత్ర నవల విమర్శ మొదలైన భేదాలలో ఉండగల రుచులు. ఆపైని, కర్త, గ్రంథం, గ్రంథభాగం మొదలైనవాటినిగురించి చదివేవాడు విద్యార్థి, పఠకుడు, పారాయణ చేసేవాడు, కాలక్షేపం చెయ్యదల్చినవాడు మొదలైనవాటిని పురస్కరించుకుని రుచులు ఎక్కువగా ఉండగలవని చెప్పవచ్చు. ఇటువంటి రుచులన్నీ సమంజసములే, సదభిరుచులే, గొప్పవే. అన్ని రచనలమీదా అందరికీ అభిరుచి ఉండదు, ఉండడం సహజం కాదు. ఇద్దరి అభిరుచులు వేర్వేరు అయినప్పుడు ఆశ్చర్యపడ

కూడదు, ఒకర్ని ఒకరు తేలికగా చూసుకో నక్కర్లేదు సరిగదా, ఏకీభవించినప్పుడు చాలా అద్భుతపడి ఆనందించుకోవచ్చు. కాని, వ్యాకరణం కూడదు గాని, బుర్రలో గాని వేసుకోకుండా నే రుచి లేదనో ఉందనో చెప్పేవాడూ, పిండినా, పిండి పిండి అయినా తడికర్రలు పాషాణరచనని చప్పరించకుండా నే మింగేసి మహారుచిగా ఉందనేవాడూ, గతించినవాడి కవిత్వంగనక 'రుచివంతం' అనేవాడూ, పేరునుబట్టి తన కుటుంబ, తన శాఖ, తనవర్గ, తనజాతి, తన భాష తన దేశ రచన కాబట్టి "రుచిగానే ఉందిస్మీ" అనేవాడూ, వేడి వేడిరచన ప్రతీదీ రుచివంతం అనేవాడూ (అసలు అప్పట్లో రుచే తెలియదు నిజానికి!) తన శత్రువు రుచి కనుక్కుని దానికి భిన్నంగా ఉండేదే తన రుచి అనే వాడూ – వీళ్ళంతా సుస్తీగా ఉండే రుచులు గలవాళ్ళే. అల్లాంటి దగాలో పడిపోయినవాళ్ళని కాలం తిన్న పరుస్తుంది. వాళ్ళు నిమ్మళంగా అన్యాలు కనిపెట్టకుండా అభిరుచిమార్చుకోవలసి వస్తుంది. మార్చుకుంటారు. అందుకని ఏగొడవా లేకుండా కాలంచేత మన్నించబడ్డ తెలుగుమహాకవుల రచనలంటే అభిరుచి కలిగించుకోడం సాధారణ తెలుగు మానవుడి ధర్మం. ఆరీతిగా మానసిక ఆనందం కలిగించే ఉత్కృష్ట అభిరుచులు లేని మానవజన్మ వ్యర్థం, ఉసూరుమనే రకం, దివాలా సరుకు! ఇది కాక, జీవుడూ, జీవితరహస్యమూ గురించిన అభిరుచి కూడా ఆత్మానందం ఇచ్చేదిగనక మానవజీవితానికి ముఖ్యా

తిముఖ్యం. వీటి అన్నింటిలోనూ కూడా, అవతల రచయిత ప్రసాదించేది రసవద్వస్తువు కావలసిన అవసరం ఎల్లాగతే ఉందో, అల్లానే నాలిక తడిగలది అయినట్టుగా హృదయం తడిగలదై ఉండాలి. అప్పుడుగాని రుచీ ఉండదు, రచీ ఉండదు. ఇతరసుగుణాలలాగే సదభిరుచులు పెట్టిపుట్టాలి. అవి సన్మార్గంలో అభివృద్ధిచేసుగోనూవచ్చు. ధనం, కాలం స్వల్పంగా అందునిమిత్తం త్యాగంచేసి దీక్షగా అభ్యసించడం చాలు. ఏకొంచెమో ఏదో త్యాగంచేసి సంపాదించుకుంటే గాని ఏదీ రుచించదు. అభిలాషతో, ఆసక్తితో ఆ ఆవరణలో ఉండి, ఆగాలే పీలుస్తూ త్రికరణశుద్ధితో ప్రయత్నించి తన భాషలో అన్ని వేలరకాలలో ఏభాషతో ఒక భాషతో కవిత్వం అంటే అభిరుచి ప్రతివాడూ పెంచుగోవచ్చును! అటువంటి ప్రతీవాడికీ కేవల భౌతికరుచులే కాక, మానసిక ఆత్మిక అభిరుచులు ఉంటాయి గనకనే, పూర్వయుహాగ్రంథాల్లో చిన్న చిన్న ఘట్టాల చివరా, ఉపాఖ్యానాల చివరా "ఈ కథ, ఈ ఉపాఖ్యానం, ఈ సంవాదం ఎవడేనా శ్రద్ధతో విన్నా, తనకోసం చదువుకున్నా, ఇతరుల కోసం పఠించినా, వ్రాసుకున్నా, వ్రాసిపెట్టినా మోక్షం ఉంటుంది" అనే మోస్తరుగా చెప్పి ఉంటుంది. ఆ ముక్కలు మానవుడికి ఉండగల మహాత్తమఅభిరుచిని మెచ్చుగునేవిగనక, శిలాక్షరాలు ఇంకా ఏమంటే, ఆమనిషికి కేవల పాశవం కానటువంటి ఉత్కృష్ట అభిరుచి కలుగుతుంది గనక! ఏమిటీ ఆ అభిరుచి,

ఫలం? సచ్ఛీలమే. అది పురుషార్థం కావచ్చు గదా! ఒక మహామహుడు చెప్పిన సందేశం ఇది.

"అభిరుచి బండ, మోటు, సున్నితం అవడాన్ని బట్టి జీవితం అసారం హాశవ, దివ్యం అవుతుంది. ఒక సామ్రాజ్యానికి ముద్దుస్వరూపపురాజుగా పుట్టేకంటే దరిద్రుడైనా సదభిరుచులు కలవాడుగా పుట్టడం వెయ్యివేలు. దేవప్రసాదమైన ఈ అభిరుచి వరంలేనిదే, ఎంత అదృష్టవంతుడటకానీ, సౌఖ్యం ఎక్కడ?"

స్థాయి మారినా వోటే పోటు!

వోటుకి కొత్త అర్థాలు వస్తూనే ఉన్నాయి. వోటంటే నిలబడ్డవాడు పడిపోకుండా ఉండడానికి ఇతరులు పెడుతూండే 'బోటు' అని ఒక 'వబయోరిభేదః' గారు అన్నారని తెలిసింది. వోటంటే భూమిమీద ఏస్థలంలో నైనాసరే ఒకే తూనిక గలిగి ప్రత్యేక మానవవ్యక్త్యభీష్టాన్ని సూచించే నిర్గుణబ్రహ్మం అని మరొకరి అభిప్రాయం. జంతువుల గురించిన వోట్లున్నా వాటిమీద లాభం మానవులే సాధించుగుంటారు. రాజకీయ సంబంధపు ఎన్నికల్లో హిరణ్యం, రజతం, తామ్రం, లోహం, భూమి, లవణం, ద్రవ్యం, రసం మొదలైనవి వోటు దానానికి నిమిత్త కారణాలు అవుతూంటాయి. విద్యావిషయికమైన ఎన్నికలలో గౌరవాధికార పరిచయ బాంధవ్యాలతో కూడిన భాషానాధనాలు చాలామట్టుకి మొహమాటం లేకుండా పనిచేస్తాయి. వోటువ్యాపారం రెండు దృక్పథాల్నించి చూడాలి: ఒకటి - అభ్యర్థి అనబడే వోటర్థి గమనించేది. రెండు - వోటుదానం చెయ్యగల వోటరు అనుకునేది. ఒక వోటర్థి అనుభవానికి నమూనా ఇది:

*　　*　　*　　*

"ఎప్పుడు ఎన్నికలు పెట్టినా ఎవరో ఓరు నెగ్గుతూంటారు. అల్లానే కొందరు నెగ్గారు. వాళ్ళలో ఒకాయనభార్య మాఆవిడతో మాట్లాడ్డంలో మాఆవిడకి చాలాచిన్నతనంగా

ఉండేటట్టు తనభర్తయొక్క విజయవైభవం వర్ణించుకోడం మొదలెట్టిందట! నాకున్న సుగుణసంపత్తికి శిఖరంగా ఎన్ని కల్లోవిజయంకూడా ఉంటేగాని తీరనిలోటు కనిపిస్తూనే ఉంటుందని నాకు మొదట్లో సవిచారంగా ఉపదేశించింది మాఆవిడే. తరవాత నా ఆంతర్య స్నేహితుడొచ్చి నాకుగలమహాత్యంతో నిష్కామంగా మానవసేవ చెయ్యడానికి నేను నడుంకట్టినట్టు తక్షణం ప్రకటించకపోడం అనేది ఆంధ్రదేశానికి అరిష్టహేతువన్నాడు. ఇంతలో మా యింట్లోవాళ్ళూ, స్నేహితులూ, నాకర్లాకూడా నాఅంతవాడికి ఓగొప్పపదవి ఉంటేగాని రాణింపే ఉండదన్నారు. దాంతో, నాకు, బాధ్యతలేని ఆగౌరవస్థానం ఎప్పుడు ఆక్రమిస్తానో గదా అనే ఆరంభస్పృహా కలిగింది.

అభ్యర్థిని నేనొక్కణ్ణే అయితే తీరిపోనూ? తప్పకుండా నాకోరిక సిద్ధించేదిగా! కాని యింతమాత్రము ఆలోచనేనా లేక, దుర్మార్గుల సలహాలకి లొంగిపోయి మరో అయిదుగురు-మాంచి రాళ్ళంటివాళ్ళు-ఆపదవికే, నామీద పోటీ చేస్తూ నిల్చారు. ఎంత కక్కుర్తో చూడండి. నేను వాళ్ళ మీద చెయ్యవలిసొచ్చిన ప్రచారంలో ఉండే రసికతా, నా మీద ఆవోటర్లు వొట్టిపుణ్యాన్ని సాగించుకొచ్చిన దుష్ప్రచారంలో ఇమిడిఉన్న కుళ్ళూ నేను జనానికి బోధపరుచుకు రావడంలో కొంత సవ్వాలాట బయల్దేరింది. పైకి చేసే ప్రచారం బట్టే (అనగా, చెవులు చిల్లులుపడేడట్టు వాయిం

చుతూండే రుంజాల్ని బట్టే) జనబాహుళ్యం నడుస్తుంది, ఆ ప్రచారమే నేర్పుగా చేసుకోవలసింది అని నా అంతర్యన్నె హితుడు నాకు కిటుకు చెప్పేసే ఉంచాడు. అల్లానే బోధించే వాళ్ళు వాళ్ళకి ఉంటోచ్చారు గావును. ప్రచారవిషయంలో ఓడిపోడు తీసిపోయివాడు మాలో లేనే లేడు. ఓం ప్రథమం నేను అరువుసొమ్మా తేరసొమ్మా పెట్టి ఎన్నికల్లోకి దిగానని ఓ అభ్యర్థి నన్ను ఏకడం ప్రారంభించాడు. దానికి జవాబుగా వాడికి అల్లాంటి సొమ్ము లేనా దారికేమాత్రపు పరపతేనా లేదనిన్నీ, వాడు కలిగి ఉన్న శాస్త్ర ఆస్తికూడా అక్రమంగా వేసేసుగున్న దనిన్నీ నేను యథార్థం చెప్పెయ్య వలిసొచ్చింది. మరో అభ్యర్థి నాకు పలుకుబడి లేదని ఆక్షేపించాడు. వాడికి పలుకుబడి కాదు రాబడికాని, అసలు ఏబడిగాని లేదని నేను అనేసి వాడికి వాగ్బంధం చేసేశాను. జాతిమతాభిమానాలు అల్లాఉండగా శాఖాంతరాభిమానాలు తవ్వి పైకితోడి, (ఏ అంతశ్శాఖకి ఎవరు చెందుతారో తెలిసేది ఎన్నికల్లోనే) వాటిబలంతో నేను జనాన్ని నావైపు తిప్పుగుంటూన్నానని ఇంకోడు దండోరా సాగించాడు, ఆ మాత్రం శాఖాభిమానంకూడా ఉండకూడదనేవాడు తనశాఖని మట్టుకి ఏమంత ఉద్ధరిస్తాడూ, వీడు వొట్టి డాబుల్రాయుడూ, వీణ్ణి నమ్మొరుగనకా – అంటూ వాడి శాఖ వాళ్ళల్లో ప్రచారం నేను చేసి, వాళ్ళు నాకు అనుకూలించకపోయినా వాడికి ప్రతికూలించేలాగ చేసేశాను. మరో

పోటీదారు నాకు తెలివితేటలు సున్నా అనిన్నీ, నేనే గనక పదవిలోకి వెడితే అక్కడ మట్టి విగ్రహంలా కూచోవాలిగాని మరోపని చెయ్యడానికి చాలననిన్నీ అన్నాడని నాకు రూఢివార్త తెలిసింది. ఒకరి తెలివితేటలమీద ఇంకోడు రిమార్కు చెయ్యగానే ద్వేషం అంకురిస్తుంది; వెనకే ద్వేషం ఉంటే అది ఘనీభవించి ఖాయపడుతుంది. అందులో నాఅంత తెలివిగలవాడిమీదా అవతలవాడి తెలివితక్కువ విమర్శ! నాకు చిరునవ్వు చక్కా వచ్చింది. ఆమట్టున, అవతల అబ్బి అక్కడక్కడ తన తెలివి గుమ్మరిస్తున్నాడట, ఓఅంధజనమా! మోసపోవద్దూ, ఆ అభ్యర్థి ప్రవర్తన హేయం, వారిశీలం దుర్భరం, వారి పాలకం రాక్షసం, వార్ని ఆ పదవిలోనికి రానిస్తే దేశానికి కీడు మూడిందన్న మాటేనూ! — అంటూ ఎంతో బాధపడుతూ, తప్పనిసరివల్ల నేను రహస్య ప్రచారం చేయించవలిసొచ్చింది. వేరే ఒక పోటీదారు నామీద ప్రతికూలప్రచారం చేస్తూ నేను ఈవరకే విజయానికి ఆశవదులుకున్నా ననిన్నీ, నాకు విజయంకంటే అపజయం అంటేనే ఎక్కువ మక్కువ అనిన్నీ స్వాపజయంవల్ల జీవితసమస్యా, మానవ స్వభావమూ గ్రహించదల్చుకున్నాననిన్నీ, ఈమాటలు పబ్లిక్కులో చెప్పేశా ననిన్నీ ఉపన్యసించి జనాన్ని నావేపునుంచి లాగేసేస్తున్నాడని తెలిసింది. అవన్నీ బానిసతత్వంవాళ్ళ ఊహాలనిన్నీ, నేను (ఒకవేళ) అయినసొమ్ముకీ, నశించిన ఆస్తికీ,

ఉడిగిన శక్తికీ, పడ్డ శ్రమకీ, తగులడ్డ కాలానికీ ఆశవదలు కున్నా విజయంగురించి ఆశవదలుకోననిన్నీ, అల్లా నేను పైకికూడా అనేశానడం మానసికతత్వంయొక్క అజ్ఞానానికి సరియైన ఉదాహరణ అనిన్నీ ఝూడించేసి వాడి ప్రచారాన్నీ వాణ్ణీ కట్టేశాను.

నేను నాలుగైదు సార్లవించి నిలబడి చూస్తున్నా ననిన్నీ, అంతపట్టుదలా ఓపికా ప్రత్యక్షంగా కనపరిచినా వోటర్లు నన్ను ఎన్నుకోజాలకపోడం అనేది దేశదౌర్భాగ్యం అనిన్నీ రాస్తూ, ఆ రచనలో ఎక్కడోఓమూల అస్తమానం ఒకే ఫలానావ్యక్తి నెగ్గాలని ఎక్కడేనాఉందా, పదవికి ఒకడంటూ పుస్తెకట్టేవాడుంటాడా, అందుకని పాడిందేపాడరా అన్నట్టు వెనకటివాళ్ళనే ఎన్నుకుని తరుణం తగలేసుగోకండీ, రకం పిరాయిస్తూండడంలో సబబుందని ప్రకృతి చెబుతుంది, పాతరకాలు పోవడంలో శ్రేయస్సుంది అంటూ ఒక ప్రకటనలో దంచాను. దాంతో ఒకపోటీదారు చెలరేగిపోయి, నాకు సమాధానం చాలా వడిసినట్లు రాస్తూ "అస్తమానమూ తెల్లివి నీకే ఎందుకూ, ఇంకోడికి బదలాయించు! ఎల్లప్పుడూ డబ్బు నీకాటు౹జానికే ఎందుకూ, తక్షణం మరోడికి ముట్టచెప్పు! ఎల్లకాలమూ పాండిత్యం నీలోనే ఎందుకూ ఇతరుడికి ఇంజెక్షన్ ఇచ్చేయ్! వళ్ళుతరబడి సౌందర్యం నీలోనే ఎందుకూ, మరోడికి దఖలుపణ్ణే!" అంటూ రాసి, నామీద అతనికి ఉండే ఈర్ష్యయావత్తూ

కక్కిపోసుకున్నాడు. అధికారరీత్యా ఒకపోటీదారు, ఒత్తుడు చేసి నా బంధువుల్ని కొందర్ని గుండకొడుతున్నాడని నేను ప్రచారంచేశాను. అయితేదట నాబంధువులు వోటు ఎవరికి వేశారో నాకు తెలియ చేప్పలేదుగాని, వాళ్ళఉద్యోగాలు లేచిపోయాయి. కొందరు వోటర్లని తాగించి మతిలేకుండా చూసి ఆ మతిలేని వోట్లు నేను ఆర్జించుగున్నానని మరో వోటర్ధి మొదలెట్టాడు. సరి ఆ అభ్యర్థి అసలే మతిలేనివాళ్ళనీ, మతిగురించి సందేహమే లేనివాళ్ళనీ, చచ్చిపోయిన వాళ్ళనీ, మిథ్యాజనాన్నీ పడగొట్టించి తనపక్షం పలికింపించుగున్నాడని నేను బయటపెట్టేశాను.

ఈకోలాహలం బహిరంగంగానే జరిగిపోతూండేది. కాని, ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు రాత్రెళ్లు కన్ను మూతడేది కాదు. అన్నం సయించేదికాదు, అన్నానికి వేళే తెలిసేది కాదు. ఒకొక్కప్పుడు చిమ్మే సామ్యూన్లు, పడే మాసిగలూ, చేసే ఏర్పాట్లూ, బనాయించే ఉత్తరాలూ, పట్టుగునే కాళ్లూ, ఖర్చుపెట్టే స్తోత్రాలూ, ఇచ్చే వాగ్దానాలూ, కప్పెట్టుగునే లోట్లూ, అభినయించే వినయమూ జ్ఞప్తికివచ్చి, "అయ్యో! ఎందుకో గదా ఈ హోమం! నేను వెళ్లి ఎక్కడ ఆహుతి అయిపోతానో గదా! స్వంతపనిమాని సంతలోజేరి నేను చెయ్యగల లోకపరివర్తన ఏమిటో గదా! అవిచ్ఛిన్నంగా ఒకానొక అజ్ఞాతకర్మగురించి నాజీవితం ధారాదత్తం చెయ్య డానికి నా ప్రస్తుతపు సంసారబాధలు ఎల్లా దిద్దుకోగలనో

గదా! ఈ పదమంత్రపు గౌరవం నిమిత్తం, ఈ అవాస్తవ అధికారం నిమిత్తం ఈమాయాదారి పరుగు నా కెందు కొచ్చిందీ! అధమం ఈసొమ్ము ఏ బీదసాదలకేనా పాత్రత చూసి దానంచేస్తే తీరిపోయేది!" అనిపించి. నేను శాద మని ఏడుస్తానా అన్నంత విచారంకలిగి, నేను పైకికూడా అట్టా కనిపిస్తే నాపక్షం శ్రమపడే కాసినిమందీకూడా ఎక్కడ మాయం అవుతారో అనే భయంచొప్పున ఆ శోకంలోపల లోపలే కానిచ్చుగుని, ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడే పూర్తికూడా చేసుగుని, ప్రజల్లో పడుతూండేవాణ్ణి.

అంతలో శకం మారినట్టు అనిపించేది, ప్రతీ ఇతర అభ్యర్థీ నన్ను చిన్నపరచడమూ! అల్లానా తమ పెద్దరికం వాఖలా పరుచుగోడం? నేనేం తక్కువతిన్నానా, తక్కువ తూగుతానా! మనిషైనప్పుడు లక్ష లోట్లుండచ్చు, ఉం టాయి. ఉంటే? చూసేవాళ్లు లేకగాని ఈ యితర అభ్యర్థు లందర్నీ చుట్టబెట్టినా నాకు సమంకాగల్రా? నావైఖరి గాని, రీతిగాని, చివరికి రోషంగాని ఏ ఒకడికి ఉందీ! నాసిరశాల్ని పైకి లేవనెత్తి నెత్తిని ధరించి, పాలించమని వాళ్ళని హాయూంలో పెడితే ఆపళంగా దేశం తగులడిపోతూంటే చూసి చూసి ఊరుకోలేక, రోషపౌరుషాలు అనాదినించీ ఉంటూన్న వంశంలో ఉద్భవించిన మణిపూస వంటివాణ్ణి గనక నేను ఇందులో ప్రవేశించానుగాని, లేకపోతే నాకేం పట్టిందీ? నా నిలువెత్తున ధనంపోస్తేమాత్రం ఇందులోకి,

జోరబడతానా? అసలు నాలిక తెంపుగుంటేమాత్రం దర్శనం ఇస్తానా? అంతరోషాన్ని హాలాహలాన్నిలాగ దిగమింగి, అనర్హులూ, అజ్ఞానులూ, అనామకులూ, అనర్థులూ అయిన జనందగ్గిరికి వెళ్ళి వాళ్ళని మన్నించి వాళ్ళని దేహిఅని వోటుభిక్ష నోరువిప్పిఅడిగి, వాళ్ళలో కొందరికి ఉత్తరాలు రాయించి, జ్ఞాపకంచెయించి. ఎంటాలుపడడం ఎందుకంటారు? "రోషంగల వ్యక్తినయ్యా! నన్ను అసలు మీరు కాళ్లు పట్టుగుని బతిమాలుకోవలసిన మాట. అది మీకు తెలియకపోబట్టి ముందే నేను చేసి చూపిస్తున్నాను. దేశంకోసం ఎంతరోషమేనా చంపుగోవాలి" అని జనానికి తెలియడానికి.

ఏజెంట్ల దగ్గిర్నుంచి వచ్చేటపా చూసినప్పుడు నాకు చాలా ఉషార్‌గానే ఉంటుంది. "ఈఊళ్ళో మనపని మాంచి నిమ్మకాయవాటంగా ఉంది. ఇక్కడమీకు వోట్లు దొంగలదోపిడిగా వర్షిస్తున్నాయి. సరిగ్గా లెఖ్ఖ తేల్చుగునేసరికి నాకు తాడు తెగిపోతోంది. మందేవిజయం! కడమ అభ్యర్థులు గోలా ఏడుపూనూ! మన పెళపెళ వినేసరికి కొందరికి గుండెజబ్బూ, కొందరికి రక్తపోటూ పట్టుగున్నాయిట. మళ్ళీ రాస్తాను"— "ఇక్కడ అంతా నమ్మకస్థులే. మీ పేరు ఇక్కడ మంత్రంలా పనిచేస్తోంది. సొమ్ము వమ్మైనా సరే జంకవద్దని తమరుఅన్నారు. దుమ్మైనాసరే అని నేను చిమ్మిస్తున్నాను. విజయం మనకేసే చూస్తోంది. ఈవేళ గాకపోతే

రేపాయిరి మనదగ్గిరికి వచ్చి కాళ్ళమీదపడుతుంది. మీరు కాళ్ళు రెడీగా ఉంచాలని హెచ్చరిస్తున్నాను" – "ఈఊళ్లో పెద్దల్ని దర్శించాను. మీరు నిలుస్తున్నారని వారు తెగసంతోషపడి ముందు నన్ను ఊరేగించారు. వారందరూ మనికి తప్ప మరోమనిషికి ఒక్కవోటు కాదు వోటులో ఒక్కతో నేనా ఇవ్వంగాక ఇవ్వంఅని ఘోరప్రతిజ్ఞలు వచనంలో చేశారు. కొందరు వద్దు మొర్రో అంటూన్నావినక పెద్దపెద్ద ఒట్లు కూడా పెట్టుకున్నారు. మనం నెగ్గితీరతాం. నాశ్రమ తమరు మరవకండి" – "ఇక్కడ చాలామంది తనువోటుపత్రాలు పంపడంఖర్చు కలిసి రావడానికనే కాక ఆప్యాయంకొద్దీ కూడా నాచేతికిచ్చేశారు. మనం అనుకున్న వాటికంటె ఎక్కువే చేతికొచ్చాయి. చేతికి అందొచ్చిన సంతానంవాడికి విజయం దక్కక ఎక్కడికి పోతుంది?" ఈ ఊళ్ళోమనం అంటే ఉండే ఉత్సాహానికి మేర లేదు. చాలామంది నిద్రాహారాలు విసర్జించారు. మనం మనజెండా పాతేశాం అన్నమాటే! కడంపోటీదార్లు రోడ్డుచ్చుగుని శంకరగిరి మన్యాలు అంటేశారన్నమాటే! మన దిగ్విజయం జరపడానికి ఏర్పాట్లు మీరు చేసెయ్యాలన్నమాటే! ఇప్పుడే చెయ్యండి, తరవాత సొమ్ముకి ఇబ్బందేమో!"

అయినా, పైకి పటాటోపంగా నేను మాట్లాడే వ్యవహారిస్తూ ఉంటొచ్చినా, హృదయంలో నాకు చచ్చేభయం వేస్తూంటుంది. పోటీదార్లల్లో కొందరిదగ్గిర నాజూకుతనం బొత్తిగా లేదు. రౌడీల్ని కూలికి పెట్టిఎన్నికలకి గాని, అసలుగాని

నేను నిలవడానికి వీల్లేకుండా కాళ్లువిరగ్గొట్టేస్తారేమో అని నాకు ఒక్కరవ్వ భీతి లేకపోలేదు. కొందరు తుపాకులు తెప్పించి పైనన్ను పొంచారు. పోటీలోంచి తప్పుకోకపోతే నా ఇల్లు నున్నగా దోపిస్తాం అని కొందరు ప్రైవేటుగా చెప్పించారు. ఇల్లాంటివి నేను లక్ష్యపెట్టను. ఒకవేళ ఏ దేవా గ్రహం వక్రించి మనం ఓడిపోతే ఏందారి రా భగవంతుడా అని భ్రమం వేస్తూంటుంది. ఆమాట తల్చుకుంటే నోరెండి పోతుంది, గుండె కొట్టుకుని దూకడం మొదలెడుతుంది, శ్వాసఆడదు. అయినా అదీ భరించవచ్చు. నాకంటె సర్వ విషయాలా పరమచవటఅని దేశంలో ప్రసిద్ధిపొందిన మరో పోటీ దారు ఎవడైనా నెగ్గిపోతాడేమో అనే భయం నన్ను మరీ పీల్చి పిప్పిచేస్తోంది. ఆ సంగతి స్పృహలోకివస్తే నాగుండె ఆగేపోతుంది. అల్లాఆగిపోయినట్టు నామనస్సు గాత్రో చెబుతూండడం నాకు స్పష్టంగా వినిపిస్తుంది, నాకు ప్రపంచం అంధకారం అనపిస్తుంది. ఈ ఘోరాన్యాయం జరిగేటప్పుడు దేవుడనేవాడుంటే ఇతరపనులు మానుకుని రాడా అనిపిస్తుంది, ప్రజలు నన్ను గ్రహించలేక తమ అఖాతంలోంచి తేలి నేలమీద పడి వృద్ధిపొందడం ఎంతకాలానికో గదా అని తోచి వాళ్ళకి రాబోయే దుస్థితి స్ఫురించి, నాకు చాలా హడలు వేస్తుంది. కాని నేను ఎంజెయ్యనూ? నాచేతులోపనా ఏమన్నానా? జనానికి దురవస్థ రాకుండా కాయడంకోసం నేను నెగ్గడానికి యత్నిస్తూంటే వాళ్ళు కలిసిరాకపోతే

వాళ్ళకి అంతేశాస్త్రి! వాళ్ళ సిద్ధాన్నంవాళ్ళే తన్నుకుంటు న్నారు! ఎవరు భయపడి ఏంలాభం!

సరే, జనాన్ని అల్లా అహోరించనీండి, వాళ్ళకే తెలు స్తుంది అనుభవించిన తరువాత! ఈపోటీవాళ్ళల్లో ఎంతెంత నీచత్వానికి దిగేవాళ్ళున్నారని తమఊహ! కడంవాళ్ళంతా నాఅంత ధీమేదాగా పోటీ చెయ్యకపోతారా అనుకోడం పామరత్వం. రామరామ, నాపోలిక వాళ్ళకొస్తే ఇహనేం కావాలండీ! అసహ్యం వేస్తుందండీ బాబూ, వోర్రిఅధము లండీ! అధమాధముడిదగ్గిర వోటుంటే వాడికి గ్లాసు అంది వ్వడం, ఒణ్ణిశృంగారించడం—ఛీ, దిక్కుమాలినపన్లు! ఒకడు సైడుకాలవలో స్పృహలేకుండా పడుకునిఉంటే వాడివోటు లాగి కడిగేసి పట్టిగెళ్లాడు ఒక పోటీదారు! అంతకంటే అస హ్యం ఉంటుందా? ఒక పోటీదారు వోటరింటిమీద కళ్లలం వేయించి, వోటులాగి క్షమించి అంతటితో వాణ్ణి వొదిలి పెట్టాడు. ఎంతరోత్తో గమనించండి. ఎదీ నే చెయించా నేమో చూడండి అల్లాంటిపన్లూ! చెయించలేకే! చెయిస్తే ఆగుతారూ వీళ్ళూ! పోనీ, నాజాతకం గ్రహించి ఆయుర్దా యం గురించి ఒకపోటీదారు వాకబులోఉన్నాట్ట. ఆపని ఎంత హేయం చూడండి. నాయేజంటు రైయ్యిమని కార్లో పోతూంటే ఒకపోటీదారు తనకార్లో ఎదురై మాకార్ని పిల్లిమంత్రాలు వెయించి మాయేజంటు రక్తప్రవాహాలై స్మారకం తప్పి పడిపోగా, హిహిహీ అని నవ్వి

తాట్ట! వాడి మనస్సుయొక్క రకం తల్చుగుంటే, పేగులు బద్దలై పైకొస్తాయో రావో చూడండి. రాత్రివేళ ఒక పోటీదారు వెళ్ళి కొందర్ని తనపక్షం తిప్పుగుందాం అని ప్రయత్నించేటప్పుడు ఒక శత్రుపక్షంవాడెళ్ళి వాడిమీద ఓగొంగళీ గిరవకేసి కట్టేసి తీసిగెళ్ళి కొష్టాల్లో పడుకోబెట్టా డట, ఎమికలు గుచ్చుకుని నిద్రాభంగం అవుతుందనేనా చూడకుండా. అది ఎంత పాశవమో గమనించండి! సరి, ఒక పోటీదారు మగవోట్లనిమిత్తం ఆడఏజెంట్లని నియమించా డట, ఏకాడికొచ్చిందో చిత్తగించండి! అబ్బే, తల్చుగుంటే డోకొస్తుందండీ!

మళ్ళీ నాహాంగుదార్లలో ఒక్కొక్కడే వచ్చి జరిగిన సంగతుల గురించి చెబుతూంటే ఆశ్చర్యం వేసిపోతుంది. ఒకాయన సుస్తీలోఉంటూ నాఅభ్యర్థిత్వం విని, టపీమని లేచి కూచుని, ఆనందించి ఆసుస్తీవోటే అనుకోండి, మూట కట్టి పదిలంగా మాహాంగుదారు చేతుల్లోఉంచాట్ట! ఎంత చిత్రమో చూడండి! కొందరు పెద్దచదువులు చదువుకున్న వాళ్లు "నావోటు మీదే. తిరగక్కర్లేదు, కడంవి చూసుగోండి, నావోటు మీకోసం మీనుకట్టేశాను" అంటూ తమదగ్గిర కొచ్చిన ప్రతీవాడితోటీ అని, కాళ్ళరిగేటట్టు తిరిగిన వాళ్ళల్లో ఎవడికీ తమవోటురాల్చక మూలకూచున్న మాగాడికెవరికో వేశారట, ఎంతవిరుద్ధమో చూడండి! ఒక వోటరు నాహాంగుదార్ని ఆహ్వానించి తీసిగెళ్ళి భోయినంపెట్టి

సత్కరించి వోటిచ్చుగుని పంపేశాడట! అల్లాంటి విపరీతవు మనుష్యులు ఇటువంటి కాలంలో కూడా ఉండడ మనేది అపూర్వవిషయం. ఓ వోటరు నాహాంగుదారుఎదట నన్ను తెగ తిట్టి (వాడు నావాడని ఎరక్క) తరవాత వాడు నావాడే అని తెలుసుగుని నొచ్చుగుని, ఆ సంగతి నాతో చెప్పద్దని బతిమాలుకుంటూ లంచంగా తనవోటు మాకుపారేశాట్ట! వెధవతిట్లుతింటే తిన్నాంగాని క్రూరమైన వోటుని వశం చేసుగున్నాం అదేచాలు లేస్తురూ అన్నాడు నాహాంగుదారు! ఒక వోటరు దంపతుల్లో ముగుడు తనపెళ్ళాం తను అన్నప్రకారం వోటుచెయ్యననడంవల్ల విడాకులకోసం యత్నించడం, విడాకుల ఖరీదు మరీజాస్తి అవడంవల్ల అతడు తమలపాకులే కొనేసుగుని ఇంటికి రావడం జరిగిందట! ఎంత యిదిగా వస్తోందో చూస్కోండి! ఏదేనా నియమాన్ని ఒకఅభ్యర్థి స్వవిషయంకోసం భగ్నంచేస్తూ ఆనియమాన్నే మరోఅభ్యర్థి పాటించకపోడంలో నేరంచేశాడని ప్రచారం చేసుగోవలిసొచ్చే ఎన్నికలకి జనం ఎందుకయ్యా ఎగడతారూ అంటే ఫలానాఅని తెలియనక్కర్లేకపోడంవల్లే! ఇదిఅద్భుతమేమరీ!

ఆదిత్యాదినాల్లో తప్ప నేను, తరవాత, మాటచాలా తగ్గించేశాను. మానం వహించానన్నా తప్పులేదు. ఫలితం ఇటవుతుందా అటవుతుందా అంటూ నేను గుణకారాలు వెయ్యనే లేదు. అయిపోయిందేదో అయి పోయింది, దాన్ని గురించి బాధపడడం మానుకున్నాను. తిరగడంలో రోడ్డు

బాడి పడి, గుడ్డలు ఎర్రపడ్డప్పణ్ణించీ కాషాయిబట్టలమీాది కెళ్ళింది మనస్సు, అవి ధరించేవాణ్ణి. దొడ్లో చెట్టుకింద స్థలం బాగుచెయించి, రోజూ సాయంత్రం అక్కడ ఒక ఆసనం వేయించి దానిమీాద కూచోడం ప్రారంభించాను. శూన్య భావంతో కూచోడంకంటె ఎదైనా నిర్మలభావంతో కూచుని తదేకంగా స్మరించడం మంచిదని నాకు తోచింది. సద్యః ఫలితం లేకపోయినా ఉపాసనవల్లా, పునశ్చరణవల్లా ఫలం ఉండితీరుతుంది గనక మరోమంత్రం మరోమంత్రం అయితే అధికార అన్యాయ ఆచరణల్లో తేడా లొచ్చి బెడిసికొట్టి తుడిచేస్తుందేమో అనే భయం చొప్పున, వోటేమంత్రం అనుకుని యథాశక్తి జపం నిష్కామంగా సాగించాను. నామనస్సు ప్రశాంతం అయిపోయింది. నెగ్గినా నెగ్గకపోయినా నాకు సమానమే అనిపించింది. ఓడిపోయినా నామనస్సు ఎంత మాత్రమూ బేజారుపడదు చూాస్కోండి అని జనానికి దాఖలా యివ్వడానికి నేను ఓడిపోయినా బాగుండును అని పించింది. నేను తీరా నెగ్గేస్తానేమో గదా అని భయం వెయ్యడం మొదలెట్టింది. అల్లాంటి భయాన్నికూడా పార ద్రోలాను. చివరికి అనుకున్న మోస్తరుగానే జరిగింది. ఒక నస్మరంతి అభ్యర్థివిజయం పొందాడన్నారు. ధర్మానికి రోజులు కావనుకుని నేను సమర్థించుకున్నాను.

* * * *

వోటరు వోటివ్వడానికి కారణాలు అప్రత్యక్షంగా ఉండే రకంవి వోటర్లవల్లే తెలుస్తూంటాయి. అనేకసంద

ర్వాళ్లో అనేకులు చెప్పగా వినబడ్డ కారణాలు కొన్ని యీ క్రింద ఉన్నాయి: నాజ్ఞాతిలగాయతు రాష్ట్రాంతరవాసి వరకూ ఉండే జనంలో బాంధవ్యంయొక్క చేరువునిబట్టి ఇచ్చాను - వాడు చాలా చేశాడు - అతడు గట్టివాడు - లక్ష కోశాడు మరి, చేసి చేస్తూండి చెయ్యబోయ్యే వాటిని గురించి ఉత్తరం రాశాడు - నాకు స్వంత దస్తూరీలో రాశాడు - పాపం నాయింటికొచ్చి నన్ను చూశాడు - నన్నొచ్చి చూసిన వాళ్ళల్లో మొదటివాడు - నన్ను బతిమాలుకు న్నాడు - నా కాళ్ళట్టుకున్నాడు - వోటిస్తేగాని అభోజనం పడుకుంటా నన్నాడు - నాకడుపున పుడతా నన్నాడు - తన పిల్లాడికి నా పేరు పెడతా నన్నాడు - నన్ను చంపుకుతిన్నాడు - అనేకులద్వారా నన్ను ఊదరకొట్టి వేపించేశాడు - నాద గ్గిరకొచ్చి కాకిగోల - నేను ఆయన్ని ఎరగనుగాని మావాడు రాశాడు - ఆయన మాఅల్లుడిచేతే రాయించాడు - మా అధికారి దగ్గిర్నించి ఆజ్ఞాపత్రం వచ్చింది గనక నేను ఫలనా వారికి వోటు చెయ్యకపోతే నాఉద్యోగం కాస్తా ఊరేగిపోయి చిప్ప చేతికొస్తుంది, ఫరవాలేదని ఇప్పుడు సలహా ఇచ్చేవాళ్లు తరవాత కనిపించరు - నేను ఒకాయనికి (ఆయన పే రెవరో మరచిపోయాను!) తీరా వాగ్దానం ఇచ్చానండి, ఇప్పుడు మాట తిరిగి పోతే బాగుంటుందా చెప్పండి, 'తిరుగన్నేరదు నామజిహ్వా' అన్నాడు తెలుగుబలి, (అనగా తను సాధార ణంగా అన్నమాటప్రకారం పోయే మనిషనిన్నీ, అథమం

వోట్లసందర్భంలో నేనా అన్నమాట జరపగల అపర హరి శ్చంద్రుడు తనే అసిన్నీ, కలియుగంలో సత్యహరిశ్చంద్రుడు లేని లోటు ఏకొంతవరకేనా తాను తొలగించాలని అనుకుం టూన్న సంగతి జనానికి తెలియాలనిన్నీ చాలామంది అభి లాష) ఆయన యెల్లానూ నెగ్గుతాడు, అందుకని ఇష్టం లేక పోయినా ఇచ్చాను. - ఆయన యెల్లానూ నెగ్గడు, అందుకని వోటుపట్టుగు పోమ్మన్నాను-ఆయన మాంచిప్రతిభగలవాడు, అందుకనిఇచ్చాను - ఆయన పాపం శుద్ధతెలివితక్కువఘటం అందుకనే పోనీ ఏం శాశ్వతం, తెగ ముచ్చటపడుతున్నాడు, అదీ చూద్దాం, భాగ్యమూ ఏమిటి, నేను మానేస్తే ఇతని మందలో చేరేదెవడూ అని ఇచ్చాను - నేను 'నావోటు ఏం జేసుగోనూ, నాకు పనికిరాదాయె' అని ఆలోచిస్తూ ఒఖణ్ణే మంచం నేను గుంటూంటే ఓ అభ్యర్థి వచ్చి సాయం చేసి పెట్టాడు, తత్క్షణం, అడక్కుండానే అతడికి నావోటు ఇచ్చే శాను - నాకు అభ్యర్థులందరూ మొహమాటీలే అవడం చేత మనికి ఈవోటుప్రాలుద్ధం ఎక్కడొచ్చి పడిందిరా క్షేమంగా కూర్చోకుండానూ, పోనీ యీవోటుని సమత్వ సిద్ధాంతప్రకారం అర్థించేవాళ్ళందరికీ ముందే సమభాగాలుగా పంచడానికి వీల్లేదాయిరి, అని వారంరోజులు తెముల్చాగో లేక బాధ పడి, ప్రతీవాడితోటీ వాడికే వోటిచ్చానని ప్రమాణ పూర్తిగా కోసేసి చివరకి కళ్ళుమూసుగుని వేసేసి పంపించాను - ఇల్లాంటి బాధ పడలేకే నేను కాగితం అక్క

రకి రాకుండా అంకెలు వేసి ఊడిరాకుండా జిగురెట్టి అంటించేసి ఎవరో వచ్చి స్తోత్రం చెయ్యగా వారికే వేశానని ఇచ్చేశాను - నేను ఎవర్నీ ఎరగను. అందుకని ముందే సంతకం చేసి, ఎవరేనా అడిగితే పారెయ్యమని నాస్నేహితుడొకడికి పంపేసి సుఖంగా నిద్దరోయాను. - ఈరీతిగా ఉంటాయి. ఇవి చూస్తే వోటు ఒకరికి ఇవ్వడానికి ఏ కారణం అయితే ఉందో అదే ఇవ్వకపోడానికికూడా కారణం అన్నమాట. అసలు వోటు ఇవ్వడాన్ని గురించి కారణం గమనించడమే తప్పు. వోటంటే ఇష్టంగదా మరి! నాయిష్టం అనే స్థితి వచ్చినప్పుడు కారణం చెప్పడంకంటె అడగడమే తప్పు. అందుకనే ఒకజ్ఞాని “వెయ్యివౌనులు దానం చెయ్యడం తేలికగాని, తనకున్న ఒకవోటు సార్థకంగా ఇచ్చి పని జరిగేటట్టు చెయ్యడం చాలకష్టం” అన్నాడు. వ్యక్తియొక్క వోటు హృదయపూర్వకంగా జరగాలి అంటే విద్యాధికులలోనే ఎక్కడలేని మారాముళ్ళూ బయల్దేరుతాయిగదా, తక్కినవాళ్ళల్లో ఇష్టాల్నిబట్టి విజయాలుంటాయా అని కొందరు అనుమానిస్తారు. కాని, అక్కడే నాటకభాగం తక్కువ ఉంటుందని కొందరు ఊహిస్తారు.

రేడియో - కబుర్లు

(i)

నాద ప్రసరణానికి భూ - జల - వాయ్వాకాశాలు తోడవుతాయి. ముఖ్యంగా మానవులుండేది గాలిలోనే గనక వాయువు నాదవాహకంగా ఉంటుందనేమాట మానవులు గమనిస్తూండే విషయమే. పోనీ వాయువేగం వేరూ, వాయువులో నాదవేగం వేరూ అయినా, జనించిన ఒక నాదతరంగాన్ని వాయువు తన ప్రకంపనశక్తివల్ల మోసెయ్యగలదనేమాట రూఢి. అది అట్లా మోసెయ్యకలదేగాని, విశేష దూరం గడవకుండానే నాదంయొక్క పటుత్వం క్షీణించి త్వరలో ఆనాదమే అంతరించి పోతుంది. (నాదానికి అల్లా క్షీణించే లక్షణమే గనక లేకపోతే భూగోళం ఎల్లప్పుడూ గందరగోళంగా ఉండవలసొచ్చేది గనక మనం విచారపడనక్కర్లేదు!) ఒక వేళ; అల్లా అంతరించకుండా నిలవగల సామర్థ్యం నాదానికి ప్రసాదించాం అనుకోండి. అనుకున్నా, భూమికి సగంచుట్టు తిరిగిరావడానికి నాదానికి ఒకపూటా అందుపైన నాలుగుగంటలూ కూడా ఇంకా చాలనేచాలదు. భూగోళంమీద ఉండే ఏయిద్దరి మనుష్యులకైనా మిక్కిలి - ఎక్కువదూరం (భూమియొక్క అర్ధపరిధి గనక) పదమూడు వేలమైళ్ళు మించదు. అటువంటి యిద్దరిలో ఒకడు మాట్లా

డితే రెండో వాడికి వినపడడం నాదబలానికి అతీతం గనక అసంభవంఅని మానవులు నమ్మేవారు. కాని మానవులవిజ్ఞానమూ, ఆలోచనా, కార్యాచరణా, జీవితావసరాలూ పెరిగిన కొద్దీ, ఎవరో ఒక జ్ఞాని మరోపన్లోఉండి ఒక విద్యుద్దీప ప్రయోగంలో గావించిన ఊహానుమాన బీజంవల్ల 'రేడియో' అనే సంస్థ ఆవిర్భవించినమీదట, అసంభవం అని లోగడ అనుకున్న పని, సంభవంఅయినా పూటకాలంలోకుడా కాదనుకున్నపని, సెకనుయొక్క ఒక పీసభాగంలో జరిగిపోతూండడం విశేషనాగరికత లేనివాళ్ళకి కూడా పరిపాటి అయిన సంగతి. అనగా రేడియో వచ్చి, వాయుదేవుడు వేగవిషయంలో ఎంత పేరుపడ్డప్పటికీ ఆ "మంద" పవనం గార్ని నాదవాహక క్రియలోంచి కొన్ని సందర్భాల్లో తొలగించి, ఆపని తనుచేసి, దూరాన్ని జయించేసి, దూరశ్రవణం సుసాధ్యం చేసింది. ఒక ప్రేషకస్థానంలో నాదోచ్చారణ చెయ్యగానే ఉద్భవించే నాదతరంగం, దాన్ని అనుసరించి సూక్ష్మాతిసూక్ష్మాలతో శబ్దగ్రాహిలో బయల్దేరే విద్యుత్తరంగం, దాన్ని బట్టి ఉండే ప్రవర్ధక తరంగం, అది పరివర్తన కోశంలోపడ్డ మీదట పుట్టే క్రమణిక తరంగం, తద్వారా ప్రక్షేపసతరంగం, సాధారణసాతత్యం లోంచి మహాసాతత్యం పొందిన ప్రవాహకతరంగం, దాన్నించి కాంతవిద్యుత్తరంగం, తత్ప్రసరణం, పైక్రియలన్నీ విలోమంగా నడవడానికి ఏర్పాట్లుచేసుకుని గ్రాహకాన్ని అదే స్మృతిలో మేళగించి

జనంకూడుయున్న ప్రతిస్థలంలోనూ అసలునాదం యథాతథంగా సిద్ధించి సెకనుయొక్క వేయిభాగంకంటె తక్కువలో వినపడడం — అనేటటువంటి తికమకలు 'రేడియో' అనేది తన నిత్య కృత్యంలో పడేపాట్లు! అన్నట్టు ప్రేమక స్థానంలో ఉండే నాదచోదకులు కూడా అటువంటిపాట్లు పడతారు. తక్కిన వాళ్ళు ఫలితం వినడానికి చెవికోసుకుంటారుగాని, అటువంటి వాటిని చెవినిపెట్టరు.

(ii)

'రేడియో' లో విశేషాలు ఏమిటంటే వినపడేదూరం పొడుగునా కాస్తతీగేనా లేకపోడం ఒకటీనూ, నాదం భూమి అంతటా సెకనుయొక్క భాగంలోనే చుట్టబెట్టి వినిపించడమునూ! ఇతరగ్రహాలదగ్గిరికి భూమినాదం ఈయంత్రంవల్ల వినిపించదని చెబుతారు. వెళ్ళి తిరిగొచ్చినవాళ్లు చెప్పేవరకూ అది ఒప్పుగున్నా తప్పులేదు. మనిషియొక్క దేశాభిమానం భూగోళాభిమానంగా మారడానికి అవకాశాలు రేడియోలో ఉన్నాయి. పరభాషలు వినేటప్పుడు అవి కూతలులా ఉన్నాయనీ, పర గానాలు వినేటప్పుడు అవి ఒకటోరకం ఏడుపులులా ఉన్నాయనీ జనం అనవసరనిరసనం చెయ్యడంపోయి ఆయానాదాలు వాళ్ళ వాళ్ళకి శ్రవణయోగ్యంగాఉండే కవిత్వ గానాలుగాపును అని సరిపుచ్చుకోగలగడమే గొప్ప సమానశక్తి గనక అది రేడియోవల్ల అభివృద్ధి అవుతుందని చెప్పవచ్చు. భాషేకాక, గానమేకాక, ఇతర నాదలేశ

సముదాయం కూడా హృదయాన్ని ఆకర్షించి అర్థదాయకం కూడా కావచ్చునని రేడియోలో తెలుస్తుంది. చదవడం లోనూ వ్రాయడంలోనూ అవసరంఅయే శ్రమగాని, శ్రద్ధ గాని, దీక్షగాని లేకుండానే - ఆమాటకొస్తే అసలు చదవ డం రాయడం తెలియవలసిన అవసరం లేకుండానే, ఏకకాల మందే అనేకమానవుల్ని జ్ఞానవంతుల్నిగా చెయ్యడానికి రేడియోకి సామర్థ్యం ఉంది. శారీరక మానసిక ఆత్మికసంద ర్భాల్లో మానవజాతికి అవసరం, అనుగుణం, అనుకూలం, ఆనందంగల ఏవిషయం అయినాసరే అరటిపండు ఒలిచినట్టు వినిపించగల ప్రజ్ఞ రేడియోదే, రేడియో నిమిత్తంఅయే సౌమ్ముఖర్చూ కాలవ్యయమూ గమనించి అందుకు తగ్గట్టుగా ఎంతమంది పామరజనం అజ్ఞాననిద్రలోంచి మేల్కొల్పబ డ్డారు, వాళ్ళవిజ్ఞానవుమట్టం ఎన్ని అంగుళాలు పైకిఎగిరిందీ అనేలెఖ్ఖలు ఎప్పటికప్పుడు తేల్చడానికి వీలైన రకంవి కావు. అసలు పామరజనం రేడియో లాభం పూర్తిగా పొందగలరా అనేదే మీమాంస. ఎందులోనైనా సరే గొప్పవాడొచ్చి మాట ఆడినా, గానశాస్త్రి వచ్చి పట్టుపట్టినా, రొదచేసినా, జనం వినడానికి గ్రాహకవు పెట్టెలున్నచోట్లకి ఎగడతారు. రేడియోలో మాట్లాడింతరవాతగాని, పాడింతరవాతగాని గొప్పవాళ్లైన వ్యక్తులుకూడా వెతికితే విధిగా దొరికితీరతారు. మధ్యరంగంవాళ్ళకి రేడియో వినడం మంచివ్యసనం. నస్యం, కాఫీ - పీల్చడవువ్యసనంలాగే, టాకీచూడడవు (తెలుగుదైతే

వినడపు) వ్యసనంలాగే, వార్తాపత్రికలు చదివడపు (డబ్బు ఖర్చు తనది కాకుండా ఉండే షరతుకి) వ్యసనంలాగే, ఈవ్యసనమూనూ! అందుకని ప్రేషక భవనంలో గంటల ప్రకారం—కాదు! సెకనుల ప్రకారం—కొందరు పని చెయ్యాలి, అల్లానే లక్షలాదిజనం, ఇతరపని (అగ్నిహోత్రాలు చెయడంవంటివితప్ప) మానుకుని గ్రాహకయంత్రాల చుట్టూ మూగాలి. రేడియోవినడం మంచివిషా అని కూడా కొందరుఅంటారు. కొన్ని ఇతరవిషాలలో పడిఉంటూండే సమయాల్లో ఎవడైనా తనదుఃఖాలూ హాయిగా మరిచిపోగలగడమే కాకుండా తనఇష్టం తనఇష్టంలేకుండా తననే మరిచిపోవాలి, కాని, ఇందులో అంతమట్టుకురాదు. ఎటొచ్చీ, విని విని విని ఏమివిన్నావు అని ఎవరేనా అడిగినప్పుడు, అన్నీ కొట్టుగు పోయాయి ఫలితం సున్న అనిగాని, ఓదాన్ని ఓదాంతో కొట్టెయ్యగా ఒఖ్ఖటే ఫలితం, అది నేనే అనిగాని చెప్పుకోడానికి చాలా అవకాశంఉంది. జనానికి ఆదిలో శబ్దమే ప్రమాణం. మధ్యకాలంలో గ్రంథప్రమాణం కావలిసొచ్చింది, కాని మళ్ళీ ఇప్పుడు శబ్దప్రమాణంలో పడేటట్టు కనిపిస్తారు. రేడియో అనేది పత్రికలపాలిట ఇటీవల పుట్టిన దుడుకుసవితి. అయినా ''చేత''అనగల పత్రికలు కూడా ''వాత''అనగల రేడియో దగ్గిర నోరెత్తలేవు. కనబడే నాటకలోకంయొక్క వినబడే సగం చెక్కనీ రేడియో స్వాధీనపరుచుకుంది. రాబోయే టెలివిజన్, ఆతక్కిన కన

బడేసగం చెక్కనీ దఖలుపరుచుకో బోతోంది. చెలరేగుతూన్నటాకి యావత్తు నాటకాన్నీ బొమ్మకట్టి మింగేసే యత్నంలో ఉండనే ఉంది.

(iii)

రేడియో వినిపిస్తూ పని చేయిస్తే కూలివాళ్ళు ఎక్కువ పని చెయ్యగలుగుతున్నారని తెలుస్తుంది.

రేడియో సెట్టు పీపుమీద పెట్టి ఆవుల్ని పాలుపితికితే మామూలుకంటె ఎక్కువగా పాలిస్తున్నాయని కనిపెట్టారు. అట్లాకాక, మామూలులో తన్నేరకంవి ఇటువంటప్పుడు ముందుకు మ్మోసి ఆవెనక తన్నేసినా ఉభయత్రాకూడా రేడియో సెట్టుకి ప్రమాదం ఉండదని రూఢిగా చెబుతున్నారు.

రేడియో శక్తి బలాన్ని బట్టి చెట్లని కోరిన సైజులో పెంచుతున్నారు.

రేడియోవల్ల కుదర్చగల రోగాలకంటె వచ్చేరోగాలు చాలాతక్కువే అనే సంగతి పరిశోధనవల్ల తేల్చారు.

ఒకవ్యక్తి ఏదో యంత్రం కేసిచూస్తూ, కనిపించని జన శకాల్ని గురించి, వారి మెప్పువగైరాలు తనకు అందే చిక్కు లేకుండా, హృదయం విప్పి హృదయంగమంగా నాదం చెయ్యడం ఒక గొప్పకళ అని ఒక మహావాదంలో ఒక పార్టీ దెబ్బలాడగా, అది కళకాదు కేవల ద్రుతప్రకృతికమే అని ఇంకో పార్టీ ప్రతిఘటించారు.

జనంఎదట ప్రత్యక్షంగా నిలవబడి నెగ్గలేనివ్యక్తి కూడా రేడియోలోంచి ఉపన్యాసవాచికంగాని గానంగాని చేసేటప్పుడు వినేజనం తమ ఇష్టాల్నిబట్టి గోలచేసినా, గొల్లుమన్నా, తనుమాత్రం మానక్కర్లేదు, సయించకపోతే జనమే మానుకోవాలి.

ఒకళ్లని వారి పక్కింటివాళ్లు తిట్టేటప్పుడు, ఈకాలంలో ఆ ఒకళ్లు మళ్ళీ తిట్టనక్కర్లేదు. తమరి రేడియోసెట్టు విప్పి ఆ క్షణంలో దాంట్లోకే పరదేశపు బ్యాండులాంటిది పెట్టేసి తప్పుగుంజేసరి, అవతలవాళ్ళతిట్లు ఠక్కున కట్టిపోతాయి.

ఒకవేళ పక్కింటివాళ్ళు కోపధారిబాపత్తై, వీళ్లు విరామం లేకుండా రేడియో వెయ్యడంవల్ల తమరు కోపంలో మరీ రెచ్చిపోయి, వీళ్ళని సరసం చాలించండని కోరారా, వీళ్ళు గంటకి రూపాయిలాంటి రేటు మాట్లాడుకుని, ఇచ్చిన డబ్బుని బట్టి ఎన్నిగంటలో లెఖ్ఖ వేయించి అంతసేపూ ఆపడానికి తెగించవచ్చు.

రేడియో నాటకాల్లో నటులు కాగితాలకేసి చూస్తూ నాటకాన్ని పెదవుల్తో గిరవటెయ్యడానికి వీలుంది, మామూలుగా జీవించే నటులు వచ్చినముక్కలు ఎల్లాచెప్పాలి అని బాధపడితే రేడియోనటులు ఏమిముక్కలా చెప్పడం అని ఆడేటప్పుడే కళ్ళతో తడుముకో వలసిన అవసరాలు కలగచ్చు.

రేడియోపత్రు కార్యక్రమం తెలుగులో అచ్చుకొట్టగా అది ఆంధ్రులికి అవసరంలేకపోయింది గనక, ఇతర

భాషలవాళ్ళకి మూడు నాలుగేసి రేడియోస్టేషన్లు పడ్డత
వాత, ఏకంగా మహాంధ్రా రేడియోస్టేషన్ పురమాయిస్తార
అని గ్రహించుకుని, అది తీరా కట్టొచ్చేసరికి,
ఊళ్లోనూ లేక ఏఊరు సమీపంలోనూ అని యథాప్రకారం
మళ్ళీ దెబ్బలాట రావచ్చును గనక, ఆపనిమీద ఇప్పణ్ణుంచ
ఆంధ్రులంతా నడుంకట్టి నిద్రపోతారని వినబడుతుంది.

రేడియోపాలకులకి జనందగ్గిర్నించివెళ్ళే ఉత్తరాల
సంఖ్యనిబట్టి రేడియోలో మాటకిగాని పాటకిగాని ఆహ్వాన
పునరాహ్వానాలు ఉండవచ్చునని అంటారు. ఒక్కొక్క
పాటో మాటో అయింతరవాత, దాన్ని జనం ఎల్లాభరిం
చినా, అది అద్భుతంగా ఉండేసినట్టు పైవారికి ఉత్తరాలు
కురవాలిట, కురుస్తూంటాయి. అసలు అవి వేర్వేరుగాఉన్నా
ఫరవాలేదు. ఉంటూండవు. వేర్వేరు ఊళ్ళనించివెళ్ళినా
మతలబుఒకటే అవడం చిత్రం. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆఉత్త
రాలురాసేవాళ్లు అందరూ ఒకేరీతిగా పొరపాటుపడతారో
గ్రహపాటో, దిక్కుమాలికర్మం, ఆ అసలుగాయకుడుగాని
"మాటకుడు" గాని వీల్లేక నియమించినప్రకారం వెళ్ళి
పాటగాని మాటగాని ఆడి ఉండకపోయినా. ఆ జరగని
కార్యక్రమం అద్భుతంగా జరిగిపోగా తెమురు వినేశాం అని
ఉత్తరాలు దిమ్మరిస్తూంటారు. ఉత్తరాలవల్ల ఏం నిర్ణయం
అవుతుందయ్యా అంటే లిఖితసాక్ష్యంగదా! శబ్దం చేసే రేడి
యోకి శబ్దసాక్ష్యం పనికిరాకపోడంలో ఆశ్చర్యంలేదు.

రేడియోస్టేషన్ పాలకులచర్య వాళ్ళపుణ్యంచొప్పున మహానిరంకుశం! అనగా మరేంలేదు. వాళ్ళే అనాలి, జనం వినాలి. కుంయికుంయి మనకూడదు, అనలేరు. మొరలు వినిపించవ్, రచనలు పత్రికలకి పంపితే, వారికీ వారికీ ఏ వేనా బేటీలు రావచ్చు చూడండీ! అంచేత ఆరచనల్లో కొన్ని కొన్ని ఆవాక్యాల దగ్గిరికొచ్చేసరికి సిరా మంచిరకంది కాకపోడంవల్ల ఆవాక్యాలు కాగితానికి అంటుకోవు. కాని నిరంకుశత్వానిక్కీ కాలం వుంది. "హార్ హిట్లర్" ని మొట్టికాయ వేసే పై వాడు "హిజ్ హిట్లరు" ఉండితీరతాడు - అని మా డాక్టర్ ప్రెసిడెంటు ఒకసారి "డిన్నర్" మధ్యలో సెలవిచ్చారు. అమెరికాలోని ఎలక్ట్రిక్ ఇంజనీరు - డాక్టరు నీల్ మోరే హాప్కిన్స్ అనే ఆయన ఒక చిన్నయంత్రం కనిపెట్టాడట. అది త్వరలోనే అమ్మకానికి వస్తుందట. అది ప్రతీ రేడియో సెట్టుకీ పెట్టవచ్చుట. దాల్లో ఎవరు మాట్లాడినా తక్షణం ఆమాట భేష్ అన్నాసరే ష్టాఫ్ అన్నాసరే రేడియో చోదక స్థానంలో వినిపిస్తుందిట. అప్పుడు అన్నిగ్రాహక రేడియోల వాళ్ళు కూడా తమ ఆనంద విచారాలు ఒకేసారి వెలిబుచ్చి రాట్టాయినా ప్రేషక రేడియోస్టేషన్లో పని చెయ్యడంగాని, దానికి సమీపంలో ఉండడంగాని కొంచెం ఇబ్బందిగానే ఉండవచ్చుట. కాని ఒక మంచిలాభం ఉంటుందన్నారు. రేడియో సెట్లు ఎంతమందికొన్నారో అంత మందీగనక మెచ్చడమో తిట్టడమో కానిచ్చేసరికి, సెట్లు ఎన్ని అనే లెఖ్ఖ జనాభా లెఖ్ఖకంటే ఖంజాయింపుగానూ త్వరగానూ తెలిసిపోవచ్చుట!

రాత్రివేళ కొన్ని రేడియోసెట్లలోంచి వచ్చేమాటలు కంపు కొడుతున్నాయని అంటారుగాని, మనం ఈకాలంలో అల్లాంటి మాటలు నమ్మకూడదు.

వినేజనం తమకు తెలియంది గంటసేపు భరించగలరు గాని తెలిసేది పావుగంట భరించలేరు. సంగీతంలో మాటలకి అర్థాలు స్ఫురించకపోయినా తెలిసినట్టు అనుకోవాలి, రాగాలకి అర్థాలు అడగకూడదు. ఇక, పదరచనలో మాటలకి అర్థాలు తెలియాలి, లేకపోతే ఉచ్చారణే అడ్డిపోతుంది. అర్థజోక్యంలేని రచనల్లో ఆనందం అనుక్షణం కలిగించవచ్చుగాని, తెలిసేమాటల్లో అనేకులకి ఒకడు చెయ్యగల మహోపదేశం ఈ రోజుల్లో రోజూ ఎక్కణ్ణించి వస్తుంది కొత్తదీ! అందుకని, రేడియోకవిత్వం విలవ రేడియోగానం విలవలో దశాంశంకూడా ఉండదు.

జేబులోకి సరిపోయే రేడియోసెట్లు పాతికేసిరూపాయలకి వస్తాయని చెప్పుకుంటూండడంవల్ల, సగంరేట్లు అయింతరవాత సినీమాకి వెళ్ళినట్టు, అప్పుడు మనంకూడా ఓసెట్టు కొనుక్కోలేకపోతామా అని అస్మదాదులు లోపల లోపల కుట్రలు పన్నుతున్నారు.

జేబురేడియో అయింతరవాత చెవలరేడియో బయల్దేరుతుందని ఇంకా మరికొందరు చెవులు నిక్కపొడుచుగుని ఉన్నారు. వాళ్ళు అనుకునేసెట్టు అయిదురూపాయిలే. చివరకి ఎల్లానూ వినవలసింది చెవేగనక ఆసెట్టు చెవికే తగిలించెయ్యొచ్చు, కుండనాలూ తమ్మెట్లూ లాగ! ఒక చెవికే,

అయితే అసహ్యాంగా ఉండవచ్చు గనక, రెండు చెవలకీ– ఒకటి స్వదేశవార్తలకీ రెండోది విదేశ కార్యక్రమాలకీ, అని పెట్టుకుంటే బాగుంటుందని చెబుతున్నారు, ఒక వేళ, వాటి బరువులవల్ల చెవులు దీర్ఘం అయినా ప్రస్తుతం పూర్ణకర్ణాభరణాలు ధరించేవాళ్ళ చెవలకంటె ఎక్కువ దీర్ఘం కావనిన్నీ, అసలుదీర్ఘశ్రవత్వం క్రమేపీవృద్ధశ్రవత్వంలో పడి మిక్కిలి వైభవంగా ఉండబోతుందనిన్నీ కొందరు అభయం ఇస్తున్నారు.

ఒక వేళ, టెలివిజన్ కూడా ఈలోపులోనే ప్రచారంలోకి వస్తే తక్షణమే–అనగా ఇంటిటెలివిజన్ సెట్లూ, జేబు టెలివిజన్ సెట్లూ, కంటిటెలివిజన్ సెట్లూ, అంటూ కూచుని కాలంపాడుచేసి పారెయ్యకుండా, మొదట్లోనే కళ్ళ సెట్లు ప్రచారంలోకి తెచ్చేస్తారని, చాలా నమ్మకంగా అంటున్నారు. ఇదివరకే మామూలు కళ్ళజోడు ధరిస్తూన్నవాళ్ళ విషయంలో అర్ధచంద్రాకారంలో అద్దాలు కేటాయించి, పై అద్దాలలోంచి చూసినప్పుడు ప్రత్యక్షరూపాలూ అడుగు అద్దాలలోంచి చూస్తే, అవి టెలివిజన్ సెట్టువి గనక, పరోక్షరూపాలూ ఏకముహూర్తంలో కనిపించేటట్టు చేస్తారనిన్నీ, అప్పుడు ప్రత్యక్ష పరోక్షాలుగాని, లేకపోతే పోనీ సగుణనిర్గుణబ్రహ్మాల్నిగాని ప్రతీ దుర్గుణబ్రహ్మా చూడవచ్చుననిన్నీ, పైన వాడిష్టంఅనిన్నీ, తెలుస్తుంది.

హరించి వాళ్ళ క్షుద్బాధకూడా తగ్గిపోవలిసిందేగాని, ఆచరణ యావత్తూ అక్షరాలా యథావిధిగా ఉన్నా, అప్రత్యక్ష వాయువు బదులు వాస్తవిక ధూమం వాళ్ళు స్వీకరించడం వల్ల ఫలితాలగురించి నాకు సందేహం తోచింది. ఛఛ, నేనెవణ్ణి వాళ్ళఆనందం కాదనడానికీ, విమర్శించడానికీ అనుకుని నేను యథార్థంగా పుస్తకం చదువుకోడం ప్రారంభిద్దాం అని యత్నించేసరికి సభాకులబ్బాయి నాకేసి చూస్తూ పిప్పళ్ళబస్తాని మోచేత్తో మెల్లిగా రెండుమూడుసార్లు అదమడం మొదలెట్టాడు. ఇదేదో గ్రంథంలా ఉందనుకుని, నేను కిటికీకేసి తిరిగి ముఖం పక్కకి పెట్టుకుని వాళ్ళు వ్యవహరించుకునేటందుకు లైన్ క్లియర్ ఇచ్చేశాను. అనగా వాళ్ళసంగతి కనిపెట్టడానికి వీలైనంత లైన్ క్లియర్! వాళ్ళు చేసుకున్న సంజ్ఞల్నిబట్టి తమరనుకున్న మనిషి నేనే అయినట్టు వాళ్లు ఖాయపరుచుకున్నారని నాకు అనిపించిది. వాళ్ళు తమరి మనస్సులో ఎవర్నో అనుకుని నన్ను చూచి పొరబడుతున్నారనికూడా నాకు వెంటనే బోధపడింది. వాళ్ళచేతుల్లో కర్రలున్నాయి. ఉంటేం, రైలుగదా. కానీ, మనమూ వాళ్ళకి ఆశాభంగం కలక్కుండా వాళ్ళకోరిక ప్రకారమే నటిద్దాం, ఒకవేళ కర్మవశం చేత వాళ్ళు కర్రలు తిరగేసి వాదతమకంలో మన్ని దంజాయాయించినట్టువాయించే ముహూర్తం రాగానే నిజం చెప్పేద్దాం, అని నే ననుకున్నాను, నాకు బోధపడేటట్టు వాళ్ళిద్దరూ ముందు ఈరీతిగా ఉపోద్ఘాతం ప్రారంభించారు:

స—అలా పదరా, మొహం ఈడిచి కనుక్కుందాం.

బ—ఉండరా, నిమ్మళం.

స—నిమ్మళం ఏమిట్రా, చీరేస్తాను. భయమా ? ఏం జేస్తాడు ?

బ—దొరి కాడు, ఇప్పుడేం జెయ్యగలడు లే! అయినా సరే నిదానించు.

స—నేన్నిదాన్నించన్రా! మాటాపడి, ఛాన్సా వొదులుకుని నువ్వు కూచో!

బ—అబ్బ! ఏమనిరా అడగడం ?

స—సరే, శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది.

బ—మనికి శాస్త్రం రాదుగా, మనిది కళగా!

స—అదే, మాకళగురించి ఎందుకు విమర్శించా వంటాను. నిరుత్తరుడై ఊరుకోకూడ దంటాను.

బ—కళ గనకనే విమర్శించా నంటే!

స—నీతాఖతేమిటి, నువ్వెవడవ్ అని అడుగుదాం.

బ—కళాసృష్టికిలాగే కళావిమర్శకి కూడా తాఖతంటూ లేదు, ప్రతీవాడూ పనికొస్తాడంటే!

స—సరిసరి. నువ్వప్పుడే వైరెడగ్గిర వకాల్తీ పుచ్చుగున్నావా ఏమిటి!

బ—కాదురా! విమర్శకుడికి హక్కులున్నాయి గనక, ఆహక్కులన్నీ సాధించుగున్నానని ఆయనంటే!

స్నే—విమర్శకుడికి హక్కులుంటా యన్నమాట నిజమేకాని నువ్వు విమర్శకుడవని నీతో ఎవరు చెప్పారని మనం అంటే!

బ—మంచిరోజు చూచి నేనే అనుకున్నానని అయ్యనంటే!

స—అయినా సరే చెప్తేరో జొచ్చింది, జవాబు చెప్పాలని మనం అంటే! తీరిపోదూ? నువ్విక్కడే కూచో మీనమేషాలు లెక్కెడుతూ!

అంటూ సళాకు నాసరసని వచ్చి కూచున్నాడు. బస్తా అబ్బాయికూడా అనుబంధం చేత ధైర్యం తెచ్చుగుని వచ్చి నే కూచున్న కానులోనే ఎదటి చెక్కమీద అధిష్ఠించాడు.

స—(నాతో) ఏమండయ్యా, మీకు మామీద ఈర్ష్య అని (కొరడా గుప్పిడిలోంచి కమ్మెచ్చు లాగాడు.)

నాకిల్లీవసంతం నామీదగాని, వాళ్ళమీదగాని లేకుండా నేను నోరు పైకెత్తి, 'లేదు' అనడానికి యత్నించి బ్రహ్మాండంమీద 'లేదు' అనేటట్లుగా దాన్ని ఉచ్చరించి, నాహృదయంలో ఈర్ష్య ఎంత మాత్రమూ లేదని ఇంకా స్పష్టంచెయ్యడానికి చెయ్యితిప్పి, మీరిద్దరూ ఎవరు అని అడగడం వ్యక్తం అయేలాగు ఒకరితరువాత ఒకర్ని చూపిస్తూ కుడిగుప్పిడి ఊగించాను.

స—(బస్తాతో) చూడరోయ్! వీడి ఫార్సు. మన్ని ఎరగనే ఎరగట్టు,

బ—ఎరక్క-పోడం ఏం రోగంరా, నిక్షేపంలా ఎరుగును.

స—మామీధ అనృతాలు రాయడానికి నీకు మేం చేసిన ద్రోహం ఏమిటయ్యా?

నే—(మూతి పైకిపెట్టి) నేను, గొప్పవాణ్ణి. నాకు హక్కుం'డి'.

స—అయినా సరే మామీద నీఅభిప్రాయం కావాలని దేశం ఎప్పు డేడిసిందీ?

నే—(పైకేచూస్తూ) నీకళ? (అనేమాటలుమాత్రం పలక గలిగి, 'కావాలని మట్టుకు దేశం ఎప్పుడేడిసిందీ?' అని అర్థం అయ్యేట్టు సంజ్ఞచేశాను)

స—నాకళ నీకు ఒక్కడికీ బాగుండకపోతే ఏం కొంపమునిగిందీ? తక్కినవాళ్ళకి బాగుండకూడదంటూ శాసిస్తావా? ఇష్టంగా భోంచేస్తూన్నవాళ్ళ దగ్గిరికెళ్ళి పదార్థం ఏడిసినట్టుందంటూ కక్కుగోడం ఎందుకూ తిననివాడూ, లేచిపోకా?

పల్చపల్చగా ఉన్నజనంఅంతా మేంకూచున్న భాగంలోకివచ్చి సర్దుకున్నారు. వాళ్ళిద్దరూ నన్ను ఠకాయిస్తూంటే నేను కిల్లీత్రోపాటు నీళ్ళు నముల్తున్నానని తక్కినవాళ్ళు అభిప్రాయ పడుతూన్నట్టు నాకు గోచరించింది. నేను తగ్గసమాధానాలు చెప్పి వాళ్ళని తెగ్గొల్చాలని నిశ్చయించుగుని, గర్జించి సకిలించి కిల్లీ యావత్తూ ఉమ్మేశాను. దిక్కుమాలి

ఈదుమ్మూగాలిమూలాన్ని నా మొహంనిండా చినుకులు పడ్డాయేమో, కళ్లుకూడా కలికంవేసి నప్పటికిమల్లే భగ్గుమన్నాయి. నాకు నిజంగా మసిమిగొచ్చినంత కోపం వచ్చేసింది. అగ్గైపోతూ, నేను తీవిగాకూచుని, సళాకుతో —

నే——ఏమిటండీ మీరు నన్నడిగేదీ?

స——మాకళమీద అసంపూర్ణంగా, అసందర్భంగా, అర్థకుసిగా, అధ్వాన్నంగా, అర్థంచేసుకోకుండా మీరు ఎందుకు రాశారని.

నే——నేనేమీ రాయలేదే!

స——బరి తెగి రాసి అబద్ధాలుకూడా ఎందుకయ్యా! నాజూకుగా విషం కక్కుగున్నాననీ, సూక్ష్మక్రమతో సూక్ష్మకాలంలో పేరులాగాలని యత్నించాననీ అనరాదూ తీరిపోతుందీ!

బ——పోసి చేతగానితనంవల్ల అని ఒప్పుగోకూడదూ!

స——జనాదరణకి ఏది లక్ష్యమో దాన్ని ఛీఛీ అనేస్తే తద్వారా జనదృష్టిలో పడచ్చుననిగాపును తమరిసంకల్పం!

నే——కాదు, నాసంకల్పం వేరు.

స——వేరుకాదు. జనదృష్టిలో పడడానికి కాకపోతే నీ ప్రకటన లెందుకూ?

నే——నాసరదా ఉండబట్టలేక.

స——మంచి సంగతే. సరదాలు ఊళ్ళోనామరి!

ఏదోస్టేషను రావడంవల్ల రైలాగింది. నేను ఒక సోడా పుచ్చుగుని, కిల్లీ కట్టు గోడానికి యత్నిస్తూ, వాళ్ళు

దిగవలసింది ఆస్టేషనేమో అని కనుక్కున్నాను, నన్ను గోదావరివంటిచోట దింపండీ తమరు దిగరన్నాడు బస్తా అబ్బాయి. బాగా అన్నాడని మెచ్చుకుందాం పోనీ అంటే, నామీదే అన్నాడాయిరి! వాళ్ళు నన్ను వొదిలేలాగ కనపడలేదు. ఏమిరాదారీ అని చేసు చూస్తూండగా, కొండరితో పాటు, సూటు వేసుకున్న ఓ టోపీ ఆయన మా పెట్టెలోకి వచ్చి మాకు ఎదర అవతలకానులో కూచున్నాడు. నా ప్రతి కక్షులు ఆయన్ని ఎరుగున్నట్టు దాఖలాగా ముఖాలు విప్పారు. ఆయన 'ఇదుగో, ఇంటికేనా!' అన్నాడు. సలాకు అవునన్నాడు. వాళ్ళు కుశల ప్రశ్నలు కానిచ్చుకుంటున్నారు. నేను కిల్లీ కసబిసా కోపంగా నమిలిపారేసి, వాళ్ళకళ ఏమై ఉంటుందా అని బుర్ర చించుకుని వాళ్ళ మొహాలమీది కళని బట్టి వాళ్ళది టాకీకళగాని, గ్రామఫోను కళగాని అయివుంటుందేమో (అప్పట్లో రేడియోకళ లేదు గనక గావును) అనుకున్నాను. అల్లాయితే వీళ్ళు నామీద తప్పకుండా పొరపాటు వల్లే విరుచుపడ్డారనుకున్నాను. ఒక వేళ నటులేమో అంటే వాళ్ళు నన్నుగాని, నేను వాళ్ళనిగాని గుర్తించుకోలేని అవస్థ రాదని నాకు తెలుసు. గానమో, కవనమో వాళ్ళకళ అనుకోడానికి నాకు ఆస్కారం కనిపించలేదు. ఈ కాస్సేపట్లోనూ ఆటోపీ ఆయనకికూడా వాళ్ళు తమ ప్రస్తుతపు పని బోధపరిచి ఆయన్నికూడా తమలో కలుపుకుని ముమ్మరంగా తయారయారు. ఇక్కడికిముగ్గుర్నీ కూర్చావుట్రా ప్రభో అని

పించి, నేను వాళ్ళ అనుకునేవాణ్ని కాను అని చెప్పేసి బయటపడదా మనుకున్నాను. కాని, వాళ్లు నమ్మకంగా కూడబలుక్కున్నట్టు, ఒకడు ఆగేసరికి రెండోవాడు, వాడు మానేసరికి మూడోవాడు, వాడుతగ్గేసరికి మళ్ళీ మొదటివాడు ఇల్లాగ్గా ఉప్పు అందిపుచ్చుగుంటూ చక్రక్రమంలో తెంపులేని ధోరణిలో పడిపోయి నన్ను దుయ్యబట్టుగుని, నోటికొచ్చి నట్టు తడుపుకోకుండా మాటలూ, చేతికొచ్చినట్టు స్వేచ్ఛగా ఆయుధాలూ, (మొదటివాడు కొరడా, రెండోవాడు కొంకి బెత్తమూ, మూడోవాడు గొడుగు టోపీ) ప్రయోగిస్తూ వ్యవహరించి, నాకు ఊపిరిసలపకుండా, మెడ నిలవకుండా చేసేశారు. వాళ్ళమాటల్లోని క్రమంమాత్రం వొదిలి వృత్తాంతం పోగుచేస్తే, ఇల్లాఉంది:

స—చటుక్కున చెప్పండీ! మీ ఉద్దేశం ఏమిటి? విమర్శించడం అంటే అభిమానంకొద్దీ పీలుచేసుకుని వందిలా పొగిడి, లేకపోతే అసూయకొద్దీ కసాయిలా నరకడమా? దూది నిలా ఏకడమా, పందినిలా బాదడమా, శవాన్ని పాతెయ్యడమా? కళాకర్త మచ్చమాపడమా? దోషాల గురించి తంటస్థం పట్టించడమా? పాతసూత్ర శవప్రమాణాలతో కళాజీవాన్ని కొలవడమా? పాతఅర్థమూ కొత్తఅర్థమూ ఏదీ తేలకుండాఉండే పారిభాషికపదాలు ప్రయోగించి మాట్లాడడమా? ఒకే ఉదాహరణతో సూత్రించడమా? 'మంచి' 'చక్కని' 'అందమైన' 'సుందరమైన' 'బాగాఉండే' 'ఉచిత'

వంటిపదాలు బతికున్న వాళ్ళందరికీకూడా మీ[illegible]కే
ఎంతఅర్థం ఇస్తాయో అంతే అర్థం ఇస్తాయనుకుని భ్రమించి
వాడెయ్యడమా? ఇల్లాయితే బాగుండేది, అల్లాయితే ఘనం
దుగా ఉండేది, జాకీదిగితే అటనెగ్గి ఉండేది, పోడిఆడిఉంటే
బేస్తు నెగ్గేది అన్నట్టు జరిగినయథార్థం జరిగినరీతిగా జరిగి
ఉండకూడదని వాపోవడమా? మొగపెళ్ళివారితనం అభిన
యించడమా?

బ—అందుకనే, నన్నడిగితే, కళావిమర్శ వ్యర్థం.
కళకీ ఆరగించేవాళ్ళకీ మధ్య ఇరుక్కోడం బత్తెంలేని నరకం.
మధ్యనుండి యథార్థం చెపచ్చునంటారా? చూడండి. ఉన్నది
ఉన్నట్టూ, ఉన్నదిలేనట్టూ, లేనిదిఉన్నట్టూ, లేనిదిలేనట్టూ
'చెకుముకిశాస్త్రి' చెప్పినట్టూ! ఉన్నకళనీ ఉన్నట్టుమీరు
చెప్పలేరు అదేచెప్పాలిగాని. మీరుచెప్పబూనడం హాస్యాస్ప
దం, చెప్పడం అసంభవం. కళాశరీరాన్ని ముక్కలకిందకోసి
మరో రూపంలో అజ్ఞానులకి వడ్డించి ఎల్లాఉందనడం ఘోర
నేరం. ఉన్నది లేనట్టు చెప్పడం స్వామిద్రోహమూ, మాత్స
ర్యమూ గనక అది కళాభిలాషులకి తెలిసిపోయే దార్జన్యం.
లేనిది ఉన్నట్టు బట్రాజుతంతుగా చెబితే, విమర్శ ఏకమొ
త్తంగా కుక్క ముట్టుగుపోతుంది. లేనిదిలేనట్టు చెప్పడం
మొదలెడితే ఆయుర్దాయాలుచాలవు. ఉండేసింది చెప్పడానికి
విమర్శ కేవల చరిత్రకాదు, ఉండబోయేది చెప్పడానికి కేవల
జ్యోతిషంకాదు. ఉండవలిసింది చెప్పడానికి కేవలశాసనం

కాదు, ...ండదగ్గది చెప్పడానికి కేవలనీతిపాఠం కాదు, నాయిష్టం అనడానికి ఇంట్లోముచ్చటకాదు.

టో—ఉండాలి ఉండాలి. విమర్శ అంతగా అనవసరంఅని నేనునమ్మను. దానిఉదయం కళాతరంగం పూర్తి అయినతరవాత! కళకి భావన ఎల్లాగో విమర్శకి విచక్షణ అల్లాగ! కళ బాల్యసూచకం, విమర్శ వృద్ధత్వచిహ్నం. కళ జనకం అయితే విమర్శజన్యం. దీర్ఘమననమూ, కళాకర్త హృదయావగాహన గురించి నిరంతరాలోచనా, నిదానం, సుముఖత్వం, హృదయవైశాల్యం, అహంకారరాహిత్యం, కళలోఉండగల ప్రత్యేకమహాత్మ్యాన్ని కనిపెట్టడానికి ఓపికా, మన్నించడానికి వినయమూ, సాటించడానికి కుతూహలమూ, చెప్పడానికి తాఖతూ, తొడగడానికి భాషాగల వ్యక్తిచేసే కళావిమర్శ కూడదనే మానవులుండరనుకుంటాను. అటువంటిది వీరివల్ల కానంతమాత్రాన్ని ఆపనే కూడదని చెప్పిపారెయ్యడం సమంజసంకాదు.

ఈసమయంలో నాకు మరి కోపం ఆగక, తారస్థాయిలో మననమూ అందుకుందాం అని లేచాను. ఇంతలో రైలాగితే కూచోవడ్డాను. తక్షణం మళ్ళీ లేచి 'ఏయ్ సోడా' అని కేకేసి ''ఉండండి, మీమాటేమో గాని నాకు దాహం వేస్తోంది'' అని పెట్టెగుమ్మందగ్గిరికి పరిగెట్టి సోడా కొట్టించి పుచ్చుకుని డబ్బులిచ్చేసి గబగబా వచ్చి కూచోడంలో మొహం మహాజోరుగా పెట్టేశాను.

నే—అయ్యా! ఒకటిరెండు మూడులారా ఏమిటి మీ నిర్బంధం? నన్నేం జెయ్యమని తమసెలవు? తమరి దస్త్రాలు కట్టేసినట్టేనా? ఏం జెయ్యమన్నారు?

స—ఇంకా చెయ్యమని కాదు. వెనక తమరు చేసిన దాన్ని గురించే! మామీద కుళ్ళు మీలోపలఎందుకు పుట్టి పెరిగిందీ అని.

నే—నాలో కుళ్లు చిన్నమెత్తైనా లేదు. నే సత్యం చెప్పేస్తున్నాను. నేను మీమీద ఏమీ రాయలేదు. మీరు నన్నుచూసి ఎవరో అనుకుంటున్నారు.

స—అదిగో మళ్ళీ! నాలికా తాటిపట్టెయ్యా? మీ పేరు ఫలానా కాదూ?

నే—అవును.

స—అయితే మరి ఇహానేం? మేం పొరపాటు ఎక్కడ పడ్డామూ? సమాధానం చెప్పండి, లేకపోతే క్షమాపణేనా కోరుకోండి.

పూర్వ విషయం ఏదీ నాకు స్ఫురించలేదు. వాళ్ళ పేర్లు కనుక్కోడానికి నాకు అసహ్యం వేసింది. నేప్రకటించిన ఉమ్మిడి వాక్యం ఏదో స్వంతానికి అన్వయించుగున్న వ్యక్తు లేమో వీళ్ళు అనుకున్నాను. అయినా, వాక్శుద్ధిపుణ్యానికి క్షమాపణ కోరుకోడానికి నామనస్సుని నేను నచ్చగొట్టలేక ఇల్లా అన్నాను:

నే—నేను తప్పు చెయ్యలేదుగనక క్షమాపణ కోరుకోను. కాస్కోండి, వినండి: విమర్శ నాయిష్టం. మీయిష్టం

మీదైతే నాయిష్టం నాది. నాపని నాకు జన్మహక్కు! మీద ఉన్నవే చూడలేని వాళ్ళయితే, నేను లేనివికూడా చూడగలను. కళకి చీడపడితే నేను చూస్తూ ఊరుకోలేను. అభిరుచులు పాడవుతూంటే నేను భరించలేను. నేను ముళ్ళడొంక ఛేదిస్తాను, కుళ్లు చెత్త కడిగేస్తాను, 'అంగవ్రాతములో చికిత్సకుడు దాదుష్టాంగంబు ఖండించి' — జాగ్రత్త - నా దృష్టిలో కళాకర్త మొదటి ముద్దాయీ, వాడికళ రెండో ముద్దాయీ కాగా, వాదీ, వాది ప్లీడరూ, ప్రతివాదీ, ప్రతివాదిప్లీడరూ, సాక్షులూ, ఉత్తర సాక్షులూ, దక్షిణసాక్షులూ, పంచాయతీ, జడ్జీ – ఇవన్నీ నేనే, లక్ష్మణకవే అవతలకథలో లక్ష్మణుడూ, రాముడూ, ఆంజనేయులూ అవుతూన్నట్టు! ఘోరకృత్యులు చేసిన కళాకర్తని నేను ఉరితీసి పారేసి ఆంధ్రజనానికి వాడివల్లరాగల అపాయం తొలగిస్తాను, నన్నాశ్రయించడాన్ని బట్టి నేను కళాకర్తల్ని పైకితీసుకు రాగల్ను. అవసరాన్నిబట్టి నేను తప్పుల్ని గొప్పచెయ్య గల్ను, లేకపోతే ఒప్పుల్ని కప్పెట్టగల్ను. కళాకర్తలంతా తరవాత తరవాత వారసత్వంగురించి తన్నుకుచావకుండా ప్రతీవాడికీ తలోజాగా కేటాయించి వాళ్ళకి చీడీలుకట్టేసి ఉచితస్థలాల్లోకి వాళ్ళని జేరేసి, నాఅనుజ్ఞ లేకుండా వాళ్ళు పైకి ఎగరడానికిగాని కిందికి పడడానికిగాని వీళ్ళు తగ్గిపోయేటట్టు వాళ్ళని మేకుబందీ చేసి పారేస్తాను. ఎక్కడేనా బావగాని వంగతోటదగ్గర కాదన్నట్టు కళాకర్త నాకు ఎంతదగ్గర

చుట్టం అయినాసరే, ఎంత ఎరుగున్న వాడైనా సరే [illegible]ళ్లలో పస లేనప్పుడు నిర్మొహమాటంగా వాణ్ణి తెగ విమర్శించి విమర్శించి వొదిలిపెడతానుగాని ఊరుకోను. అందుకని గుంజులేనివాళ్ళకి నేనంటే ఠార్! నాకు సన్మానం జరిగినప్పుడు 'కుకృతికుఠార్' అనే బిరుదం నాకిస్తే నేను అభ్యంతరం చెప్పనని చాలామంది అనుకోడమూ, ఊహించుకోడమూ నాకు తెలుసు. నా తాఖతుగురించి మీరు దుఖ్ఖించకండి. నా అంత జ్ఞాని విమర్శ పాటి చెయ్యడా? అందులోనూ కళావిమర్శ చెయ్యడానికి ఆకళ రానక్ఖర్లేదు అని కాదు నేననేది. ఆ కళ వచ్చి ఉండకూడదు అనికూడా నొక్కుతాను. అప్పుడుగాని ఆకళయొక్క అసలు నిగ్గు తేలదంటాను. పాఠం విమర్శించడానికి పాఠం చెప్పని ఇనస్పెక్టరే తగునని నా అభిప్రాయం. తెలుగుగానవిమర్శకి హైండవేతరుడు చాలు, తెలుగుచిత్రవిమర్శకి ఆంగ్లయ్య ఉండాలి, తెలుగుకవితా విమర్శకి అరవయ్యారు నిరాక్షేపణంగా ఉండచ్చు, సరి తెలుగు నాటకప్రదర్శన విమర్శకి స్పృహాలేనివాడు మరీతక్కువసరిపోతాడు. సత్తా లేకపోతే మీరు కళ మానుకుని మరోపని చూసుగోండి. మీరు చవటకళ సృష్టిచేసినన్నాళ్లు నేను తీవ్ర విమర్శ మానను ఎక్కేగుమ్మమూ దిగేగుమ్మమూ మాస్టర్లై మీరు ఎవరిదగ్గరికి ఎన్నిసార్లు వెళ్లి ఎంతఏడుచుకున్నా నావ్రాతలు నేపెట్టితీరతాను. మరి నే దిగేస్టేషను వచ్చేసోంది. జ్ఞాపకం పెట్టుగోండి.

స—చాల్లేవయ్యా! ఆకారమా నీ కాధారం? నామాలా నీకు ముఖ్యం? నీమాలా నీకు శరణ్యం? రూపాలా నీకు జీవం? ఆత్మఘోషణా నీ అంతర్యవృత్తి? వ్యక్తిదూషణా నీపరమావధి? సంకుచితత్వమా నీజ్ఞానం? నీచసాపత్యాలు తెచ్చా నువ్వు ఒకడి ఔన్నత్యం స్థాపించడం! నీ మనస్సులో ఉందనినువ్వు అనుకునేదా నీకు ప్రపంచంలో సందర్శించవలిసిన కళ? నువ్వు కళాచార్యుడివా అల్పులకి కళోపదేశం అడక్కుండా చెయ్యడానికి!

బ—అయ్యా! కళాప్రారంభకుణ్ణి విమర్శించడం పిచ్చిగమీద బ్రహ్మాస్త్రం ప్రయోగించడం. కళావర్తకుణ్ణి విమర్శించడం చెవిటివాడికి శంకూదడం. కళారాధకుణ్ణి విమర్శించడం కమ్మరవీధిని సూదులమ్మడం. కళాజీవిని విమర్శించడం పొట్టమీద కొట్టడం. స్థిరపడ్డ కళాకర్తని విమర్శించడం ఏటికి ఎదురీదడం. కంటూన్న కళాకర్తని విమర్శించడం చెవుల్లోని జోరీగ అవడం. అల్పుడైన కళాకర్తని గొప్పగా విమర్శించడం వాడితోపాటు అధోలోకానికి టికట్టుకొనుక్కోడం. ఊరుకుంటే చాలా సంగతులు సవ్యంగా పరిష్కారం కాగలవ్. ఉత్తమకళాకర్తకి విమర్శ మోకాలి బంటి. అధమకళాకర్తని అనామకంగా విడిచి పెట్టడం ఉభయతారకం.

టో—అబ్బ! నువ్వు విమర్శ అంటే చెడు అర్థమే లాగుతున్నావయ్యా! అదేం ధర్మం! విజ్ఞానాన్ని బట్టి

అన్నిటిలోనూ మాత్సర్యం తగ్గించుకోవాలి. విమర్శ అంటే, వెనకటి మల్లేనే నెత్తిమీద మొట్టికాయ కాదు, మొహంమీద చెప్పు కాదు, కంఠానికి ఉరి కాదు, నోట్లో వుండు కాదు, వీపుమీద చరుపు కాదు. "బాహ్యస్థితిగతులవల్ల తన చిత్తవృత్తిలో కలిగిన పరివర్తనలు అన్యహృదయాలకి కలిగించాలనే సదుద్దేశంతో కళాకర్త చేసే ప్రకటనని వ్యాసంగం చేసుకోడమే" విమర్శ. కళాకర్తయొక్క భావనాశక్తికీ, విచక్షణకీ సమత సమర్థించడం విమర్శ. ఆంతర బాహ్యచరిత్రల్ని పరిశీలించి, ఏదైనా కృతిజనించడానికి దేశకాలపాత్ర సందర్భాలు ఎట్లా పరిపక్వం అయినాయో, మరి ఆకర్తే ఆకృతి రచించడానికి పరిస్థితులు ఎట్లా అనుకూలించాయో కనిపెట్టడం విమర్శ. అనేకకృతులు రచించడపు పనిలో కళాకర్త పడిఉండే టప్పుడు వాటిని విడివిడిగా దేనిమట్టుకిదానిని సమగ్రంగా ఆస్వాదించడపురీతి చెప్పడానికి ఒక్కొక్క కర్తకి వ్యవధీ, ఒక్కొక్క కర్తకి నేర్పూ, ఒక్కొక్క కర్తకి ధైర్యమూ, ఒక్కొక్క కర్తకి నిర్మోహమాటమూ చాలవు గనక అటువంటి పని చెయ్యగలగడానికి విమర్శ అవసరం అంటాను. కళని విమర్శించేవాడు కర్తయొక్క నిజమైన అవస్థ గ్రహించడానికి కర్తవంటివాడై, తరవాత ఎంతో క్షోభ పడ్డమీదట కర్తయొక్క హృదయస్థితి వహించగలిగితే, అక్కడికి అతడికి ఇల్లలకడం అయ్యి, స్వంతపని యావత్తూ

మ[...]ంటుంది. ఒక సార్థకకళలోని ప్రతిభ కర్తేవచ్చి చూపించేకంటె మరొకరొచ్చి ప్రకటించినప్పుడు కూడా ప్రజల్లో కళాసక్తీ; కళారాధనా హెచ్చుతాయేగాని తగ్గవు. నిశ్చయమైన తేజస్సుగల కళ తనచుట్టూగల అనేక జనాజ్ఞాన మేఘాలవల్ల మాటుమణిగి పోయినప్పుడు వాటిని పటాపంచలుచేసి ఆ కళయొక్క తేజోలాభం ప్రపంచానికి కలగచేసే ప్రభంజనం విమర్శ. కర్తయొక్క హృదయ విహారాన్ని కర్తకంటేకూడా ఎక్కువ వివరాలతో కూడా గుర్తించగలిగా ఇతడూ అనిపించగలవాడు అన్నదే విమర్శ. క్రౌర్యం లేని స్వాతంత్ర్యమూ, మెట్ట వేదాంతంలేని జ్ఞానమూ, మొట్టికాయలు వెయ్యడపు సరదాలేని ఇంగిత జ్ఞానమూ, పటాటోపం లేని పాండిత్యమూ, చాటుచాటు శౌర్యంలేని త్రికరణశుద్ధీ, స్వాతిశయంలేని దర్జా, కాకిచూపు లేని దృష్టీ. మేస్త్రీతనం లేని అధికారమూ, కుచోద్యంలేని హృదయమూ విమర్శకుడు కనపరుస్తాడు. నవ్యసృష్టిని పోల్చుకోగలిగి, నవ్య విషయాల్ని స్వీకరించగలిగి గూఢంకాని హృద్యభాషలో కళ దారికేచోట్లు ఇవిగోఅని చెప్పడమే కాక, చెప్పగానే జనానికి విశ్వాసంకూడా కలిగించగలిగి నెగ్గినవాడు చెప్పిందే విమర్శ.

ఇప్పటికి నా ప్రయాణం చాలావరకు అయిపోయింది. మరి తరవాత స్టేషన్లో నేను దిగిపోడమే. నాకు ధైర్యం

వచ్చింది. టోపీ ఆయన ఏదో శ్రమపడి ఏకరువుపెట్టాలగాని, అదంతా నాకూ తెలుసు. అదంతా పుస్తకాల్లోదే, ఎటొచ్చీ ఏదిఎక్కడిదో అతడు చెప్పలేడు, ప్రైంఇస్తే నేను చెప్పేస్తాను. చివరముక్కలు నేనే అనేసి ఆ రైల్వే సారస్వతగోష్ఠి ముగించెయ్యాలని నాకు అనిపించింది.

నే—(టోపీ ఆయనతో) స్వామీ, తమ పేరు?

టో—దాసు.

నే—నమస్కారం. మీతో నేను ఏకీభవించను. దేశాభిరుచి పాడైపోయింది. కొన్నికొన్ని మంచికృతులున్నా వేళాకోళపు రకం ఎక్కువైనాయి. వాటికి గౌరవం రాకుండా చెయ్యడంపని నామీద, నాభుజస్కంధాలమీద పడ్డది. ఒక్కొక్క కృతిలో లక్షదోషాలున్నా, మరి ఏమీ లేకపోవడమున్నా. పాడుకృతులకి తెగప్రచారం. వాటిల్లో నియమాలు బొత్తిగా లేకపోడం. అయినాసరే, జనం అల్లాంటి అధమకళల్ని పాటించి గౌరవించడం నాకు పరమాసహ్యం వేసి, జనంయెడల జాలికొద్ది ఈపాడుపనికి దిగాను. కలేజాఉండి మొగతనం ఉంటే సమాధానం చెప్పండి.

టో—మీరు చెప్పారుగా! మేమో నిమిషంలో చెప్పచ్చుగాని, ఒక్కొక్క సమాధానంవల్ల అల్పవిమర్శకి అనవసరపు గొప్పతనం వస్తుందేమో అనేభయంవల్ల మాట్లాడక ఊరుకోడం జరుగుతూంటుంది.

ఇంతలో మాపూరు స్టేషన్ తాలూకు 'కులీ, కులీ, కులీ!' వినబడింది. రైలాగింది. నేనుదిగేసి దాసుగారితో,

నే—సెలవండి. తమకి సోడా కావాలా?

టో—చిత్తం. అఖ్ఖర్లేదు.

నే—(కడమ ఇద్దరితో) మీరు సోడాపుచ్చు కుంటారండీ?

స—ఎంతమాత్రంవద్దు. మీ సమాధానరసంతో మాకు నోరూరి తృష్ణ పోయింది.

నే—(వాళ్లకి నమస్కరించి) అయ్యా! మళ్ళీ మనం ఎప్పుడు కలుస్తామో! కొంచెం నిదానించి చెబుతారా, ఒక సంగతి అడుగుతాను.

స—అడగండి.

నే—మీమీద నే రాసింది మీరెక్కడ చూశారూ?

స—మెడ్రాసు ఫలానా పత్రిక ఫలానా సంచికలో!

నే—ఉందా ఇక్కడ?

స—లేదండి!

నే—నేను ఏరచనా పంపించలేదండీ, ఎల్లా అచ్చేడిం దోగాని అచ్చుపడ్డరచనా? మీరు టాకీవారా?

స—అవునండి. మా పేర్లతో ఉంటేనే! స్పష్టంగా మీ ఇంటిపేరు ఉంటేనే!

నే—నా పేరుందా ?

స—లేనట్లుందండోయ్ ! (బస్తాతో) ఏరా ?

బ—లేదు.

నే—పేరు లేకుండా ఫక్తు ఇంటిపేరా ! అల్లా చెప్పండి మరీ ! ఆవ్యక్తి మరొకరు అయిఉండాలి.

స—మీకు దగ్గిరవాడా ?

నే—ఏమో ! ఏ తూర్పు - పడమర సంబంధమో !

స—నిజంగా నేనాండీ ?

నే—నిశ్చయంగా.

బ—అల్లాయితే మీరు మమ్మల్ని క్షమించాలి. ఇందాకణ్ణించీ జరిగిందానికంతకీ బొడ్డుతున్నాలూ! మరి మమ్మల్ని విమర్శించిందిమీరే అయినట్టు సమాధానం మొదలెట్టారే !

నే—ఏంజెయ్యనూ ! మీరంతా అటకాయించేసరికి చేతావాతా అయినంతమట్టుకి తంటాలుపడ్డాను. కాని, ఏ ప్రమాదంవల్లనైతేం మీపరిచయభాగ్యం నాకుకలిగింది. కృతజ్ఞుణ్ణి, ముఖ్యంగా దాసుగారికి.

బ—అయితే, ఆయనెవరో అల్లా ఇంటిపేరెట్టుగోడం ఎందుకండీ !

నే—ఇందుకే ! లాభం ఏమన్నా ఉంటే జమకట్టుగోడానికిన్నీ, నష్టంవస్తే ఖర్చురాసెయ్యడానికిన్నీ ఏమో ! లేక, అహంకారం చంపుగున్నా మమకారం వదల్లేక గావును.

-ఐతే చిక్కేనండీ. చాలా రచనలున్నాయే అల్లాంటివి! వాటిల్లో అభిప్రాయాలన్నీ స్వచ్ఛతాభిప్రాయా లనుకుంటున్నాం!

నే—మరి అనుకోకండి. అటువంటి విమర్శనాశక్తి నాకు లేదు. మరి రైలు కదుల్తుంది. సరి, ఈ యినపదారి విమర్శ చాలు గానండి, ఇప్పుడిక హృదయాలు కుదటబడ్డాయిగనక సోడా పుచ్చుగోరూ?

ముగ్గురూ—అవశ్యం.

అనగా, వాళ్ళకి సోడాలిప్పించి కిల్లీలుకూడా ఇప్పించి నేను నమస్కరిస్తూండగా రైలు కదిలిపోయింది.

సంపూర్ణం